

Kulttuurikasvatussuunnitelmat elävän perinnön välittäjinä

Tutkimus aineettomasta kulttuuriperinnöstä neljän kunnan perusopetuksen
kulttuurikasvatussuunnitelmissa

Sanni Tuuppa

Pro gradu –tutkielma

Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen tutkinto-ohjelma, kulttuuriperinnön tutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen tutkinto-ohjelma, kulttuuriperinnön tutkimus

Sanni Tuuppa

Kulttuurikasvatussuunnitelmat elävän perinnön välittäjinä

Sivumäärät: 88 s.

Tässä tutkielmassa tarkastelen aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiä perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Tutkielmassa selvitän, miten kunnat esittelevät aineetonta kulttuuriperintöä kulttuurikasvatussuunnitelmissaan ja millä tavoin kulttuurikasvatussuunnitelmat välittävät aineetonta kulttuuriperintöä perusopetuksen oppilaille. Tavoitteenani on tuottaa tietoa hyvistä käytänteistä, joiden avulla kulttuurikasvatussuunnitelmissa voidaan tuoda aineetonta kulttuuriperintöä näkyväksi.

Tutkimusaineisto koostuu neljän mediaanikokoisen kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmasta. Tutkimus on tuotettu laadullisin menetelmin, jossa tutkimusmetodina käytän teorialähtöistä sisällönanalyysia. Analyysin teoriapohja rakentuu aineettoman kulttuuriperinnön tutkimuksista sekä Unescon yleissopimuksen määritelmästä aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta. Tutkimus edustaa kriittisen kulttuuriperinnön tutkimusta, jossa kaikki kulttuuriperintö nähdään pohjimmiltaan aineettomana.

Aineeton kulttuuriperintö ilmenee kulttuurikasvatussuunnitelmissa ohjelmasisällöissä niin sanotusti rivien välissä, ei korostettuna. Suunnitelmat esittelevät aineetonta kulttuuriperintöä erityisesti paikallisuuden, paikallisen kulttuuriperinnön ja paikallisen identiteetin kautta.

Kulttuurikasvatussuunnitelmien ohjelmasisällöt välittävät aineetonta kulttuuriperintöä koululaisille tarinoiden, opastusten ja sanataiteen kautta, elävän perinteen harjoittajien työpajoissa ja esityksissä, ylisukupolvisuuden teeman ja tapahtumien avulla sekä luontovierailuiden, ympäristökertomusten ja -tarinoiden kautta.

Kulttuurikasvatussuunnitelmista nousseet hyvät käytännöt aineettoman kulttuuriperinnön esilleluomiseksi kiteytyvät kolmen teeman ympärille: paikallisen kulttuuriperinnön huomioiminen, aineettoman kulttuuriperinnön sanallistaminen sekä elävän perinnön yhteisöjen mukaan ottaminen sisältöjen toteutukseen.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat, joiden avulla tehdään alueellista ja paikallista kulttuuri-, kulttuuriperintö- ja taidekasvatusta, toimivat yhtenä tapana edistää Unescon määritelmän mukaisia toimia vahvistaa aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisuutta. Kulttuurikasvatussuunnitelmat toimivat koululaisille välineenä tutustua ja tarkastella aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiä. Suunnitelmien ohjelmasisältöjen kautta voidaan vahvistaa oppilaiden ymmärrystä, arvostusta ja tietoisuutta aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Kulttuurikasvatussuunnitelmat toimivat aineettoman kulttuuriperinnön välittäjinä, joissa olisi hyvä tuoda esille sekä aineettoman kulttuuriperinnön käsite että paikalliset elävän perinteen harjoittajat.

Avainsanat: aineeton kulttuuriperintö, kulttuurikasvatussuunnitelma, kulttuurikasvatus, kulttuuriperintökasvatus, kriittinen kulttuuriperinnön tutkimus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta	5
1.2	Tutkimuksen aihe, tavoite ja tutkimuskysymykset	8
1.3	Aiemmat tutkimukset	9
1.4	Tutkimusaineisto ja -metodit	11
1.4.1	Aineiston esittely ja rajaus	12
1.4.2	Teorialähtöinen sisällönanalyysi	13
1.4.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	16
2	Kulttuuriperintökasvatus Suomessa – aineetonta vai aineellista	19
2.1	Aineeton kulttuuriperintö	19
2.1.1	Aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö	19
2.1.2	Aineettoman kulttuuriperinnön käsite	21
2.1.3	Aineettoman kulttuuriperinnön harjoittaminen on suojelua	23
2.2	Kulttuuriperintökasvatus Suomessa	28
3	Kulttuurikasvatussuunnitelmat Suomessa	31
3.1	Kulttuurikasvatus	31
3.1.1	Taidekasvatus osana kulttuurikasvatusta	32
3.2	Kulttuurikasvatussuunnitelmat	34
3.3	Kulttuurikasvatussuunnitelmat tutkimusaineistona	37
3.3.1	Kaustisen kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma	37
3.3.2	Mäntyharjun kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma	38
3.3.3	Säkylän kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma	39
3.3.4	Haapaveden kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma	40
4	Aineeton kulttuuriperintö kulttuurikasvatussuunnitelmissa	41
4.1	Paikallisen kulttuuriperinnön ja identiteetin vahvistaminen ja välittäminen	43
4.2	Aineettoman kulttuuriperinnön sisällöt kulttuurikasvatussuunnitelmissa	46
4.2.1	Suullinen perinne ja ilmaisu	47
4.2.2	Esittävät taiteet ja musiikki	52
4.2.3	Sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlallisuudet	56
4.2.4	Luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytäntö	60
4.2.5	Perinteiset käsityöläistäidot	62

4.3 Aineeton kulttuuriperintö esille – hyvät käytänteet kulttuurikasvatussuunnitelmissa	64
5 Lopuksi	68
5.1 Jatkotutkimusaiheita	73
Lähdeluettelo	75

1 Johdanto

Tässä tutkielmassa tarkastelen aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiä perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Tutkielmassa nojaan usein Unescon yleissopimukseen aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta. Johdannon ensimmäisessä alaluvussa käyn läpi Unescon yleissopimuksen lisäksi muita sopimuksia ja julistuksia, jotka ovat vaikuttaneet Unescon sopimuksen syntymiseen. Toisessa alaluvussa kerron tarkemmin tutkimuksen aiheen ja tutkimuksen valintaan vaikuttavat tekijät. Lopuksi esittelen tutkimusaineiston sekä tutkimusmenetelmät.

Aineettomasta kulttuuriperinnöstä puhuttaessa käytetään myös nimitystä elävä perintö. Museoviraston ylläpitämässä aineeton kulttuuriperintö -sivustolla on lyhyesti kerrottu aineettoman kulttuuriperinnön olevan ihmisten arjessa ja juhlassa läsnä olevaa elävää perinnettä¹. Tällä määritelmällä elävä perintö kuvastaa aineettoman kulttuuriperinnön elävää luonnetta.

Esitän tutkimuksessani, että kulttuurikasvatussuunnitelmat, joiden avulla tehdään alueellista ja paikallista kulttuuri-, kulttuuriperintö- ja taidekasvatusta, toimivat yhtenä tapana edistää Unescon määritelmän mukaisia toimia vahvistaa aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisuutta virallisen oppimisen keinoin.

1.1 Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta

Aineettoman kulttuuriperinnön käsitteen määrittely alkaa monilla tutkijoilla esittelemällä Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta². Sopimuksen taustalla on jo vuoden 1970-luvun maailmanperintösopimuksen voimaantulo, missä tuotiin esille vain aineellisten kohteiden suojeleminen.³ Unescon vuonna 2003 hyväksymän ja vuonna 2006 voimaan tulleen yleissopimuksen mukaisesti aineeton kulttuuriperintö määritellään käytännöiksi, kuvauksiksi, ilmaisuiksi, tiedoiksi ja taidoiksi sekä niiden harjoittamiseen liittyviksi välineiksi, esineiksi, muiksi objekteiksi sekä tiloiksi, joiden yhteisöt tunnustavat osaksi omaa kulttuuriperintöään. Unescon määritelmän mukaisesti aineetonta kulttuuriperintöä ovat *”suullinen perinne ja ilmaisu, esittävät taiteet, sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlallisuudet,*

---

¹ Aineeton kulttuuriperintö.

² Ott, Dagnino & Pozzi 2015, 1314; Istvandy 2021, 332.

³ Kanerva & Mitchell 2015, 23.

luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytännöt, perinteiset käsityöläisaidot”. Aineeton kulttuuriperintö siirtyy sukupolvelta toiselle ja sitä harjoittavat yhteisöt luovat sitä jatkuvasti uudelleen tarkastamalla aineettoman perinnön suhdetta ympäristöön, sen vuorovaikutusta luontoon ja omaan historiaan. Aineeton kulttuuriperintö luo tunteen identiteetistä ja jatkuvuudesta. Suojelemisella Unesco tarkoittaa erilaisia toimia, joilla edistetään ja varmistetaan aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisuutta. Näitä toimia voivat olla muun muassa aineettoman kulttuuriperinnön määrittäminen, tallentaminen, tutkimus, säilytys, suojelun edistäminen, vahvistaminen ja elvyttäminen virallisten ja epävirallisten koulutusten ja oppimisten keinoin. Suomi on ratifioinut Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2013 ⁴.

Aineettoman perinnön tunnistamisen haasteena on ollut se, että kulttuuriperintö on nähty useimmiten ainoastaan fyysisinä esineinä tai paikkoina. Vaikka kulttuuriperintö linkittyy usein erilaisiin fyysisiin objekteihin, sitä voidaan kuitenkin ymmärtää ainoastaan sille rakennetuissa ja sitä käsittelevissä keskusteluissa. Vallitseva diskurssi määrittää kulttuuriperinnön käsitteen, joka puolestaan auttaa ymmärtämään mitä kulttuuriperintö on. Tutkija Laurajane Smith on todennut, että kaikki kulttuuriperintö on tietyllä tavalla aineetonta, jos kulttuuriperintö nähdään ajattelutapana, jolla maailmaa katsotaan. ⁵ Laurajane Smithin näkemys kulttuuriperinnöstä, jossa aineellinen ja aineeton ovat erottamaton osa toisiaan, edustaa *kriittisen kulttuuriperinnön tutkimusta*. Sen keskiössä on kulttuuriperinnön kokonaisvaltainen prosessi, jossa tutkitaan kriittisen näkökulman kautta, miten asiantuntijuus, valtasuhteet ja diskurssi haastavat ja vaikuttavat kulttuuriperinnön keskusteluun ja tulkintoihin. ⁶ Tässä tutkielmassa nojataan usein Laurajane Smithin näkemykseen kaiken kulttuuriperinnön aineettomuudesta ja tutkielma edustaa myös kriittisen kulttuuriperinnön tutkimusta.

Jotta ymmärretään taustat Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisen laatimisesta, haluan tehdä pienen katsauksen joukkoon muihin sopimuksiin ja julistuksiin kulttuuriperinnön suojelusta. Näistä merkittävimmät ovat Unescon alainen, vuonna 1954 solmittu Haagin sopimus, vuonna 1972 solmittu Unescon maailmanperintösopimus kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta, Meksikossa Unescon yleiskokouksessa hyväksytty julistus Ihmiskunnan suullisen ja aineettoman perinnön mestariteoksista vuonna 1982 sekä Euroopan neuvoston kulttuuriperintöä koskeva Faron yleissopimus vuodelta 2005.

---

⁴ UNESCO 2003, § 1, 2 ja 3.

⁵ Smith 2009, 53–54.

⁶ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 19.

Haagin sopimuksen taustalla oli toisen maailmansodan aiheuttamat aineellisen kulttuurin tuhot, ja sopimuksella haluttiin suojella tulevaisuudessa kulttuuriomaisuutta mahdollisten aseellisten selkkausten sattuessa. Ensimmäisellä Unescon maailmanperintösopimuksella haluttiin suojella ja säilyttää ihmiskunnalle erityisen merkityksellinen yhteinen aineellinen kulttuuri- ja luonnonperintö. Tällaisille kohteille ryhdyttiin antamaan maailmanperintöstatuksia. Kymmenen vuotta ensimmäisen maailmanperintösopimuksen jälkeen ilmaisu *aineeton kulttuuriperintö* tuli mukaan kulttuuriperintökeskusteluun, jolloin aineetonta kulttuuriperintöä ja erityisesti suullisen perinnön suojelua haluttiin tutkia. Keskustelun ja sitä seuranneiden toimien tuloksena vuonna 1989 Unescon yleiskokous hyväksyi julistuksen, jossa suojeltiin Ihmiskunnan suullisen ja aineettoman perinnön mestariteoksista ja joka lopulta johti Unescon yleissopimukseen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta.⁷

Erona Unescon alaisiin kulttuuriperintöä koskeviin sopimuksiin Faron yleissopimus on Euroopan Neuvoston laatima puiteyleissopimus. Sopimus keskittyy kulttuuriperintöön osana ihmisoikeuksia, yksilön ja yhteisöjen vastuuseen perinnön vaalimisessa sekä kulttuuriperinnön säilyttämiseen ja kestävään käyttöön.⁸ Museoviraston julkaisemassa taustaselvityksessä Faron yleissopimuksen voimaansaattamiseksi Suomessa tiivistettiin sopimuksen keskeinen sisältö seuraavasti: ”*jokaisen oikeus kulttuuriperintöön, jaettu vastuu omasta ja yhteisestä kulttuuriperinnöstä sekä sen kestävästä käytöstä yhteiskunnan kehityksen ja hyvän elämän perustana*”.⁹

Viimeiseksi on hyvä tehdä selväksi ero maailmanperinnön ja kulttuuriperinnön välillä. Tutkija Katriina Siivonen on tiivistänyt eron kirja-arviossaan *Kulttuuriperintö itseisarvona ilman välinearvoa* selkeästi: Unescon antama virallinen maailmanperintöstatus annetaan vain niille ilmiöille, jotka perustuvat Unescon laatimiin maailmanperintösopimuksiin ja hakuprosesseihin. Siivosen mukaan kulttuuriperintöä on sekä kansallisten ja alueellisten viranomaisten kautta saavutettu asema että ilmiöt, jotka ovat määrittäneet epävirallisesti.¹⁰

---

⁷ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 16–17.

⁸ Faron puiteyleissopimus 2005, artikla 1.

⁹ Salmela & muut 2015, 4; 19.

¹⁰ Siivonen 2012, 176.

1.2 Tutkimuksen aihe, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimusaiheeni taustalla on opintojeni aikana vahvistunut kiinnostus tutkia aineettoman kulttuuriperinnön ilmiöitä ja tunnistamista. Olen kuitenkin huomannut työssäni kunnallisissa kulttuuripalveluissa, että usein perintöä harjoittavat eivät välttämättä tunnista toimintaansa tai tapaansa aineettomaksi tai eläväksi kulttuuriperinnöksi, mikäli ei erikseen asiaan ole vihkiytynyt. Koko aineettoman tai elävän kulttuuriperinnön käsite saattaa olla täysin vieras.

Nykyisessä työtehtävässäni olen suunnitellut ja laatinut edustamani kaupungin perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelman. Minulle oli tärkeää tuoda esille kulttuurin ja taiteen monet eri muodot, mutta samalla panostaa kulttuuriperintökasvatukseen. Pohdin pitkään, kuinka pystyisin huomioimaan kulttuuriperintökasvatuksen osuudessa erityisesti aineettoman kulttuuriperinnön. Kulttuurikasvatussuunnitelmien sisällön suunnittelusta ja koordinoinnista vastaavat usein kuntien ja kaupunkien kulttuurityöntekijät, yleisimmin kulttuurituottajat¹¹. Sisältöä on kuitenkin usein tuottamassa moninainen joukko museoista taiteilijoihin. Suunnitelmaan kirjataan usein sellaiset ohjelmat, mitä kyseisellä paikkakunnalla on mahdollista toteuttaa.

Kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmien rooli ei ole esitellä kaikkia mahdollisia eläviä perinteitä, vaan ennen kaikkea herätellä lapset tutkimaan ja kiinnostumaan oman yhteisönsä harjoittamista aineettomista kulttuuriperinnoistä tai esittelemään esimerkkejä aineettoman kulttuuriperinnön ilmiöistä. Olettamukseni on, että aineeton kulttuuriperintö kulkee kulttuurikasvatussuunnitelmissa niin sanotusti rivien välissä huomaamattomana, ei korostettuna ja esiin tuotuna. Tämä voi johtaa siihen, etteivät koululaiset osallistujina tunnista toimintaa aineettomaksi kulttuuriperinnöksi.

Olettamustani rivien välissä kulkemisesta vahvistaa Suomen lastenkulttuuriliiton vuonna 2024 kunnille tekemän kyselyn tulokset. Kuntakyselyn perusteella kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat sisältäneet yleisimmin musiikkia, kuvataidetta, museovierailuita sekä sanataidetta ja kirjallisuutta, jotka tuloksissa on niputettu taiteenlajit-käsitteen alle. Näiden lisäksi kunnat ovat maininneet suunnitelmien sisältävän muun muassa perinnekulttuuria, historian ja kansalaisosallisuuden teemoja, kotiseututyötä, tapakulttuuria, tapahtumien järjestämistä sekä ruokakulttuuria. Kyselyyn oli vastannut 138 eri kuntaa, joista 79 % oli

---

¹¹ Kulttuurikasvatussuunnitelma, Kuntakyselyn tulokset 2024.

kulttuurikasvatussuunnitelma käytössä.¹² Lähes kaikki kyselyssä mainitut muut sisällöt voidaan luokitella aineettomaksi kulttuuriperinnöksi, vaikka kyselyn tuloksissa niitä ei ole sanallistettu aineettoman kulttuuriperinnön sisällöiksi.

Niinpä olenkin kiinnostunut siitä, kuinka kuntien ja kaupunkien kulttuurikasvatussuunnitelmissa kerrotaan elävästä kulttuuriperinnöstä ja kuinka voisin hyödyntää tutkimustuloksena saatuja mahdollisia hyviä käytänteitä myös omassa työssäni. Lisäksi tarkoitukseni on tuottaa tietoa laajemmin kulttuurikasvatussuunnitelmien parissa työskenteleville, kuinka kulttuurikasvatussuunnitelmissa voitaisiin tuoda aineeton kulttuuriperintö esille paremmin.

Tutkielmani keskiössä ovat neljän pienen kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmat, kuinka niissä käsitellään ja välitetään aineetonta kulttuuriperintöä. Tätä tutkielmaa varten olen käynyt läpi kymmeniä kulttuurikasvatussuunnitelmia ja valinnut tutkimuksen kohteeksi neljä eri puolella Suomea sijaitsevaa pientä kuntaa ja niiden kulttuurikasvatussuunnitelmat. Kuntien koko valikoitui Suomen kuntien mediaanikoon mukaan, jotta mahdolliset tutkimustulokset olisivat mallinnettavissa sekä pieniin että vähän suurempiin kuntiin. Mediaanikoolla tarkoitetaan tarkasteltavan joukon keskimmäistä lukua, ja tässä tapauksessa Suomen kuntien asukaslukuista keskimmäistä kokoa. Keskityn tutkimuksessani siihen, kuinka niissä käsitellään ja välitetään aineetonta kulttuuriperintöä. Olen valinnut tutkimusmenetelmäksi laadullisen sisällönanalyysin, ja hyödynnän erityisesti teoriapohjaista sisällönanalyysia.

Pyrin vastaamaan tutkimuksessani seuraaviin kysymyksiin: *Miten eri kuntien perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmat esittelevät ja käsittelevät aineetonta kulttuuriperintöä? Mitä aineettoman kulttuuriperinnön sisältöjä kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmissa esitetään ja miten aineetonta kulttuuriperintöä välitetään koululaisille?* sekä jatkokysymyksenä *millaisia hyviä käytänteitä kulttuurikasvatussuunnitelmista löytyy aineettoman kulttuuriperinnön esilletuomiseksi?*

1.3 Aiemmat tutkimukset

Aiempaa tutkimusta siitä, millä tavoin aineetonta kulttuuriperintöä käsitellään kulttuurikasvatussuunnitelmissa, ei ole tehty. Myöskään vertaisarvioituja artikkeleita tai

---

¹² Kulttuurikasvatussuunnitelma, Kuntakyselyn tulokset 2024.

tutkimusta kulttuurikasvatussuunnitelmista ei ole tehty, sen sijaan yliopiston ja ammattikorkeakoulun opinnäytteitä kulttuurikasvatussuunnitelmista ja kulttuuriperintökasvatuksesta on tehty muutamia. Maisterintutkielman pro gradu -tasoisissa tutkimuksissa on tutkittu kuntien kulttuuritoiminnan antamia merkityksiä kulttuurikasvatussuunnitelmille, kulttuurikasvatussuunnitelmien merkitystä taidekasvatukselle sekä selvitetty koulujen ja taidetoimijoiden yhteistyötä ¹³. Lisäksi kasvatustieteiden tiedekunnissa on tehty pro gradu -tutkielmia kulttuuriperintökasvatuksen näkökulmasta ¹⁴. Ammattikorkeakoulutasoissa opinnäytteissä tutkimukset ovat olleet konkreettisten kulttuurikasvatussuunnitelmien laadintaa kunnille ¹⁵.

Eeva Laitisen tutkielma *Ylimääräinen asiakirja vai käytännön työkalu? Kulttuurikasvatussuunnitelmille annettuja merkityksiä kuntien kulttuuritoiminnassa* käsittelee kulttuurikasvatussuunnitelmien merkityksiä sekä tilannetta ja kehittämistarpeita kunnissa. Laitisen tutkimus osoittaa, että kunnissa kulttuurikasvatusta pidetään tärkeänä, mutta samalla sen asema on ristiriitaisessa roolissa. Kulttuurikasvatuksen taustalla vaikuttavat sivistyksen ja yhdenvertaisuuden arvot, mutta samalla sille varatut resurssit ovat pienet ja ne jäävät usein muiden tehtävien jalkoihin. Laitinen painottaa tutkimustuloksissaan kulttuurikasvatussuunnitelmien parissa työskentelevien resursseja ja kertoi kuntien kaipaavan resurssien lisäksi valmiita malleja, osaamisen kehittämistä ja yhteistyötä. Laitinen tuo esille kehitysehdotuksissaan, että kulttuurikasvatussuunnitelmat tulisikin liittää vahvemmin osaksi paikallisia opetussuunnitelmia, niiden kulttuurihyvinvoinnin vaikutuksia ja tietoisuuden lisääminen on otettava osaksi kuntien johtamista ja päätöksentekoa sekä kulttuurikasvatussuunnitelmien parissa työskentelevien osaamista tulisi kehittää. ¹⁶

Kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat yleensä kuntien kulttuurityöntekijöiden laatimia opetussuunnitelmaa täydentäviä asiakirjoja ¹⁷. Kulttuurikasvatussuunnitelmien aineettoman kulttuuriperinnön tutkimukseen voidaan kuitenkin soveltaa aiempia tutkimuksia aineettomasta kulttuuriperinnöstä, kulttuuriperintökasvatuksesta sekä näiden toteutumisesta opetuksessa ja opetussuunnitelmissa. Visa Immonen ja Anna Sivula ovat tutkineet kulttuuriperintökasvatuksen roolia kansallisissa opetussuunnitelmissa Virossa, Suomessa ja Ruotsissa. Tutkimus osoittaa, että kulttuuriperintökasvatus ei näy suoraan

---

¹³ Ks. Laitinen 2022; Hagman 2014; Hasselblatt 2023.

¹⁴ Ks. Pajarinen & Virtanen 2018; Soininen 2022.

¹⁵ Ks. Tuomola 2021; Kokko & Leinonen 2024

¹⁶ Laitinen 2022, 68–73.

¹⁷ Kulttuurikasvatussuunnitelma 2024, Kuntakyselyn tulokset 2024; POPS2014, 12.

opetussuunnitelmissa, vaikka se on läsnä monien oppilaitosten opinto-ohjelmissa.¹⁸ Yin Yang ja Lim Chsing Chsing ovat tutkineet aineettoman kulttuuriperinnön integrointia kansalliseen koulutukseen Kiinassa. Heidän tutkimuksensa osoittaa, että aineettoman kulttuuriperinnön sisällyttäminen osaksi opetusta on keskeistä, sillä se vahvistaa aineettoman kulttuuriperinnön ymmärrystä ja arvostusta sekä tietoisuutta sen siirtymisestä.¹⁹

Lisäksi Suomen Lastenkulttuuriliitto on tehnyt kyselytutkimuksia kunnille, joissa on tutkittu yleisesti kulttuurikasvatussuunnitelmien toteutumista kunnissa. Näitä kyselyitä on tehty vuosittain edellisen kolmen vuoden aikana, ja neljäs kysely toteutettiin kunnille tämän tutkielman tekemisen aikana.²⁰ Uusin tutkimus valmistui tämän tutkielman kannalta kuitenkin myöhässä, ja tässä tutkimuksessa on käytetty vuoden 2024 tilastoja.

1.4 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimukseni aineistona toimii neljän pienen kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmat, jotka ovat julkisia dokumentteja. Tutkielmani on laadullinen tutkimus, jossa analysoin aineistoa sisällönanalyysin avulla. Kulttuurikasvatussuunnitelmat aineistoina ovat haasteellisia, sillä ne ovat alun perin laadittu toimintaa ohjaaviksi suunnitelmiksi, ei tutkimusta varten oleviksi aineistoksi. Pitkälle aikavälille laaditut toimintaa ohjaavat suunnitelmat mahdollistavat monen ikäluokan samankaltaisiin sisältöihin osallistumisen ja näin yhdenvertaisen kohtelun, mutta ovat kuitenkin tuoneet esille tutkimusongelmallisen näkökulman niiden yksityiskohtien puutteista. Aineistoon perehtyessäni olen huomannut, että suunnitelmissa useimmiten viitataan sisältöihin otsikkotasolla, mutta ne eivät välttämättä sisällä kovin tarkkaa kuvausta lukuvuosien toteutuksista, vaan antavat yleiskuvan. Monessa suunnitelmassa viitataan myös siihen, että vuosittaiset sisällöt vaihtelevat, mutta otsikkotasolla (esimerkiksi konsertti, teatterivierailu) pysyvät samoina. Tämä voi johtaa siihen, ettei kaikki tutkimukseni kannalta kiinnostava tieto tule ilmi ja toisaalta tutkijana tulkitseen osan sisällöistä laajemmaksi, kuin ne todellisuudessa ovatkaan.

Tässä luvussa esittelen aineiston ja aineiston rajaukseen vaikuttavat tekijät, tutkimusmenetelmänä käytetyn laadullisen sisällönanalyysin ja sen soveltuvuuden

---

¹⁸ Immonen & Sivula 2024.

¹⁹ Yang & Chsing Chsing 2024, 153.

²⁰ Kulttuurikasvatussuunnitelma 2025.

tämänkaltaiseen tutkimukseen, teorialähtöisen sisällönanalyysin vaiheet ja luokittelun sekä viimeiseksi tutkimuksen, erityisesti aineiston analyysin, luotettavuuteen vaikuttavat tekijät.

1.4.1 Aineiston esittely ja rajaus

Ennen aineiston rajausta, olen tutustunut useisiin kulttuurikasvatussuunnitelmiin. Aineiston etsinnässä olen hyödyntänyt valtakunnallista, Suomen lastenkulttuuriliiton ja Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura ry:n ylläpitämää kulttuurikasvatussuunnitelmat.fi-sivustoa, jonne on koottu eri kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmia. Sivuston tarkoituksena on auttaa ja opastaa kulttuurikasvatussuunnitelmien laatijoita, usein kulttuuripalveluita, monipuoliseen ja kattavaan kulttuurikasvatussuunnitelman laadintaan.²¹ Sivustolta löytyvät kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat julkisia dokumentteja tai toimintaa ohjaavia asiakirjoja.

Aineiston rajauksen vaikeutena oli se, että kulttuurikasvatussuunnitelmia löytyy vuoden 2024 lopulla jo 80 prosenttia Suomen kunnista²². Määrällisesti se tarkoittaa, että Suomessa sijaitsevasta 309 kunnasta vähintään 250 kunnalta löytyy laadittu kulttuurikasvatussuunnitelma. Kuntaliiton mukaan Suomen kuntien asukasluku on keskiarvallisesti noin 18 000 henkilöä, kun puolestaan kuntien mediaanikoko on 5 879 asukasta.²³ Käytin kuntien mediaanikokoa aineiston rajauksessa hyödykseni ja rajasin tämän perusteella kuntien kooksi noin 4000–8000 asukasta. Kulttuurikasvatussuunnitelma.fi -sivustolla valmiita suunnitelmia oli mahdollista hakea koon perusteella, ja mediaanikokoiset kunnat asettuivat ”pienet kunnat” rajauksen alle. Yhtenä tutkimuksen tavoitteistani on jakaa hyviä käytäntöjä aineettoman kulttuuriperinnön lisäämiseksi kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Valitsin tutkimuskohteeksi mediaanikokoiset kunnat, koska ne edustavat suurinta osaa Suomen kunnista. Mediaanikoko tarjoaa tasapainoisen näkökulman, jossa yhdistyvät sekä suurten että pienten kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmien mahdollisuudet. Pienempien kuntien sisällöt eivät ole kiinni esimerkiksi isojen kulttuurilaitosten vierailuissa, vaan tarjoavat toteutusmahdollisuuksia pienemmässä mittakaavassa - tällöin tutkimus voi tuottaa sellaisia hyviä käytänteitä, jotka ovat sovellettavissa tai mallinnettavissa monen kokoiseen kuntaan. Mediaanikokoisten kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmien tutkiminen saattaa tukea myös oletustani siitä, että pienemmissä kunnissa paikalliskulttuuri näkyy kulttuurikasvatussuunnitelmien sisällöissä enemmän.

---

²¹ kulttuurikasvatussuunnitelma

²² lastenkulttuuri, kulttuurikasvatussuunnitelma.

²³ Kuntaliitto, Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot.

Osa kulttuurikasvatussuunnitelmista kattaa perusopetuksen lisäksi myös varhaiskasvatuksen ja toisen asteen opetuksen. Jotta tutkimukseni ei kuitenkaan laajenisi liikaa, olen tietoisesti rajannut nämä kaksi kokonaisuutta tutkimukseni ulkopuolelle ja keskittynyt aineettoman kulttuuriperinnön esiintymiseen nimenomaisesti perusopetuksen, 1–9 luokkien kattavissa kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Ensimmäinen syy on siinä, että tutkimuksessani viittaa usein perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ja sieltä löytyviin kulttuuriperintökasvatuksen osuuksiin. Laajentamalla tutkimus myös varhaiskasvatukseen, tulisi teoriaosuudessa käsitellä tarkemmin varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa, joka on oma iso kokonaisuutensa.

Aineistoa ei ole rajattu alueellisesti, vaan viimeisenä aineiston rajaukseeni vaikuttava tekijä on tutkimuksen mielekkyys. Valitsin tutkimuksen aineistoksi analyyttisesti mielenkiintoisia kulttuurikasvatussuunnitelmia, joista oli tunnistettavissa aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiä tai sitä sivuavia sisältöjä. Valitsemani aineisto oli verrattuna muihin vastaavan kokoisten kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmiin aineettoman kulttuuriperinnön näkökulmasta sisältörikkaita. Useisiin kymmeneen suunnitelmiin tutustuessa osassa oli hyviä esimerkkejä alueellisesta kulttuuriperintökasvatuksesta, jossa osassa aineeton kulttuuriperintö näkyi sanallistettuna. Suurimmassa osassa kunnista suunnitelmat olivat varsin suppeat ja kulttuuriperintökasvatuksen osuus olematon. Mikäli aineistoksi olisi valittu sellaisia suunnitelmia, joissa aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiä ei ole mahdollista tunnistaa, olisivat myös tutkimustulokset jääneet melko kapeiksi.

Näiden rajausten perusteella aineistoksi valikoituivat Kaustisen, Mäntyharjun ja Säskylän kuntien sekä Haapaveden kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmat. Suunnitelmien koot vaihtelevat viisi sivuisesta suunnitelmasta 48-sivua kattavaan suunnitelmaan.

1.4.2 Teorialähtöinen sisällönanalyysi

Olen tuottanut tämän tutkimuksen laadullisin menetelmin. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus määrittellään usein aineiston kuvaukseksi, johon voidaan myös soveltaa määrällisiä eli numeraalisia sisältöjä. Pääsääntöisesti laadullinen tutkimus on tekstipainotteista ja tutkimukselle on keskeistä osallistuvuus.²⁴ Tämän tutkielman aineistona toimivat perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmat, joka määrittää tutkimuksen tekstin tutkimukseksi, eikä tutkimuksessa ole käytetty yleisesti laadulliselle tutkimukselle ominaisia tutkimustapoja kuten haastattelua. Tutkimusmenetelmäksi valitsin laadullisen

---

²⁴ Eskola & Suoranta 1998.

sisällönanalyysin, jolla voidaan analysoida kulttuurikasvatussuunnitelmien kaltaisia dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Erilaiset raportit, artikkelit tai miltei mikä tahansa kirjallisessa muodossa oleva materiaali, kuten myös suunnitelmat, katsotaan dokumenteiksi.²⁵

Sisällönanalyysin avulla aineistosta voi saada esille siihen kätkeytyneitä merkityksiä. Parhaimmassa tapauksessa aineistosta muodostuu yleiskuvaus, josta ei ole kadonnut tietoa. Sisällönanalyysin avulla on tarkoitus saada tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, joka tarkastelee tutkittavan kohteen yhtäläisyyksiä ja eroja. Kyseessä on erityisesti tekstin tutkimusmenetelmä, jossa tarkastellaan ja kuvataan tekstien inhimillisiä merkityksiä, ja jossa keskitytään tekstin sisällön ymmärtämiseen ja tulkintaan. Sisällönanalyysissä pyritään syventymään erityisesti myös niihin näkymättömiin merkityksiin, jotka eivät ole suoraan ilmeisiä, mutta jotka ovat tärkeitä kokonaisuuden ymmärtämiseksi.²⁶

Tässä tutkimuksessa käytän tutkimusmenetelmänä erityisesti teorialähtöistä sisällönanalyysia, jossa teoreettinen viitekehys muodostuu aineettoman kulttuuriperinnön tutkimuksista. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä teoreettinen viitekehys ohjaa tutkimuksen tekoa alusta alkaen, ja aineistosta etsitään tiettyjä ilmiöitä, jotka perustuvat aiempaan tietoon ja teoriaan. Aineisto käydään läpi useaan kertaan ja oleelliset ilmaukset pelkistetään tiiviimpään muotoon. Nämä ilmaukset ryhmitellään niin, että samankaltaiset asiat muodostavat omat alaluokkansa, ja alaluokat yhdistyvät yläluokiksi. Aineiston luokittelu perustuu aiempaan käsitejärjestelmään ja analyysi etenee pääsääntöisesti yleisestä asiasta yksityiskohtaisempiin ilmiöihin. Samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien tunnistaminen on keskeistä, jotta luokat ovat sekä yksiselitteisiä että toisiaan poissulkevia. Tällöin aineistoa kuvaavat aiheet valitaan teoriasta ja ne sijoitetaan luotuun analyysirunkoon, joka mahdollistaa erilaisten kategorioiden muodostamisen teorian ja aiemman tiedon pohjalta.²⁷ Tässä tutkielmassa on käytetty aineettoman kulttuuriperinnön teoreettista viitekehystä ja Unescon määrittelemiä aineettoman kulttuuriperinnön käsitteitä luokituksen eri vaiheissa.

Laadullisen tutkimuksen analyysin etenemisessä seurasin Jyväskylän yliopiston filosofian laitoksen tutkijan Timo Laineen alun perin laatimaa ja Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven muokkaamaa kuvausta. Analyysin aluksi tehdään vahva päätös, mikä aineistossa kiinnostaa.

---

²⁵ Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–118.

²⁶ Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–118; Hakala 2024, 98.

²⁷ Hakala 2024, 99–100; Tuomi & Sarajärvi 2018, 127–131.

Tämän jälkeen aineisto käydään läpi, erotellaan ja merkitään kiinnostuksen mukaiset asiat ja kaikki muu jätetään pois tutkimuksesta. Eritellyt asiat kerätään yhteen omaksi dokumentiksi, jonka perusteella luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään aineisto. Lopuksi kirjoitetaan analyysin yhteenveto.²⁸

Teorialähtöisen sisällönanalyysini aluksi määritin kiinnostuksen kohteekseni aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymät kulttuurikasvatussuunnitelmien perusopetukselle suunnitelluissa sisällöissä. Kuitenkin, jos katsotaan, että pohjimmiltaan kaikki kulttuuriperintö on aineetonta²⁹, kiinnitin ensimmäisinä lukukertoina huomiota aluksi kaikkeen kulttuuriperintöön viittaavaan. Seuraavilla lukukerroilla huomioni oli tarkemmin tutkimukseni aiheessa eli aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymissä. Jatkoin aineistoni läpikäymistä vielä useaan kertaan. Joka lukukerralla keskityin erottelemaan yhden Unescon aineettoman kulttuuriperinnön määritelmää vastaavaan sisällön omaksi kokonaisuudeksi, jotka listasin taulukkoon. Lisäksi jokaisesta suunnitelmasta löytyi johdanto, jossa kuvattiin suunnitelman tavoitteita ja periaatteita. Nämä olivat usein niitä kohtia, joissa löytyi joko aineettoman kulttuuriperinnön käsite tai siihen viittaavaa sisältöä.

Muodostin analyysirunkoni (esitely tarkemmin luvussa 4) teorialähtöisen sisällönanalyysin pohjalta. Etenin analyysissani yleisestä yksityiskohtaiseen, jossa määritin ensin analyysirunkoni yläluokat. Ne muodostuivat Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön määritelmän mukaisesti, jotka ovat *suullinen perinne ja ilmaisu, esittävät taiteet, sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlallisuudet, luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytäntö* sekä viimeiseksi *perinteiset käsityöläisaidot*. Unescon määritelmästä muodostuneen luokittelun rinnalle loin vielä yhden yläluokan ”muu kulttuuriperinnön välittäminen”, johon sai lisättyä kaikki muut sopivat ilmaukset kulttuuriperinnöstä. Analyysivaiheessa etenin seuraavaksi lisäämällä analyysirunkoon alkuperäiset ilmaisut, jotka pelkistin tiivistettyihin muotoihin. Tämän jälkeen muodostin kokonaisuuksista alaluokkia, jotka vastaavat yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön muodostavien käsitteiden sisältöjä. Esimerkiksi yläluokaksi määrittelin suullisen perinteen ja ilmaisun, jolla voidaan tarkoittaa tarinoita, loruja, sananlaskuja tai murretta. Nämä tarinat, lorut, sananlaskut ja murteet ovat esimerkki analyysirunkoni alaluokista. Yläluokan ”muu kulttuuriperinnön välittäminen”

---

²⁸ Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.

²⁹ Silverman & Ruggle 2007, 12; Smith 2006, 56.

alaluokiksi määrittelin paikallisen kulttuuriperinnön vahvistamisen ja välittämisen sekä paikallisen identiteetin vahvistamisen.

Luokittelu oli yllättävän vaikeaa, sillä suunnitelmien sisällöt ovat määritelty osittain vain otsikkotasolla tai lyhyillä kuvauksilla, eikä aineettoman kulttuuriperinnön osuutta ole korostettu. Lisäksi haasteen luokitteluun toi taidekasvatuksen määritelmät ja vaikutukset. Luvussa 3.1.1. määrittelen kulttuurikasvatuksen yläkäsitteeksi, jonka osia ovat sekä taidekasvatus että kulttuuriperintökasvatus. Kalhama & Vartiainen ovat todenneet, että kulttuurikasvatus on taidekasvatusta laajempi kokonaisuus, jossa kulttuurikasvatuksella tarkoitetaan kulttuuristen merkitysten tietoista edistämistä ja laaja-alaista kulttuuritoimintaa. Taidekasvatus nähdään puolestaan tarkemmin määriteltyinä osa-alueina, taitokeskeisinä toimintoina sekä teosten kautta avautuvana laajempaan ymmärryksenä ihmisen ja kulttuurin välisestä suhteesta.³⁰ Jako taiteen ja aineettoman kulttuuriperinnön välillä on hyvin häilyvä. Osa kulttuurikasvatussuunnitelmien aineettoman kulttuuriperinnön sisällöistä on samalla taidetta, mutta kaikki taidesisältö ei ole aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymää.

Selventääkseni tähänastisen luokittelun, minulla kulki rinnakkain kaikki kulttuuriperintöön viittaava sekä tarkempaan erotteluna aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymät Unescon määritelmän mukaisesti.

1.4.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven mukaan laadullisessa tutkimuksessa on periaatteessa myönnetty, ettei tutkija toimi täysin puolueettomasti, sillä tutkimusasetelma ja sen tulkitseminen ovat tutkijan luomia. Tutkijan oma kehys saattaa vaikuttaa siihen, millä tavalla hän tutkimuskohdetta kuulee tai havainnoi.³¹ Myös tässä tutkimuksessa pyrin tulkinnoissani ja analyysissani puolueettomuuteen, mutta tutkijana minun on myönnettävä, että oma asemani kunnallisena kulttuurituottajana ja yhden kulttuurikasvatussuunnitelman laatijana voi vaikuttaa siihen, millä tavoin aineistoani tulkitsen. Oma taustani voi vaikuttaa siihen, että tulkitsen asioita alan yleisen käytännön mukaisesti. Oma taustani vaikuttaa toisaalta myös siihen, miksi tämä kyseinen aihe on ylipäättään valikoitui tutkimukseni kohteeksi. Halusin saada tarkempaa tietoa itselleni läheisestä aiheesta.

---

³⁰ Kalhama & Vartiainen 2006, 7.

³¹ Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.

Kuten aiemmin on esitelty, tutkimuksen aineistoksi valikoitui sellaisia suunnitelmia, jotka ovat vaikuttaneet sisältörikkailta aineettoman kulttuuriperinnön suhteen. Tutkimukseen valikoitui ne suunnitelmat, joista oli tunnistettavissa aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiä, jotta pystyisin vastaamaan paremmin tutkimuskysymyksiini ja tutkimuksen tavoitteisiin. Näitä neljää aineistona toimivaa kulttuurikasvatussuunnitelmaa ei voi kuitenkaan yleistää niin, että samat tiedot löytyisivät kaikista Suomen kuntien ja kaupunkien laatimista kulttuurikasvatussuunnitelmista. Jokainen suunnitelman laatinut kunta on kuitenkin jollain tasolla sitonut sen paikallisuuteen, vähintään sillä tasolla, että kulttuuripalvelujen tuottajat ovat paikallisia. Mikäli tulokseksi haluttaisiin aineettoman kulttuuriperinnön esiintymisen kaikissa Suomen kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmissa, tähän tarvittaisiin kvantitatiivinen tutkimus, jossa määrällisin menetelmin tutkittaisiin ja laskettaisiin aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymät. Tällöin tutkimuksesta jäisi pois laadulliselle tutkimukselle tyypillinen havainnointi ja tulkinta, jotka ovat oman tutkimukseni keskiössä.

Viimeiseksi aineiston analysoinnissa on syytä tuoda esille pohdinta ja määrittely siitä, mitkä kaikki sisällöt katsotaan aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiksi, vaikkakin rivien välistä luetuksi. Rajaus taidesisältöjen, museovierailuiden ja aineettoman kulttuuriperinnön välillä ei ole mustavalkoista. Jotkin sisällöt voivat olla tietylle yhteisölle aineettoman kulttuuriperinnön harjoittamista, mutta eivät kuitenkaan elävän perinnön esittämistä tämän tutkimuksen kontekstissa kohdeyleisölle eli koululaisille. Tietystä näkökulmasta katsottuna lähes kaiken kulttuurikasvatussuunnitelmassa esitetyn sisällön voisi myös nähdä aineettoman kulttuuriperinnön linssien läpi, mikäli näin haluttaisiin katsoa. Joku toinen tutkija saattaisi tulkita aineistoa toisin.

Esimerkiksi Unescon aineettoman kulttuuriperinnön listoista löytyy useita teatteriperinteeseen liittyviä sisältöjä, kuten esimerkiksi nukketeatteria, varjoteatteria ja italialaista oopperalaulua³². Tässä tutkimuksessa olen kuitenkin rajannut teatterivierailut taidekasvatuksen sisällöiksi, enkä ole tulkinnut vierailuita aineettoman kulttuuriperinnön välittämiseksi koululaisille. Pyrin kuitenkin parhaani mukaan vastaamaan analyysissä ja tuloksissa siihen, että havaitsen ja löydän aineetonta kulttuuriperintöä sivuavat sisällöt, enkä tutkijana tulkitse jokaista ohjelmakokonaisuutta aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymänä.

---

³² Unesco. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. Hakutoiminnoissa käytin hakusanaa "theatre".

Siksi olenkin rajannut aineistosta pois sellaiset taide-elämykset, jotka ovat toteutettu ensisijaisesti taidekasvatuksen näkökulmasta ja joissa ei ole selkeää tai suoraa mainintaa kulttuuriperinnön harjoittamisesta. Näitä ovat esimerkiksi jo edellä mainitut vierailut esittävän taiteen taidelaitoksissa, kuten teatterivierailut, sekä Konserttikeskuksen järjestämät konsertit. Tulkintaani konserttievierailuiden olevan enemmän taidekasvatuksen osa, eikä aineettoman kulttuuriperinnön välittämisenä, on vaikuttanut aineiston sisällönkuvauksen suppeus. Kulttuurikasvatussuunnitelmien osa ohjelmasisällöistä esiteltiin vain otsikkotasolla, enkä aineiston perusteella pystynyt todentamaan tai määrittämään sisältöä aineettomaksi kulttuuriperinnöksi. Tällaisissa tapauksissa, esimerkiksi konsertin järjestelyt, ovat oletukseni varassa. Esitykset tuottavat taiteen ammattilaisryhmä ja siten tulkitseen ne taidekasvatuksen sisällöiksi. Tarkempi keskustelu taidekasvatuksen osuudesta käydään luvussa 3.1.1.

2 Kulttuuriperintökasvatus Suomessa – aineetonta vai aineellista

Tämän tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimii aiemmat tutkimukset aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Aineetonta kulttuuriperintöä ei kuitenkaan voi tutkia ilman, että käsitellään kolikon kääntöpuolta, aineellista kulttuuriperintöä. Tässä luvussa käsitelen kulttuuriperinnön käsitettä, käsitteen jakoa aineelliseen ja aineettomaan, viralliseen ja epäviralliseen kulttuuriperintöön sekä jakojen ongelmallisuuteen. Edellä mainitut asiat ovat tärkeitä aineettoman kulttuuriperinnön tunnistamisessa. Tutkimukseni kannalta olennaista on tuoda esille, miten aineetonta kulttuuriperintöä harjoitetaan, kuka sitä harjoittaa ja mitä aineettoman kulttuuriperinnön suojelulla ja suojelutoimilla tarkoitetaan. Lopuksi esittelen kulttuuriperintökasvatuksen käsitteen, johon aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön käsitteet kietoutuvat.

2.1 Aineeton kulttuuriperintö

2.1.1 Aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö

Kun tutkitaan aineetonta kulttuuriperintöä, katse tulee suunnata ensin kulttuuriperinnön käsitteeseen, jotta voidaan tarkastella sen aineetonta muotoa. Kulttuuriperinnön käsite on moninainen, eikä sille löydy yhtä oikeaa määritelmää. Joskus sitä saatetaan käyttää lähes kaikista erilaisista ilmiöistä, joiden jäljet löytyvät menneisyydestä ³³. Eurooppalaisen kulttuuriperintöpolitiikan sanasto määrittelee ja tiivistää kulttuuriperinnön ”yhteiseksi menneisyydestä säilyneeksi aineelliseksi ja aineettomaksi kulttuuriksi” ³⁴. Faron puiteyleissopimus määrittelee kulttuuriperinnön käsitteen laajemmin:

”Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan menneisyydestä perittyjä resursseja, jotka ihmiset tunnistavat omistajuudesta riippumatta jatkuvasti kehittyvien arvojensa, uskomustensa, tietojensa ja perinteidensä heijastukseksi ja ilmentymäksi. Siihen sisältyvät kaikki ympäristön osa-alueet, jotka johtuvat ihmisten ja paikkojen välisestä vuorovaikutuksesta ajan myötä.” ³⁵

Useat tutkijat toteavat, ettei kulttuuriperintö ole itseisarvo. Laurajane Smithin mukaan kulttuuriperintö ei ole olemassa vain, koska se fyysisesti on olemassa. Kulttuuriperintö on

³³ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 14.

³⁴ Eurooppalaisen kulttuuriperintöpolitiikan sanasto 2011, 40.

³⁵ Faron puiteyleissopimus 2005, Artikla 2.

itsessään prosessi, jossa tunnistetaan merkitykselliset ja arvokkaat asiat kulttuuriperinnöksi sekä pohditaan nykyisiä kulttuurisia ja sosiaalisia arvoja, keskusteluja ja pyrkimyksiä. Kulttuuriperintö ilmentyy erilaisina muistamisen tekoina, jossa samalla neuvotellaan ja rakennetaan tunnetta paikasta, yhteenkuuluvuudesta ja ymmärtämisestä.³⁶ Myös Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää ja Aura Kivilaakso toteavat kulttuuriperinnön syntyvän kulttuuriperintöprosessissa, jossa tapahtumien sarjassa ”yksilöt, yhteisöt, tai erilaiset instituutiot valitsevat heille merkitykselliseksi koetun menneisyyden jättämän jäljen, vaalivat ja säilyttävät sitä ja tuottavat sen tietoisesti kulttuuriperinnökseen”.³⁷

Smith on todennut, että länsimaissa kulttuuriperintö nähdään usein asiana, jota pystytään ”kartoittamaan, tutkimaan, hallitsemaan, säilyttämään ja suojelemaan ja sen suojelusta voidaan säätää kansallisessa lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa, yleissopimuksissa ja perussäännöissä”. Kulttuuriperintö tulisi nähdä ennemmin hallitsevana kulttuuriperinnön diskurssina, joka määrittelee toimintaamme ja tapojamme keskustella kulttuuriperinnöstä, kuin fyysisinä rakennuksina, paikkoina tai esineinä. Smith käyttää käsitettä auktorisoitu perintödiskurssi (authorized heritage discourse), joka on erityisesti länsimaiden hallitseva keskustelu kulttuuriperinnöstä. Auktorisoidun perintödiskurssin tavoitteena on yhtenäistää kulttuuriperinnön merkityksiä. Kuten kulttuuriperintö, myös kulttuuriperintödiskurssi elää jatkuvasti ja vaihtelee eri konteksteissa ja ajoissa. Smithin mukaan auktorisoitu perintödiskurssi keskittyy kuitenkin pääasiassa fyysisiin, esteettisesti miellyttäviin kohteisiin paikkoihin tai maisemiin, joiden kertomukset ja kulttuuriset kokemukset liittyvät usein valtioiden ja kansakuntien käsitteisiin. Auktorisoidussa perintödiskurssissa nojataan vahvasti kulttuuriperinnön asiantuntija-arvoihin ja -tietoihin, jotka säätelevät käytäntöjä. Ennen kaikkea auktorisoitu perintödiskurssi on itsessään yksi kulttuuriperintöprosessin muoto, jolla on valtaa valita, tunnistaa ja säilyttää, mutta myös antaa arvoja ja merkityksiä niihin asioihin, joita se näkee kansallisesti tai kansainvälisesti arvokkaiksi kulttuuriperinnön kohteiksi.³⁸

Sekä Faron sopimuksen käsitteen määritelmä että Smithin näkemys auktorisoidusta kulttuuriperintödiskurssista voidaan luokitella osaksi virallista kulttuuriperintöä, jota tutkija Susie West käyttää apuna kulttuuriperinnön määrittelyssä. West erottelee kulttuuriperinnön kahteen osaan: viralliseen ja epäviralliseen kulttuuriperintöön. Virallista kulttuuriperintöä ovat

---

³⁶ Smith 2006, 3.

³⁷ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 13, 20.

³⁸ Smith 2006, 3–4, 29, 299–300.

valtioiden ja paikallishallintojen tunnistamat ja suojelemat kohteet, jonka ylläpito perustuu hallintoa tukeviin prosesseihin, kuten luokitteluun, mittaamiseen ja arviointiin. Kulttuuriperintökohteet ovat voineet valikoitua esimerkiksi esteettisen arvon, kansallisen merkityksen tai maisemallisen tärkeyden perusteella. Epävirallinen kulttuuriperintö, jota aineeton kulttuuriperintö usein edustaa, on näiden prosessien ulkopuolella, eikä virallinen lainsäädäntö suojele tai arvosta sitä samalla tavalla.³⁹

Kulttuuriperinnön virallinen ja epävirallinen määritelmä sekä Smithin käyttämä auktorisoitu kulttuuriperintödiskurssi toimivat hyvänä pohjustuksena sille, että aineeton kulttuuriperintö on pitkään nähty epävirallisena. Aineettoman kulttuuriperinnön tunnistamisen taustalla ovat ei-länsimaisten kulttuuriperintöjen käsitykset, jotka ovat alkaneet kyseenalaistamaan valloillaan olevaa kulttuuriperinnön aineellista käsitystä. Smith esittää esimerkin kautta, kuinka alkuperäiskansat Australiassa pitävät tärkeämpänä kulttuuriperinnön harjoittamista sen arvon, merkityksen ja kulttuuritietoisuuden ylläpitämisessä ja säilyttämisessä, kun taas viranomaiset näkivät toiminnan tuhoavan kulttuuriperintöä väärillä materiaaleilla toteutetussa teoksessa. Tässä kiistassa alkuperäiskansat näkivät kulttuuriperintöä olevan nimenomaisesti maalaaminen toimintana eivätkä itse maalaukset. Myös muiden ei-länsimaalaisten eroavat näkemykset kulttuuriperinnöstä johti lopulta siihen, että Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseksi laadittiin ja hyväksyttiin.⁴⁰

2.1.2 Aineettoman kulttuuriperinnön käsite

Kun määritellään aineettoman kulttuuriperinnön käsitettä, huomioin ensin ero aineelliseen kulttuuriperintöön – suurin ero on luonnollisesti materiaalisuudessa. William Logan tiivistää Unescon yleissopimuksen toisen artiklan sisällön toteamalla, että aineeton kulttuuriperintö esiintyy ihmisissä, ei elottomissa kohteissa⁴¹. Eurooppalaisen kulttuuriperintöpolitiikan sanastossa aineettoman kulttuuriperinnön käsite tiivistyy seuraavasti: ”*perinteiset kansankulttuuriin kuuluvat tai kansanomaiset traditiot, perinteet, uskomukset, tavat ja taidot*”.

⁴²

Kuten edellisessä luvussa on tuotu esille, kaikki kulttuuriperintö on olemassa vain, mikäli se muistetaan ja tuotetaan kulttuuriperinnöksi. Tästä näkökulmasta katsottuna aineeton ja

---

³⁹ West 2010, 1.

⁴⁰ Smith 2006, 54–55.

⁴¹ Logan 2007, 33.

⁴² Eurooppalaisen kulttuuriperintöpolitiikan sanasto 2011, 40–42.

aineellinen kulttuuriperintö ovat kietoutuneina toisiinsa – kaikki aineellinen kulttuuriperintö on jollain asteella aina myös aineetonta.⁴³ Tuomi-Nikula, Haanpää ja Kivilaakso toteavat, että ero aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön välillä on häilyvä, sillä osassa aineettoman kulttuuriperinnön maailmanperintöä sisältää myös aineellista perintöä. Aineeton ja aineellinen kulttuuriperintö tulisi nähdä toisista erottamattomina ja toisiaan täydentävänä kokonaisvaltaisena prosessina, sillä niiden tulkinnoissa yhdistyvät historialliset aineistot ja ihmisten antamat merkitykset.⁴⁴ Myös Janne Vilkuna toteaa, että jako aineettoman eli henkisen kulttuurin ja aineellisen kulttuuriperinnön välillä on keinotekoinen, sillä henkinen prosessi ja henkiset arvot vaikuttavat kaiken aineellisen kulttuuriperinnön taustalla. Esimerkiksi kulttuuriperintökohteiksi hyväksytyt kohteet ovat määritelty aineettomin arvoin. Kulttuuriperintöä ei ole esimerkiksi rakennus itsessään, vaan sille annetut arvostukset – ”*kulttuuriperintö ei siis ole kohteessa vaan yhteisesti aivoissamme*”.⁴⁵ Unescon yleissopimusta kriittisesti arvioinut tutkija Richard Kurin kritisoi myös, kuinka yleissopimus tekee aineettomasta kulttuuriperinnöstä aineellista ja vaikeuttaa entisestään käsitteiden erottamista, tehden määritelmästä kuvitteellista. Hän sanallistaa aineettoman kulttuuriperinnön olevan kulttuuria, jota ihmiset harjoittavat osana arkeaan, uskomuksia ja näkemyksiä, hetkellisiä esityksiä ja tapahtumia. Kurinin mukaan aineetonta kulttuuriperintöä pidetään kulttuurisen ryhmän perimmäisenä henkenä.⁴⁶

Myös Laurajane Smith näkee ongelmallisena sen, että kansainvälisissä listauksissa kulttuuriperintö ja aineeton kulttuuriperintö nähdään kahtena erillisenä asiana. Kulttuuriperinnön ja aineettoman kulttuuriperinnön käsitteet tulisikin yhdistää niin, että kummatkin määriteltäisiin yksikertaisesti kulttuuriperinnöksi, jossa kaikki kulttuuriperintö on lähtökohtaisesti luonteeltaan aineetonta. Kulttuuriperintöä ovat siis ne arvot ja merkitykset, joita kulttuuriperintökohteet tai kulttuuriset käytännöt symboloivat. Arvojen ja merkitysten tulisikin olla todellinen suojelun, hallinnan ja säilyttämisen aihe. Smithin mukaan tämä erityisesti osoittaa sen, että kaikki kulttuuriperintö on todellisuudessa aineetonta huolimatta siitä, ovatko ne fyysisiä paikkoja, maisemia, muita esineitä tai esiintyvätkö ne suullisissa perinteissä, tanssissa tai muissa aineettomaksi kulttuuriperinnöksi luokitelluissa esityksissä.⁴⁷

---

⁴³ Silverman & Ruggle 2007, 12.

⁴⁴ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 18–19.

⁴⁵ Vilkuna 2015, 113–114.

⁴⁶ Kurin 2004, 67.

⁴⁷ Smith 2006, 56.

Kurin kritisoi Unsecon yleissopimusta siitä, että se keskittyy ainoastaan ihmisten nimeämiin ja mielekkäinä pitämiin perinteisiin. Hän summaa, että sopimus näkee perinnön sellaisena, joka identifioituu kulttuurisen yhteisön sisällä ja perintönä, jota siirretään sukupolvelta toiselle. Sopimusta laatiessa asiantuntijat olettivat aineettoman kulttuuriperinnön olevan vain perinteikästä kulttuuria ja rajasi ulkopuolelle erilaiset kulttuuriset tavat, jotka eivät esimerkiksi perustu etnisyyteen tai alueellisuuteen, mutta joita kuitenkin siirretään eteenpäin, vaikkakaan ei sukupolvelta toiselle.⁴⁸

Logan on nostanut esille pohdinnan siitä, kuinka merkityksellistä aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön alkuperäinen muoto on kulttuuriperinnön tunnistamisessa. Kuten muutkin kulttuuriperinnön tutkijat, myös Logan tiivistää kulttuuriperinnön olevan valintaprosessin tulos, jonka tavoitteena on säilyttää valitut kohteet koskemattomina ja alkuperäisinä. Aineettoman kulttuuriperinnön kohdalla on kuitenkin häilyvää, onko esimerkiksi juhlaperinteiden kohdalla yhtä merkityksellistä, että aineeton perintö säilyy alkuperäisessä muodossaan.⁴⁹

Kun lähtökohtana on, että kaikki kulttuuriperintö on määritelty aineettomaksi, keskitytään itseasiassa tarkemmin kulttuuriperinnön vaikutuksiin kuin tapahtumiin tai esineisiin. Lisäksi tämä lähtökohta avaa suuremman käsitteellisen tilan muistin ja muistamisen toiminnalle, eli mahdollistaa muistamisen ja muistojen merkityksen syvemmän tarkastelun.⁵⁰ Tässä tutkimuksessa nojaan usein Smithin kriittisen kulttuuriperinnön näkemykseen kaiken kulttuuriperinnön aineettomuudesta. Näkökulma avaa kulttuurikasvatussuunnitelmien tulkinnalle sellaisia aineettoman kulttuuriperinnön muotoja, jotka mahdollistavat kulttuuriperinnön syvemmän merkityksen tunnistamisen.

2.1.3 Aineettoman kulttuuriperinnön harjoittaminen on suojelua

Sukupolvelta toiselle siirtyvä aineeton kulttuuriperintö säilyy elävänä, kun se on aktiivisesti käytössä sitä harjoittavassa yhteisössä. Aineeton kulttuuriperintö ei ole staattista, vaan yhteisöt luovat sitä jatkuvasti uudelleen, kun aineettoman kulttuuriperinnön vuorovaikutusta ja suhdetta luontoon, ympäristöön ja omaan historiaan tarkastellaan uudelleen. Aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisuutta vahvistaa ja edistää erilaiset toimenpiteet, jotka lähtevät aineettoman kulttuuriperinnön määrittämisestä tallentamiseen ja tutkimuksesta muihin suojelua

---

⁴⁸ Kurin 2004, 69.

⁴⁹ Logan 2007, 34.

⁵⁰ Smith 2006, 57.

edistäviin toimiin. Suojelutoimia voidaan tehdä sekä virallisia että epävirallisia reittejä pitkin, kuten koulutusten tai muun oppimisen keinoin.⁵¹

Tärkeimpänä huomiona aineettoman kulttuuriperinnön suojelutyössä on se, että kaiken kulttuuriperinnön keskiössä ovat ne ihmiset, jotka perintöä harjoittavat. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksen ytimessä on aineetonta kulttuuriperintöä vaalivat ihmiset. Tärkeää on, että perinnettä harjoitetaan tässä ajassa ja että sitä harjoittaa iso tai pieni ryhmä ihmisiä, jotka haluavat siirtää sitä myös eteenpäin.⁵² Myös Faron puiteyleissopimuksessa kulttuuriperinnön käsitteen määrittelyn keskiössä on kulttuuriperintöyhteisö: ”Kulttuuriperintöyhteisöllä tarkoitetaan joukkoa ihmisiä, jotka arvostavat tiettyjä kulttuuriperinnön osa-alueita, joita he haluavat julkisen toiminnan puitteissa ylläpitää ja välittää tuleville sukupolville”⁵³.

Aineettoman kulttuuriperinnön suojelussa voidaan soveltaa Katriina Siivosen teoriaa kulttuurin ja perinteen suojelusta ja jatkuvuudesta, josta Siivonen kirjoittaa *Mitä tavataan suojella museoimalla?* ja *Elävän kulttuurin suojelu* -artikkeleissaan. Siivosen näkemyksen mukaan kulttuuri säilyy tulevaisuudessa kolmella tavalla. Ensimmäinen tapa on sidoksissa ihmisiin, jotka huolehtivat kulttuuriperinteen jatkuvuudesta. Jatkuvuutta edistävät toimintatavat voivat olla esimerkiksi tietoista menneestä kiinni pitämistä, menneen ajan ilmiöiden ylläpitämistä sekä merkittävien kulttuuripiirteiden nostamista kulttuuriperinnöksi. Siivosen mukaan tämä on kulttuuripiirteiden tarkkaa ja tietoista kopioimista. Toinen tapa liittyy perinteen uusiutumiseen, jossa tulevaisuuteen varaudutaan tietoisesti uusien innovaatioiden avulla. Tällöin tavoitteena on luoda kulttuuripiirteitä, jotka poikkeavat entisestä. Aktiivisen työn kautta tehdään valinta kulttuurin säilyttämisen ja uudistamisen välillä. Siivosen teorian kolmas tapa kulttuurin säilymisessä tulevaisuuteen on kulttuurin huomaamaton ja jatkuva uusiutuminen arjessa, jossa kulttuuri muuttuu ja sopeutuu vähitellen. Kulttuurin jatkuvuus ja kulkeminen tapahtuu satunnaisesti tulevaisuuteen.⁵⁴ Aineettoman kulttuuriperinnön suojelun tulisi kattaa sekä menneisyyden että tulevaisuuden rakentaminen. Tällöin suojelu korostaa kulttuuria elävänä, luovana ja moniarvoisena prosessina, joka ilmenee ihmisten välisessä

---

⁵¹ UNESCO 2003, § 1 ja 2.

⁵² Marsio 2019, 39.

⁵³ Faron puiteyleissopimus 2005, Artikla 2.

⁵⁴ Siivonen 2014, 53.

vuorovaikutuksessa. Kulttuurin suojelun tulisi keskittyä kulttuurin uudistamiseen ja jatkuvaan elämiseen, arvostaen ihmisten omaehtoisesti tuottamaa ja kehittämää perinnettä.⁵⁵

Tietoisuus aineettoman kulttuuriperinnön olemassaolosta on yksi suojelun keino. Yhtenä virallisena tapana edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelua on luetteloita ne yhteen tai useampaan luetteloon⁵⁶. Suomessa kansallista luettelointia tehdään kahdella tasolla. Vuonna 2016 Suomessa avattiin Elävän perinnön wikiluettelo, johon erilaiset yhteisöt voivat tallentaa ja esitellä omaa aineetonta kulttuuriperintöään. Kyseessä on verkkosivu, joka päivittyy jatkuvasti. Elävän perinnön wikiluetteloon listattuja perinteitä on mahdollista viedä Elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Jotta aineeton kulttuuriperintö voi päästä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon, sen on ensin löydyttävä kansallisesta luettelosta. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaavat päätöksistä sekä kansallisen luettelon että Unescon kansainväliseen luetteloon menevistä edotuksista.⁵⁷ Unesco ylläpitää kahta yleissopimukseen liittyvää luettelo: Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (*The Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*), josta löytyvät muun muassa Suomesta Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon listatut kohteet, sekä kiireellistä suojelua vaativaa aineettoman kulttuuriperinnön luettelo (*List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*). Lisäksi Unesco ylläpitää Hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriä (*Register of Good Safeguarding Practices*). Sekä Unescon että kansallisen luettelon tarkoituksena on nostaa aineetonta kulttuuriperintöä esille eri puolilla maailmaa ja jakaa hyviä käytänteitä niiden suojelussa.⁵⁸

Museoviraston aineettomasta kulttuuriperinnöstä vastaava erikoisasiantuntija Leena Marsio kertoo Museoviraston tavoista edistää aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksen mukaisia suojelutoimia. Suojelutoimia ovat muun muassa aineettoman kulttuuriperinnön tietoisuuden ja merkitysten lisääminen sekä yksilöiden ja yhteisöjen aineettoman kulttuuriperinnön turvaaminen. Museovirasto ylläpitää jo aiemmin esiteltyä Elävän perinnön wikiluetteloä sekä kansallista luetteloä. Niiden lisäksi se tukee erilaisia aineettoman kulttuuriperinnön hankkeita sekä ylläpitää elävän perinnön rinkejä, jotka edistävät sopimuksen toteutumista Suomessa. Elävän perinnön rinkejä on tällä hetkellä kuusi, jotka ovat käsityörinki, luontorinki, kansanmusiikin ja -tanssin rinki, suullisen perinteen rinki saunarinki sekä

---

⁵⁵ Siivonen 2015, 160.

⁵⁶ UNESCO 2003, § 2.

⁵⁷ Aineeton kulttuuriperintö, Wikiluettelo.

⁵⁸ Aineeton kulttuuriperintö, Luettelointi.

limisaumaveneperinnerinki. Rinkien tehtävänä on toimia elävän perinnön harjoittajien kohtaamispaikkoina.⁵⁹

Museoviraston Aineettoman kulttuuriperinnön toimeenpanosuunnitelmassa vuosille 2024–2028 on esitelty erilaiset yhteisöt, jotka ylläpitävät, suojelevat ja välittävät aineetonta kulttuuriperintöä. Erilaisten virallisten organisaatioiden, kuten muistiorganisaatioiden, lisäksi aineetonta kulttuuriperintöä vaalivat erilaiset kansalaisjärjestöt, joiden toiminta on pitkälti vapaaehtoisten ylläpitämään. Järjestäytyneiden ryhmien lisäksi aineettoman kulttuuriperinnön parissa toimii myös monenlaisia virallisesti järjestäytymättömiä harrastusryhmiä tai vastaavia.⁶⁰ Myös museoilla on merkittävä rooli aineettoman kulttuuriperinnön suojelussa. Museoiden yhteistyö paikallisten yhteisöjen kanssa osoittaa museoiden keskeisen roolin aineettoman kulttuuriperinnön suojelussa. Museoiden tulee kuitenkin jatkuvasti kehittää ja soveltaa suojelutoimia, esimerkiksi kriittisen analyysin ja refleктоivan käytännön kautta.⁶¹ Museoviraston toimeenpanosuunnitelmassa museot kuvataan kaikille avoimina kohtaamispaikkoina, jossa voi käsitellä kulttuuriperinnön teemoja, hyödyntämistä sekä tallentamista⁶².

Suomalaisen koulutusjärjestelmä ja perusopetus tukevat aineettoman kulttuuriperinnön vaalimista ja välittämistä. Taitojen ylläpitämistä mahdollistavat oppilaitosten tarjoama aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvä opetus, joka ilmenee erityisesti taito- ja taideaineiden opetuksessa ja perinteen välittämisessä.⁶³ Taru Kuhalampi kirjoittaa Museoviraston Kulttuurista perinnöksi -verkkojulkaisussa aineettomasta kulttuuriperinnöstä opetuksessa. Kuhalampi toteaa aineettoman kulttuuriperinnön tarjoavan oppimisen näkökulmasta suuren määrän erilaisia merkityksiä, tunteita ja näkökulmia, jonka ilmiöistä voidaan ottaa osaksi opetusta monenlaista tietoa ja keskustelun aiheita. Kuhalampi nostaa aineettoman kulttuuriperinnön luonteen ymmärtämisen, jossa aineeton kulttuuriperintö on kietoutuneena niin arkeen kuin juhlaan. Opetuksessa ei ole merkityksellistä opetella kaikkia eläviä perinteitä, vaan ennemmin pohtia, miten elävä perintö näyttäytyy omassa elämässä ja mikä siinä on yksilölle merkityksellistä. Kuhalammen mukaan tätä kautta aineeton kulttuuriperintö alkaa elää myös omassa elämässä.⁶⁴ Myös tutkimuksen aiheena olevat kulttuurikasvatussuunnitelmat,

---

⁵⁹ Marsio 2019, 39.

⁶⁰ Museovirasto 2024, 27–28.

⁶¹ Kreps 2009, 206.

⁶² Museovirasto 2024, 29.

⁶³ Marsio 2019, 42.

⁶⁴ Kuhalampi 2018.

jotka ovat paikallista opetussuunnitelmaa täydentäviä asiakirjoja ⁶⁵, kuinka kunnissa toteutetaan kulttuuri-, taide ja kulttuuriperintökasvatusta osana kouluvuotta ⁶⁶, toimivat aineettoman kulttuuriperinnön välittäjinä ja ylläpitäjinä, kuten tulen myöhemmin osoittamaan.

Kuten jo aiemmin on todettu, aineetonta kulttuuriperintöä harjoittavat yhteisöt ovat suojelutoimien ytimessä. Faron yleissopimus tukee niin sanottua alhaalta ylöspäin rakentuvaa kulttuuriperintötyötä, jossa korostetaan sekä yksilöiden oikeutta kulttuuriperinnön määrittelyyn ja siitä nauttimiseen, mutta myös yhteisöjen merkitystä kaiken kulttuurin perustana ⁶⁷. Myös tutkija William Logan nostaa esille, kuinka kulttuuriperintöprosessin tulee olla yhteisölähtöistä. Mikäli kulttuuriperintöprosessi on lähtöisin ammattilaisilta ja päättäjiltä, eikä ihmisistä ja yhteisöistä, kulttuuriperintö ei säily elävänä ja elinvoimaisena. Aineeton kulttuuriperintö säilyy parhaiten ja hyvinvoivana yhteisölähtöisesti, yksilöiden ja yhteisöjen tuottamana. Kulttuuriperinnön harjoittaminen on osa kulttuurisia oikeuksia, myös ihmisoikeuksia. Ketään ei voi pakottaa harjoittamaan kulttuuriperintöä, esimerkiksi elinkeinona senkään uhalla, että kyseinen perinne voi kadota ja unohtua. Siksi on erityisen tärkeää sitouttaa yhteisöt kulttuuriperintöprosessiin ja antaa heille valta ja vastuu päättää, minkä he kokevat itse suojelun arvoiseksi. Tällainen osallistuminen kulttuuriperintöön on osa kulttuurisia oikeuksia ja samalla osa ihmisoikeuksia. ⁶⁸

Kansallinen ja Unescon luettelot edustavat institutionaalista, virallista kantaa aineettoman kulttuuriperinnön olemassaolosta. Samalla, kun kansallinen ja Unescon luettelot antavatkin perinteille näkyvyyttä ja lisäävät tietoisuutta, kaikki aineeton kulttuuriperintö ei kuitenkaan mahdu tai löydy tietään näihin virallisiin luetteloihin. Aineettoman kulttuuriperinnön määrittely ja virallisiin kanaviin vieminen saattaa joissain tapauksissa vaatia järjestäytyneen yhteisön – jota suinkaan aina ei ole. Suojelutoimet eivät ylipäätään ole täysin ongelmattomia, sillä jos jo aineellisen, fyysisten esineiden suojelu ja säilyttäminen on hankalaa, sukupolvelta toiselle siirtyvän aineettoman kulttuuriperinnön säilyttäminen on astetta vaikeampaa. Yksi suojelun ongelmakohta on, ettei Unescon sopimus ohjeista tarkasti, mitkä elementit eri kulttuurien sisällä voitaisiin pitää merkittävänä ja suojelun arvoisena, eikä miten suhtaudutaan esimerkiksi ihmisoikeuksia rikkoviin tapoihin, jotka voi periaatteessa nähdä aineettomana kulttuuriperintönä. ⁶⁹ Samalla on hyvä tiedostaa se, ettei aineettoman kulttuuriperinnön

---

⁶⁵ POPS2014, 12.

⁶⁶ Kulttuurikasvatussuunnitelma. Mikä, miksi ja miten?.

⁶⁷ West 2010, 1.

⁶⁸ Logan 2007, 49–50.

⁶⁹ Logan 2007, 37–38.

tallentaminen esimerkiksi luetteloihin tee yhden kansan kulttuuriperinnöstä koko kansan omaisuutta ⁷⁰.

2.2 Kulttuuriperintökasvatus Suomessa

Museovirasto on määritellyt kulttuuriperintökasvatuksen omassa vuosille 2006–2010 laaditussa strategiassa seuraavasti:

Kulttuuriperintökasvatus on kulttuuriperintöä koskevien tietojen ja taitojen välittämistä niin, että oppijan kulttuuriperintötietoisuus vahvistuu. Se antaa mahdollisuuden aktiiviselle oppimiselle, jolle on ominaista vuorovaikutteisuus ja kokemuksellisuus. ⁷¹

Käsite kulttuuriperintökasvatus muodostuu termeistä 'kulttuuriperintö' ja 'kasvatus', jossa molemmilla on samanlaiset tavoitteet: muokata ja muovata yksilöiden identiteettiä ⁷². Omiin juuriin ja identiteettiin on mahdollista tutustua kulttuuriperintökasvatuksen avulla, jonka kautta voi tutustua menneisyyteen, muodostaa omakohtaisen kuvan maailmasta ja nähdä itsensä osana laajempaa aikajakumoa ⁷³. Pirkko Pitkänen tarkastelee kulttuuriperintökasvatusta globaalista näkökulmasta. Hän on määritellyt kulttuuriperintökasvatuksen tehtäväalueen kahdella tavalla. Ensimmäinen liittyy paikallisen tai kansallisen identiteetin vahvistamiseen ja toinen kasvattaminen globaaliin vastuuseen ja tietoisuuteen. Kulttuuriperintökasvatuksessa tärkein tehtävä on auttaa yksilöitä ymmärtämään ja suhtautumaan kriittisesti omaan tulkintaan vaikuttaviin näkökulmiin. Pitkäsen näkemyksen mukaan toiminnan tavoitteena voisi olla se, että yksilöt oppivat tarkastelemaan omaa identiteettiään ja perinnettään osana kansainvälisiä ja globaaleja toimintaympäristöjä. ⁷⁴

Kulttuuriperintökasvatuksen kehitystä Suomessa ovat edistäneet erilaiset kulttuuriperintökasvatusta tukeneet hankkeet. Immonen ja Sivula kirjoittavat, että valtion rahoittamien hankkeiden ansiosta paikallis- ja aluemuseoiden asemat ovat vahvistuneet 1980-luvulta alkaen. ⁷⁵ Yhtenä merkityksellisempänä kulttuuriperintökasvatusta edistävänä tekijänä ollut Museoviraston ja Opetushallituksen vuonna 1998 käynnistämä Suomen Tammi+ -hanke, jossa kulttuuriperintöopetuksen periaatteet, käsitteet ja käytännöt laadittiin molempien

---

⁷⁰ Kreps 2009, 204.

⁷¹ Museovirasto 2006, 6.

⁷² Immonen & Sivula 2024, 1–2.

⁷³ Museovirasto 2006, 8.

⁷⁴ Pitkänen 2014, 10–11.

⁷⁵ Immonen & Sivula 2024, 10.

virastojen vahvuuksiin nojaten. Ympäristöministeriö liittyi muutama vuosi myöhemmin hankkeeseen, joka toimi vuoteen 2008 asti. Valtakunnallisen hankkeen aikana järjestettiin erilaisia tapahtumia ja koulutustilaisuuksia sekä julkaistiin muun muassa artikkeleita, verkkoaineistoja, oppaita ja oppikirjoja, jotka kokonaisuudessaan vahvistivat kulttuuriperintökasvatuksen asemaa. Hankkeen loppupuolella Museovirasto loi kulttuuriperintökasvatuksen strategian vuosille 2006–2010 ja hankkeessa tehtyä kulttuuriperintökasvatustyötä jatkamaan perustettiin Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura ry vuonna 2006.⁷⁶

Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura toimii asiantuntija- ja vaikuttajaorganisaationa. Kansalaisjärjestön tavoitteena on kehittää ja edistää kulttuurisesti kestävästä kasvatusta ja koulutusta. Seuran toiminnassa näkyy kulttuuriperinnön osa-alueet laajasti, ja toimintamuotoina ovat erilaiset kehittämis- ja yhteistyöhankkeet, mutta myös monialaisissa verkostoissa ja asiantuntijaryhmissä toimiminen. Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura kirjoittaa ja julkaisee tieteellisiä artikkeleita.⁷⁷ Seura ylläpitää yhdessä Suomen lastenkulttuuriliiton kanssa kulttuurikasvatussuunnitelma.fi-sivustoa, joka on tulosta vuosina 2015–2016 tehdystä Kulttuurivoltti-yhteishankkeesta.⁷⁸

Tutkimuksen kohteena olevat kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat usein opetussuunnitelmaa täydentäviä asiakirjoja⁷⁹, joissa määritellään myös, kuinka kulttuuriperintökasvatusta toteutetaan opetuksessa⁸⁰. Anna Sivulan ja Visa Immonen tarkastelivat kulttuuriperintökasvatusta kansallisissa opetussuunnitelmissa Virossa, Suomessa ja Ruotsissa. Artikkelin mukaan Suomen opetussuunnitelmissa kulttuuriperintö ymmärretään kulttuuristen ilmiöiden kokoelmana, jossa kulttuuriperinnön tuntemus ja arvostaminen edistää oppilaiden kykyä muodostaa ja luoda kulttuuria sekä vahvistaa heidän hyvinvointiaan. Kulttuuriperintökasvatus nähdään tärkeänä osana oppilaiden oman taustan, ympäröivän yhteisön sekä yhteisön yhteisten arvojen tunnistamisessa ja ymmärtämisessä. Opetussuunnitelmissa kulttuuriperintökasvatus korostuu erilaisten ilmiöiden kautta, jotka voidaan katsoa aineettomaksi kulttuuriperinnöksi. Suomalaisessa opetussuunnitelmassa paikkakunnan oma kulttuuriperintö korostuu ja sillä on erityinen merkitys. Paikallinen

---

⁷⁶ Mattinen, Suomen Tammi juurrutti kulttuuriperintökasvatusta 1998–2008.

⁷⁷ Kulttuuriperintökasvatuksen seura, Meistä.

⁷⁸ Kulttuurikasvatussuunnitelma, Valoa Taikalampusta, vauhtia Kulttuurivoltista – Kulttuurikasvatussuunnitelmien lyhyt historia.

⁷⁹ POPS 2014, 9; 12.

⁸⁰ Kulttuurikasvatussuunnitelma, Mikä, miksi ja miten?.

kulttuuriperintö, jonka nähdään ulottuvan yksilöistä ja perheestä aina kouluun ja yhteisöön, on Suomessa Ruotsia ja Viroa yksityiskohtaisempi.⁸¹ Opetussuunnitelmat ja niiden suhde kulttuurikasvatussuunnitelmiin on esitelty tarkemmin luvussa 3.3. Kulttuurikasvatussuunnitelmat.

---

⁸¹ Immonen & Sivula 2024, 9–10.

3 Kulttuurikasvatussuunnitelmat Suomessa

Tutkimuskohteenani on Suomessa toimivien kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmat. Määrittelen tässä luvussa käsitteet kulttuurikasvatus ja kulttuurikasvatussuunnitelma. Tutkimuksessani osa taidesisällöistä on rajattu aineettoman kulttuuriperinnön ulkopuolelle, ja tässä luvussa käsittelen myös kulttuurikasvatuksen ja taidekasvatuksen eroja. Lisäksi esittelen aineistoksi valikoidut kulttuurikasvatussuunnitelmat.

3.1 Kulttuurikasvatus

Kulttuuriperintökasvatuksen ja kulttuurikasvatuksen käsitteissä on paljon samaa, kasvatuksen käsitteen määrittely kattaa tiedon siirtämisestä identiteetin muodostumiseen. Kulttuurikasvatuksen käsitteessä kulttuuri, joka lyhykäisyydessään voidaan määritellä kaikeksi inhimilliseksi toiminnaksi, yhdistyy kasvuun ja kasvatukseen, jotka voidaan nähdä kulttuurin siirtämisenä. Kulttuurikasvatusta on siis yksilöihin vaikuttavien tietojen, kuten omien juurien, kielen tai esimerkiksi identiteetin kulttuuristen merkitysten tietoista siirtämistä. Toisin kuin edellisessä kappaleessa käsiteltyyn kulttuuriperintökasvatukseen, kulttuurikasvatukseen kuuluu myös tuotetun kulttuurin välittäminen.⁸² Kulttuurikasvatuksessa kasvatus kohtaa kulttuurin kahdella tapaa; tietoisesti ihmiselle tuotettujen kulttuuripalveluiden kautta, jota muun muassa taidekasvatus voi olla, sekä kulttuurin laajemman merkityksen ymmärryksen kautta, jossa kulttuuri toimii kasvun alustana ja merkitysjärjestelmänä, johon yksilön identiteetti pohjautuu.

83

Kulttuurikasvatus -käsitteessä kasvatuksen tavoitteisiin yhdistyvät kulttuurin sisältöjen ymmärrys sekä kulttuuriteoreettinen tarkastelu. Kulttuurikasvatuksen tavoitteena on tukea kulttuurista erilaisuutta, kulttuurin toimintaa sekä vuorovaikutusta ja kommunikaatiota yksilöiden ja eri toimijoiden välillä. Kulttuurikasvatuksen keskiössä on aina yksilö ja yksilön kulttuurikokemukset. Sen tavoitteena on ymmärtää kulttuurisista aineksista koostuvaa identiteettiä. Kulttuuri on identiteettiin vaikuttava merkitysjärjestelmä, jossa

---

⁸² Kalhama & Vartiainen 2006, 4–7.

⁸³ Kalhama, Kitola & Walamies 2006, 30–31.

kulttuurikasvatuksen näkökulmasta kulttuurin merkityksiä voidaan analysoida kasvua ja kasvatukseen liittyvien kysymysten kautta.⁸⁴

Kulttuurikasvatukseen liittyy olennaisena osana myös eettiset kysymykset ja valinnat esimerkiksi niistä asioista, mitä yksilöille esimerkiksi menneisyydestä kerrotaan. Kulttuurikasvatuksella on suuri merkitys, kun yksilö rakentaa omaa identiteettiä ja alkaa hahmottamaan omaa kulttuuriympäristöään. Kulttuuria on mahdollista hyödyntää kriittisen ajatteluun kannustavana tekijänä, josta päästäänkin osaltaan myös yhteen kulttuurikasvatuksen tarjoamaan keskeiseen näkökulmaan. Kalhama, Kitola ja Walamies toteavat, että kulttuurikokemusten parissa vahvistetaan tai luodaan uusia toimintatapoja, jotka pohjataan traditioihin, samalla tulkiten ja arvioiden maailmaa ja omaa toimintaa. Kasvatustieteissä reflektointi liittyy läheisesti kriittiseen ajatteluun, ja sen avulla pyritään lähemmäs objektiivista tarkastelua. Uuden perspektiivin, kuten kulttuurikokemuksen myötä erilaiset näkökulmat voivat ratkaista ongelmia ja tarjota syvempiä oivalluksia itsestä, ympäristöstä ja ihmissuhteista.

85

3.1.1 Taidekasvatus osana kulttuurikasvatusta

Taidekasvatus ja kulttuurikasvatus saatetaan usein käsitteinä sekoittaa keskenään, mutta termit on kuitenkin syytä erottaa toisistaan. Tässä tutkielmassa on erityisen tärkeää erottaa taidekasvatus, kulttuurikasvatus ja kulttuuriperintökasvatus toisistaan. Koska tarkoituksenani on löytää aineistostani aineettoman kulttuuriperinnön ilmiöitä, on hyvin tärkeää erottaa, milloin kulttuurikasvatussuunnitelmien ohjelmasisältöjen tavoitteena on tarjota taidekasvatuksellinen kokemus ja milloin esitellä kulttuuriperintökasvatukseen ja aineettomaan kulttuuriperinnön harjoittamiseen liittyvää sisältöä.

Siinä missä taidekasvatus keskittyy taidesisältöihin, kulttuurikasvatuksen tarkoituksena on tarkastella samaa asiaa laajemmalla näkökulmalla.⁸⁶ Kalhama, Kitola ja Walamies näkevät kulttuurikasvatuksen ja taidekasvatuksen omina kokonaisuuksinaan. Artikkelissa esitellyssä identiteetin kulttuuriset rakennuspalikat -kuviossa kulttuuri- ja taidekasvatus nähdään erillisinä kokonaisuuksina osana tuotettua kulttuuria.⁸⁷ Taidekasvatuksen perinteinen rooli yhteiskunnassa on ollut tukea ihmisten suhdetta taiteeseen ja kulttuuriin. Kalhama ja Vartiainen

---

⁸⁴ Kalhama & Vartiainen 2006, 6–7.

⁸⁵ Kalhama, Kitola & Walamies 2006, 12–14.

⁸⁶ Kalhama & Vartiainen 2006, 7–8.

⁸⁷ Kalhama, Kitola & Walamies 2006, 20.

tuovat esille, kuinka kulttuurikasvatus on metodiltaan laajempi ja monipuolisempi verrattuna taidekasvatuksen perinteiseen sektoriajatteluun. Taidekasvatusta on taidekulttuuri, taitokeskeinen oppiminen ja toiminta, mutta myös laajempi tarkastelu, jossa pyritään laajentamaan taiteenlajien ympärillä käytävää keskustelua ja syventämään ymmärrystä ihmisen ja kulttuurin välisestä suhteesta. Tässä näkökulmassa taide ei ole vain erillinen kulttuurin osa-alue, vaan sen avulla tutkitaan ja käsitellään kulttuurin ja kasvatuksen laajempia, keskinäisiä yhteyksiä ja vuorovaikutuksia. Taiteen parissa tehtävä kasvatustyö näyttäytyy kulttuurikasvatuksellisen toiminnan osana, jossa kulttuurin eri muodot sivuavat ja täydentävät toistensa näkökulmia kulttuuriin, kasvuun ja kasvatukseen.⁸⁸

Pilvi Kalhama määrittelee taidekasvatusta vuorovaikutuksen ja osallistumisen kautta. Laajasti katsottuna, kaikki taide on vuorovaikutusta, jossa taiteen tarkoituksena on herättää keskustelua ajankohtaisista aiheista, kannustaa yleisöä osallistumaan ja toimimaan yhdessä sekä tarjota mahdollisuuksia yksilöllisiin tulkintoihin. Kalhama pohtii erityisesti kuvataiteen näkökulmasta taidekasvatusta prosessina, jossa yksilö oppii tarkastelemaan maailmaa osana kulttuurin ja taiteen toiminnallisia ja ajattelullisia prosesseja. Kuten kulttuuriperintökasvatus ja kulttuurikasvatus, myös taidekasvatus tukee yksilöiden itsetuntemusta ja identiteetin rakentumista. Taidekasvatuksessa se rakentuu vuorovaikutuksen kautta, niin yksilöllisenä reflektiona kuin osana yhteisöllistä yhteisten ongelmien käsittelyä ja dialogia, jossa teos voi toimia dialogin aineistona antaen yksilölle mahdollisuuden sekä yksilölliseen että yhteisölliseen osallistumiseen. Taidekasvatuksessa tärkeää on vastaanottajan yksilölliset näkökulmat, ei taiteen esteettiset tai tekniset piirteet. Kalhaman mukaan taidekasvatuksen tulisi keskittyä taiteen tekemisen sijaan yksilöiden taidekokemusten tulkintoihin ja merkitysten etsintään. Tällöin taide toimii aineistona, ja keskustelun keskiössä on arviot ja yksilölliset näkökulmat, ei taidealan ammattilaisten arvioimat tekniikat tai esteettisen lainalaisuudet. Kalhaman mukaan perinteisen (kuva)taidekasvatustoiminnan tavoitteena on oppia taideilmaisua, tekniikoita ja menetelmiä sekä tyylikausia ja estetiikkaa. Kulttuurikasvatuksen näkökulmasta taidekasvatuksen olennaisempia asioita ovat yksilön ja yhteisön itsetuntemus, kriittinen ja reflektiivinen ajattelu, jossa dialogi teoksen ja vastaanottajan välillä on keskiössä merkityksellisen oppimisen ja ajattelun välineenä.⁸⁹

---

⁸⁸ Kalhama & Vartiainen 2006, 7.

⁸⁹ Kalhama 2006, 118, 120–121, 123–127.

Kuntaliiton *Eläköön taidekasvatus!* -julkaisussa Viivi Seirala toteaa kulttuurikasvatussuunnitelmien olevan yksi taidekasvatuksen muodoista. Seirala hahmottaa taidekasvatuksen kolmijakoisesti: taideopetuksen, taideharrastuksen ja taide- ja kulttuuripalveluiden käytön kautta. Taideopetus sisältää niin taiteen perusopetuksen, peruskoulun, lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen taide- ja taitoaineet sekä tutkintoon johtavat taide- ja kulttuurialan koulutukset. Taideharrastus puolestaan kattaa esimerkiksi eri taidelaitosten yleisötyön ja ohjatun toiminnan, vapaan sivistystyön, kerhotoiminnan sekä erilaiset harrastukset. Taide- ja kulttuuripalveluiden käytöllä tarkoitetaan taidelaitoksissa vierailut sekä tapahtumissa käynnit. Taideopetusta arvioidaan ja osallistuminen on säännöllistä ja tavoitteellista, kun taas taideharrastus on lyhytkestoista ohjattua toimintaa, jota ei kuitenkaan arvioida. Taide- ja kulttuuripalveluiden käyttö on osallistumista esimerkiksi katsojana ja se tapahtuu satunnaisesti itsekseen, ilman ohjausta.⁹⁰

Eeva Laitinen on omassa kulttuurikasvatussuunnitelmia käsitelleessä pro gradu tutkielmassaan määritellyt kulttuurikasvatussuunnitelmien kontekstissa kulttuurikasvatuksen olevan yläkäsite, jonka toteuttamiseen päästään osaksi taidekasvatuksen keinoin.⁹¹ Tässä tutkielmassa hahmotan Laitisen tapaan kulttuurikasvatuksen yläkäsitteeksi, jossa sekä taidekasvatus että kulttuuriperintökasvatus ovat osa kulttuurikasvatusta. Vaikka kulttuurikasvatussuunnitelmissa taide- ja kulttuurikasvatus ovat limittäin, pyrin tunnistamaan taiteelle lajityypilliset sisällöt omiksi sisällöiksi.

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt tulkitsemaan aineistoani sen perusteella, esiteltiinkö tai mahdollistettiin kulttuurikasvatussuunnitelmassa sisällöllä aineettomaan kulttuuriperintöön osallistuminen vai oliko sen tavoitteena tuottaa taide-elämys.

3.2 Kulttuurikasvatussuunnitelmat

Kulttuurikasvatussuunnitelmista käytetään monia eri nimityksiä, kuten esimerkiksi kulttuuriopetussuunnitelma (KOPS), kulttuuripolku tai kulttuuriketju. Käytän tutkielmassani nämä kaikki termit kattavaa, Suomen lastenkulttuuriliiton käyttämää yleisnimitystä, kulttuurikasvatussuunnitelmaa. Kulttuurikasvatussuunnitelmien toimintamalli on syntynyt alun perin tarpeesta, jossa varmistettiin koululaisten säännölliset vierailut kulttuuripalveluihin ja

---

⁹⁰ Seirala 2012, 6, 11.

⁹¹ Laitinen 2022, 6.

taidelaitoksiin, ja että näillä vierailuilla on yhteys koulun eri oppiaineisiin. Ensimmäinen kulttuurikasvatussuunnitelma toteutettiin Turussa vuonna 2002.⁹²

Kulttuurikasvatussuunnitelma on asiakirja, johon on systemaattisesti koottu yhteen kuntien kulttuuritarjonta, kuntien oma kulttuuriperintö sekä paikallisen opetussuunnitelman tavoitteet. Kulttuurikasvatussuunnitelmassa on määritelty, kuinka kunnissa toteutetaan kulttuuri-, taide- ja kulttuuriperintökasvatusta kouluvuoden aikana osana opetusta. Suunnitelman sisällöt voivat esimerkiksi olla erilaisia vierailuita ja tutustumista taidelaitoksiin ja kulttuuriperintökohteisiin, työpajoja tai muita kulttuuri- ja taidesisältöjä. Suunnitelman tavoitteena on taata kaikille lapsille ja nuorille samat mahdollisuudet tutustua ja osallistua paikalliseen kulttuuriin, kulttuuriperintöön ja eri taiteenlajeihin.⁹³

Kulttuurikasvatussuunnitelmat perustuvat lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta, jolla tarkoitetaan kaikkea kunnan toimintaa, jolla edistetään ”*kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä*”. Laissa on määritelty kunnan tehtäväksi muun muassa tarjota tavoitteellista taide- ja kulttuurikasvatusta eri taiteen ja kulttuuri muodoista ja aloista, edistää kulttuurin yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä sekä ylläpitää kulttuuriperintöä ja sen käyttöä sekä toimintaa, joka kehittää ja tukee paikallista identiteettiä.⁹⁴ Kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat hyvä tapa toteuttaa kunnille määriteltyä tehtävää, jolla lapset saavat mahdollisuuden taustoistaan riippumatta osallistua osana koulupäivää kulttuuri- ja taidesisältöihin.

Kulttuurikasvatussuunnitelmien luomista ovat edistäneet lastenkulttuuriverkostojen ja -liittojen hankkeet. Verkostoissa luodut kulttuurikasvatussuunnitelmien toimintamallit ovat auttaneet kouluja ja kuntia toteuttamaan niiden kulttuuritehtäviä sekä edistäneet taiteen ja kulttuurin valtakunnallista saavutettavuutta.⁹⁵ Ensimmäisen kulttuurikasvatussuunnitelman laatimisen jälkeen perustettiin Taikalamppu lastenkulttuuriverkosto, jonka tavoitteena oli edistää muun muassa kulttuurikasvatuksen saavutettavuutta. Kehitys on ollut suhteellisen hidasta, vuonna 2013 Suomen kunnista vain kymmenesosalla, 32 kunnalla, oli käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma. Vuonna 2014 lastenkulttuuriverkoston jäsenet olivat mukana laatimassa perusopetuksen opetussuunnitelmaa, johon saatiin mainintoja kunnallisesta

---

⁹² kulttuurikasvatussuunnitelma, Valoa Taikalampusta, vauhtia Kulttuurivoltista – Kulttuurikasvatussuunnitelmien lyhyt historia.

⁹³ Kulttuurikasvatussuunnitelma, Mikä, miksi ja miten?.

⁹⁴ Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019.

⁹⁵ kulttuurikasvatussuunnitelma, Valoa Taikalampusta, vauhtia Kulttuurivoltista – Kulttuurikasvatussuunnitelmien lyhyt historia.

kulttuurikasvatuksesta. Vuonna 2014 Lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessa tuotiin esiin lasten ja nuorten kulttuurisia oikeuksia, jotka tulisi vakiinnuttaa rakenteelliseksi niin valtion kuin kuntien tasollakin osaksi kaikkea kulttuuritoimintaa.⁹⁶

Kulttuurikasvatussuunnitelmissa viitataan usein perusopetuksen opetussuunnitelmiin, jossa kulttuurikasvatussuunnitelmat tukevat kuntien opetussuunnitelmien sisältöjen toteutumista.⁹⁷ Tätä tutkielmaa kirjoittaessani noudatetaan vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita, joka toimii kuntien omien opetussuunnitelmien yhtenäisenä pohjana koko maassa. Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata opetuksen järjestämistä ja koulutyötä sekä edistää yhtenäisen perusopetuksen yhdenvertaista toteutumista. Opetussuunnitelma on työkalu, joka linjaa koulun toimintaa ja opetusta sekä yhdistää sen paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen tueksi. Kuntien ja koulujen omat opetussuunnitelmat noudattavat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita, mutta ohjaavat opetusta ja koulutyötä yksityiskohtaisemmin, luoden suunnan opetukselle sekä huomioi paikalliset tarpeet ja näkökulmat. Paikallista opetussuunnitelmaa täydentämään voidaan ottaa mukaan paikalliset ohjelmat ja suunnitelmat, joita esimerkiksi kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat.⁹⁸

Opetussuunnitelman perusteissa määritellään perusopetuksen arvopohjan rakentuvan suomalaiselle kulttuuriperinnölle, jossa opetus edistää oppilaiden kulttuuri-identiteetin kehittymistä ja auttaa heitä kasvamaan aktiivisiksi jäseniksi omassa kulttuurissaan ja yhteisössään sekä herättää kiinnostusta muihin kulttuureihin. Perusopetus jakaantuu erilaisiin tehtäviin, jotka ovat opetus- ja kasvatus, yhteiskunnallisuus, kulttuuri sekä tulevaisuus. Kulttuuritehtävä määritellään seuraavasti: *”kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.”*⁹⁹ Opetussuunnitelman perusteissa on omana osuutenaan laaja-alainen osaaminen. Se määritellään kokonaisuudeksi, joka sisältää tietoja, taitoja, arvoja, asenteita ja tahtoa. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuteen kuuluu kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2), jossa paikallinen

---

⁹⁶ kulttuurikasvatussuunnitelma, Valoa Taikalampusta, vauhtia Kulttuurivoltista – Kulttuurikasvatussuunnitelmien lyhyt historia.

⁹⁷ Haapaveden kaupunki 2023; Säskylän kunta 2022.

⁹⁸ POPS 2014, 9, 12.

⁹⁹ POPS 2014, 15–16, 18.

opetussuunnitelma määrittää, mitkä ovat kunkin vuosiluokan painotukset, tavoitteet ja kuinka laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan.¹⁰⁰ Lisäksi kulttuuri- ja taidesisältöjä löytyy opetussuunnitelman muista perinteisimmistä taideaineista, kuten äidinkielestä, kuvaamataidosta, musiikista ja liikunnasta.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat kehittyivät vauhdilla vuosina 2015–2016, kun Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seuran ja Suomen lastenkulttuuriliiton yhteinen hanke Kulttuurivoltti edisti valtakunnallisesti kulttuurikasvatussuunnitelmia. Hankkeessa syntyi kulttuurikasvatussuunnitelma.fi-verkkosivu, jonka avulla tuotiin kaikkien saavutettavaksi konkreettinen, käytännönläheinen ja innostava suunnittelutyökalu suunnitelmien laatimiseen sekä materiaalipankiksi. Lisäksi hanke toteutti koulutuskiertueen, jonka avulla kulttuurikasvatussuunnitelmien määrä oli noussut 90 suunnitelmaan. Hanke nosti kulttuurikasvatussuunnitelmat laajempaan tietoisuuteen, edisti siihen liittyvää diskurssia ja yhdenmukaisti kulttuurikasvatussuunnitelmien sanastoa. Hanke sai myös 2018 Europa Nostra - kulttuuriperintöpalkintojen pääpalkinnon.¹⁰¹

Suomen Lastenkulttuuriliiton ensimmäisessä kuntakyselyssä vuonna 2020 selvisi, että kulttuurikasvatussuunnitelmia oli 140 kunnalla.¹⁰² Kulttuurikasvatussuunnitelmat.fi-sivustolle on ladattu tällä hetkellä 156 kulttuurikasvatussuunnitelmaa¹⁰³.

3.3 Kulttuurikasvatussuunnitelmat tutkimusaineistona

3.3.1 Kaustisen kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma

Kaustinen on vuonna 1868 perustettu kunta, joka sijaitsee Keski-Pohjanmaan maakunnassa.¹⁰⁴ Tilastokeskuksen vuoden 2023 tilaston mukaan Kaustisen asukasluku on 4137 henkilöä.¹⁰⁵ Kunta kuvailee itseään aktiiviseksi ja eläväksi kulttuuri- ja urheilupitäjäksi, joka pitää huolta toisistaan ja yhteisöllisyydestä. Kunnan verkkosivut kertovat Kaustisen olevan tunnettu erityisesti kansanmusiikistaan sekä kansanparantamisesta, jotka ovat molemmat aineettoman

---

¹⁰⁰ POPS 2014, 20–21, 102.

¹⁰¹ kulttuurikasvatussuunnitelma, Valoa Taikalampusta, vauhtia Kulttuurivoltista – Kulttuurikasvatussuunnitelmien lyhyt historia.

¹⁰² kulttuurikasvatussuunnitelma, Valoa Taikalampusta, vauhtia Kulttuurivoltista – Kulttuurikasvatussuunnitelmien lyhyt historia.

¹⁰³ kulttuurikasvatussuunnitelma, Tutustu muiden suunnitelmiin.

¹⁰⁴ Kaustisen kunta 2025a.

¹⁰⁵ Tilastokeskus 2023a.

kulttuuriperinnön ilmentymiä. Kunnan slogan, Sykkivä, soiva Kaustinen! viittaa myös kaustislaiseen kansanmusiikkiin. Kaustisen kunnan omassa esittelyssä nostetaan esille myös Kaustislainen viulunsoitto, joka pääsi Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon 15.12.2021. Kaustisen kunnan vaakunasta löytyy kultainen viulu.¹⁰⁶

Kaustisen kunnan kulttuuripalveluiden sivuilla kerrotaan kunnan tavoitteesta olla ”*Suomen johtava kansankulttuurikunta, jossa eri kulttuurin lajien ja taiteen muotojen yhteistyö on rohkeaa ja uutta luovaa*”. Kulttuuripalvelut kertovat kunnan ja asukkaiden hyvinvoinnin lähteen olevan sen kulttuuriyhteisö, ja elävä perintö kunnan ylpeyden aihe. Kaustinen on tunnettu maailmalla kaustislaisesta kansanmusiikkiperinteestään, joka toimii nykyaikaisena elävän kulttuuriperinnön ilmentymänä ja muodostaa Kaustinen-brändin.¹⁰⁷

Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelma KOPS on laadittu vuonna 2022. Suunnitelmaa arvioidaan lukuvuosittain ja muokataan tarvittaessa koulujen toteutukseen sopivaksi. Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelma kattaa niin varhaiskasvatuksen, koulujen kuin lukionkin kulttuurin toteutuksen osana arkea. Suunnitelman lähtökohtina ja tavoitteina ovat yhdenvertaisuus, saavutettavuus, kunnan elinvoimaisuus, hyvinvointi, yhteisöllisyys ja työllistävä vaikutus, kuntastrategian Sykkivä, soiva Kaustinen! toteutuminen sekä lasten tunnetaitojen kehittyminen ja laaja-alainen maailmankatsomus. Suunnitelmassa tuodaan erityisesti kuntastrategian arvot, yhteisöllisyys ja turvallisuus sekä luovuus ja rohkeus, jotka näkyvät ”*paikallisessa, vahvana elävässä ja omaleimaisessa kulttuuriperinnössämme*”.¹⁰⁸

3.3.2 Mäntyharjun kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma

Mäntyharjun kunta sijaitsee Etelä-Savossa¹⁰⁹ ja sen asukasluku vuonna 2023 oli 5 522 henkilöä¹¹⁰. Mäntyharjun verkkoesitteen mukaan kunta on tunnettu erityisesti kesämökkikuntana ja kunnan koko kasvaa kesäkausilla nelinkertaiseksi¹¹¹.

Kunta valikoitui tutkimuskohteeksi asukaslukunsa perusteella syksyllä 2024. Vasta tätä osuutta tutkimuksesta kirjoittaessani huomasin uutisen, että 6.6.2024 oli tehty päätös kuntaliitoksesta Pertunmaan ja Mäntyharjun välillä 1.1.2025 alkaen, joka lisäsi kunnan kokoa noin 1600

---

¹⁰⁶ Kaustisen kunta 2025a.

¹⁰⁷ Kaustisen kunta 2024b.

¹⁰⁸ Kaustisen kunta 2022.

¹⁰⁹ Mäntyharjusta on moneksi 2024.

¹¹⁰ Tilastokeskus 2023b.

¹¹¹ Mäntyharjusta on moneksi 2024.

asukkaalla.¹¹² Kuntaliitoksen aiheuttama asukasluvun kasvu ei kuitenkaan ole niin suuri, etteikö Mäntyharju sopisi enää tutkimuskohteeksi.

Mäntyharjun slogan on ”luontoa, kulttuuria, elämää!”. Kunnan strategiassa yhtenä painopisteenä on aktiviteetit ja luonto, jossa kulttuuriaktiviteetit ovat erityisenä kohteena. Kunnan strategian mukaisesti se pyrkii tunnistamaan ja tunnustamaan Mäntyharjun monipuolisen kulttuurielämän ja kulttuurihyvinvoinnin tärkeyden, sekä varmistamaan sen säilymisen vireänä. Mäntyharjun kulttuurielämä tunnustetaan merkittäväksi osaksi paikallista identiteettiä sekä sen toimivan kunnan pito- ja vetovoimatekijänä.¹¹³ Mäntyharjun kulttuuripalvelut tukee ja luo edellytyksiä paikkakunnan kulttuurijärjestöjen toiminnalle sekä vastaa myös Mäntyharjun kulttuuriperinnön ja museokokoelmien säilyttämisestä.¹¹⁴

Mäntyharjun kulttuuripolku – kulttuurikasvatussuunnitelma varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen on laadittu joulukuussa 2022. Mäntyharjun kulttuurikasvatussuunnitelma nojaa kunnan omaan kulttuuritarjontaan ja kulttuuriperintöön. Suunnitelmaa koordinoi kunnan kulttuuripalvelut yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Kulttuurikasvatussuunnitelma tuo esille alueen kulttuuriset erityispiirteet sekä tukee alan alueellisia toimijoita ja juurruttaa asukkaita asuinympäristöön. Suunnitelmasta löytyvät perus- ja syventävät tasot, joista ensimmäinen on velvoittava minimitaso.¹¹⁵

3.3.3 Säskylän kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma

Säskylä on 6378 asukkaan kunta eteläisessä Satakunnassa, joka on perustettu vuonna 1869. Historiallisesta Lalli-hahmosta tunnettu Köyliö liittyi Säskylään 2016 vuoden vaiheessa. Säskylä on erityisesti tunnettu luontokohteistaan Pyhäjärvestä, Köyliönjärvestä sekä Säskylänharjun hiihtoreiteistä.¹¹⁶ Säskylän kunnan strategiassa 2022–2030 painopisteitä ovat muun muassa vapaa-aika, johon kulttuuri sisältyy, sekä luonto ja elinympäristö. Strategian mukaisesti kunta tukee paikallista kulttuurityön säilymistä, kasvua ja monipuolistumista, kannustaa yhteistyöhön sekä taiteen ja kulttuurin uusiin muotoihin. Kunta tukee yhteisöjen omatoimisuutta ja aktiivisuutta. Kunnan strategian painopisteessä tuodaan tärkeänä esille luonnonympäristön

---

¹¹² Ikonen 2024.

¹¹³ Mäntyharjun kunnan strategia 2022–2025.

¹¹⁴ Mäntyharjun kunta 2025.

¹¹⁵ Mäntyharjun kunta 2022.

¹¹⁶ Säskylän kunta 2025a.

arvostaminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen sekä luonnon kestävää käyttöä ja suojelua.¹¹⁷

Säkylän kulttuuritoimen tavoitteena on tuottaa kaikille saavutettavia kulttuuripalveluita. Säkylän kulttuuritoimi edistää kulttuuriperinnön säilymistä ja tunnettuutta muun muassa ylläpitämällä Kotiseutumuseota, Korven museomylllyä ja Kotiseutuarkistoa.¹¹⁸

Säkylän kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuriaihio on valmistunut marraskuussa 2022. Suunnitelmasta löytyy taiteen ja kulttuurin sisällöt sekä varhaiskasvatuksen ikäryhmille että perusopetuksen eri luokka-asteille. Suunnitelma ohjaa lapsia ja nuori tutkimaan paikkojen merkityksiä sekä ymmärtämään erilaisia kulttuurisia tapoja. Suunnitelma painottaa paikallisuutta, luontoarvoja sekä kulttuurihistoriaa, tukee lasten kasvua ja kehitystä osana paikallista yhteisöä. Suunnitelmassa on erityisenä osana nostettu esille aineeton kulttuuriperintö, luontokokemus, paikallishistoria, paikallinen tapakulttuuri, ylisukupolvisuus ja perinteet. Suunnitelmassa korostetaan lasten omien juurien ja oman merkityksen tutkimista osana alueellista kulttuurin jatkumoa.¹¹⁹

3.3.4 Haapaveden kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma

Haapaveden kunta on niin ikään perustettu 1860-luvulla, ja vaihtanut nimityksensä vuonna 1996 kaupungiksi. Kaupungissa on 6473 asukasta. Kunta kertoo olevansa tunnettu Haapavesi Folk -kansanmusiikkifestivaalista.¹²⁰ Kaupungin kulttuurisivut kertovat, että Haapavesi on erityisen tunnettu kanteleperinteestä, josta se sai kantelepitäjän kunnianimen vuonna 1985 Suomen kanteleliiton aloitteesta.¹²¹

Haapaveden kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuripolku on otettu käyttöön syksyllä 2023 ja sen kohderyhmänä ovat kaikki lapset ja nuoret varhaiskasvatuksesta lukioon. Kulttuuripolun yhtenä arvona ja tavoitteena on muun muassa perinteiden ja kotiseutuhistorian yhdistäminen elävään kulttuuriin. Kulttuurikasvatussuunnitelma vahvistaa lasten ja nuorten tietoa paikallisesta kulttuurista, perinteistä ja kotiseutuhistoriasta. Lisäksi se vahvistaa lasten ja nuorten omien juurien arvostusta sekä auttaa yhdistämään perinteet elävään kulttuuriin.¹²²

---

¹¹⁷ Säkylän kunnan strategia 2022–2030.

¹¹⁸ Säkylän kunta 2025b.

¹¹⁹ Säkylän kunta 2022.

¹²⁰ Haapaveden kaupunki 2025a.

¹²¹ Haapaveden kaupunki 2025b.

¹²² Haapaveden kaupunki 2023.

4 Aineeton kulttuuriperintö kulttuurikasvatussuunnitelmissa

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla, miten aineeton kulttuuriperintö ilmenee kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Tässä luvussa analysoin aineistoani ja samalla vastaan tutkimuskysymyksiini, jotka ovat:

1. Miten eri kuntien perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmat esittelevät ja käsittelevät aineetonta kulttuuriperintöä?
2. Mitä aineettoman kulttuuriperinnön sisältöjä kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmissa esitetään ja miten aineetonta kulttuuriperintöä välitetään koululaisille?
3. Millaisia hyviä käytänteitä kulttuurikasvatussuunnitelmista löytyy aineettoman kulttuuriperinnön esilletuomiseksi?

Ensimmäisessä alaluvussa vastaan tutkimuskysymykseeni esittelemällä aineistostani yleisesti nousseet sisällöt aineettoman kulttuuriperinnön esittelyyn, jotka liittyvät paikalliseen kulttuuriperinnön ja identiteetin vahvistamiseen ja välittämiseen. Toisessa alaluvussa pureudutaan syvemmälle kulttuurikasvatussuunnitelmien sisältöihin, millä tavoin aineeton kulttuuriperintö niissä ilmentyy ja kuinka aineetonta kulttuuriperintöä välitetään koululaisille. Vastaukset ovat jaoteltu teorialähtöisen sisällönanalyysini yläluokkien mukaisesti, jotka muodostuivat Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön määrittelystä. Viimeisessä alaluvussa kokoa analyysin tuloksena nousseita hyviä käytänteitä aineettoman kulttuuriperinnön esilletuomiseksi perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmissa.

Analyysia varten muodostin analyysitaulukon Tuomen ja Sarajärven oppien mukaisesti. Analyysitaulukossa loin ensin yläluokat ¹²³, jotka muodostuivat Unescon aineettoman kulttuuriperinnön määrittelyn mukaisesti: suullinen perinne ja ilmaisu, esittävät taiteet, sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlallisuudet, luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytännöt sekä viimeiseksi perinteiset käsityöläistäidot ¹²⁴. Tunnistin aineistosta aineetonta kulttuuriperintöä kuvaavat aiheet ja sijoitin ne luotuun analyysitaulukkoon alkuperäisen ilmauksen mukaisesti. Tämän jälkeen pelkistin ilmaukset ja loin niistä alaluokkia. ¹²⁵ Analyysitaulukon avulla hain vastausta erityisesti toiseen tutkimuskysymykseeni, jonka tarkoituksena oli selvittää mitä aineettoman kulttuuriperinnön sisältöjä

¹²³ Tuomi & Sarajärvi 2018, 129.

¹²⁴ UNESCO 2003, § 1 ja 2.

¹²⁵ Tuomi & Sarajärvi 2018, 129–131.

kulttuurikasvatussuunnitelmissa esitetään. Taulukon sisältöjä analysoimalla vastaan tutkimuskysymyksen loppuosaan: millä tavoin aineetonta kulttuuriperintöä välitetään koululaisille. Muodostamalla Unescon määritelmän ulkopuolisen yläluokan ”Muu kulttuuriperinnön välittäminen” sain vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni.

Taulukko 1 Analyysitaulukko

Yläluokka	Alkuperäinen ilmaus/lausunta	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Suullinen perinne ja ilmaisu	Kaustisen koriaa kieltä - murrenastoon tutustuminen sekä siihen liittyvä peli (lapsille sopivia sanontoja ja arvoituksia sekä lasten elämään liittyviä murreanoja). Paikallislegendat elävät mukana opetuksessa...Köyliön alueella historiallinen Lallihahmo	Tutustuminen alueen murrenastoon Peli alueellisesta sanonnoista, arvoituksista ja murteesta Tarinat paikallishahmoista	Murre Tarina
Esittävät taiteet	...musiikkiretki Pelimannitaloon, Kansantaiteenkeskukseen ja Friitin mökkiin Järvelässä. Työpajassa Pelimannitalolla tutustutaan Unescon Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon vuonna 2021 päässeeseen kaustislaiseen viulunsoittoon sekä suuriin pelimannipersooniin ... ...kokeillaan eteläafrikkalaisia marimboja ja tutustutaan kansantaiteenkeskuksen kansansoitinmuseoon. Mäntyharjun huuliharpistit (huuliharpunsoitto elävänä kulttuuriperintönä)	Tutustuminen kaustislaiseen viulunsoittoon Tutustuminen paikallishahmoihin Perinnesoitimiin tutustuminen Aineettoman kulttuuriperintöä harjoittava paikallisyhdistys sisältömahdollisuutena	Musiikki Soitto Tarinat Musiikki
Sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhllaisuudet	Vanhojen tanssien katsominen Ylisukupolvisuus palvelee yhteisön hyvinvointia ja tukee aineettoman kulttuuriperinnön siirtymistä sukupolvilta toisille. Ylisukupolvisuus on mukana koulutyössä kaikilla vuosiluokilla. Aineettoman kulttuuriperinnön teemaan liittyen koulut ovat osallistuneet erilaisiin teemapäiviin ja vuotuisjuhliin, jotka järjestetään paikallisten yhdistysten kanssa. Ylisukupolvisen yhteistyön myötä paikallista osaamista,	Vanhojen tanssi -perinne Osallistuminen vuodenkiertoon kuuluviin juhliin Osallistuminen erilaisiin ylisukupolvisiin teemapäiviin Yhteistyö paikallisyhdistysten kanssa Ylisukupolvisuuden merkitys aineettoman kulttuuriperinnön	Perinteet Juhlat ja perinteet Ylisukupolvisuus Aineettoman kulttuuriperinnön siirtyminen

	muistoja, muistitietoa, perinteitä ja taitoja siirtyy sukupolvilta toisille.	siirtymisessä sukupolvelta toiselle	
Luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytännöt	Luontokokemus on aineettoman kulttuuriperinnön sisältö, johon löytyy Säskylän kunnan alueelta loistavia puitteita, kuten Pyhäjärvi, Köyliönjärvi ja Metsäjärvi. Luontoretkillä koetaan metsäluontoa ja tutustutaan luontopolkuverkostoon, ...	Luontokokemukset aineettoman kulttuuriperinnön sisältöinä	Luonto ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto
Perinteiset käsityöläistaidot	Paikallishistoria ja perinnekäsityöt: vierailu Paakkilan puutarhalle, jossa esittelykierron. Kierroksen jälkeen perinnekäsityöpaja.	Vierailu paikallishistoriallisesti merkittävässä kohteessa Paakkilan puutarhalla Perinnekäsityöpaja	Vanhan ajan kädentaidot
Muu kulttuuriperinnön välittäminen	Kulttuurikasvatussuunnitelma tarjoaa tietoa asuinkunnan historiasta, käytännöistä ja kulttuuriperinnöstä, ... Perinteiden ja kotiseutuhistorian yhdistäminen elävään kulttuuriin sekä monilukutaidon kehittyminen Kulttuurikasvatussuunnitelman kautta halutaan vahvistaa lasten ja nuorten tietoa perinteistä, paikalliskulttuurista ja kotiseutuhistoriasta, synnyttää omien juurien arvostusta sekä oppia yhdistämään perinteitä elävään kulttuuriin.	Tietoa paikallisesta historiasta, käytännöistä ja kulttuuriperinnöstä Tavoitteena vahvistaa tietoa perinteistä, paikalliskulttuurista ja kotiseutuhistoriasta, luoda pohja omien juurien arvostukselle sekä oppia yhdistämään perinteitä elävään kulttuuriin	Paikallisen kulttuuriperinnön vahvistaminen ja välittäminen Paikallisen kulttuuriperinnön vahvistaminen ja välittäminen Paikallisen identiteetin vahvistaminen

4.1 Paikallisen kulttuuriperinnön ja identiteetin vahvistaminen ja välittäminen

Tässä kappaleessa käsitellään, kuinka aineistona toimineiden kuntien perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmat esittelevät ja käsittelevät aineetonta kulttuuriperintöä. Kulttuurikasvatussuunnitelmista löytyy vain muutama maininta, jossa käytetään aineettomaan kulttuuriperinnön käsitettä. Tutkimuskohteena olleista suunnitelmista kolmessa on mainittu aineeton kulttuuriperintö tai elävä kulttuuriperintö, mutta vain Säskylän kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmassa on pyritty avaamaan käsitettä hieman tarkemmin. Säskylän kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmassa aineettoman kulttuuriperinnön käsite tuodaan esille suunnitelman johdannoissa, jossa kuvattiin suunnitelman tavoitteita ja sisältöjä. Tässä osiossa aineeton kulttuuriperintö on nostettu taidekasvatuksen teemojen rinnalle yhdessä luontokokemusten, paikallishistorian, ylisukupolvisuuden, perinteiden ja tapakulttuurin kanssa.

Suunnitelman esille tuomia aineettoman kulttuuriperinnön sanallistettuja sisältöjä löytyy myös luontosisältöjen sekä perinteet ja paikallisuus -otsikoiden alta.¹²⁶ Kaustisen kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmassa aineettoman kulttuuriperinnön käsite mainitaan viidesluokkalaisten ohjelmasisällöissä, jossa koululaiset pääsevät tutustumaan Pelimannitalon työpajassa kaustislaiseen viulunsoittoon, joka pääsi vuonna 2021 Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon.¹²⁷ Mäntyharjun kulttuurikasvatussuunnitelman syventävän tason toiminnassa on tuotu esille paikallisia kulttuuritoimijoita, jossa yhtenä vaihtoehtona on tutustua huuliharpunsoittoon elävänä kulttuuriperintönä Mäntyharjun huuliharpistien esittämänä.¹²⁸ Haapaveden kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmassa puhutaan elävästä kulttuurista, mutta suunnitelmassa ei mainita aineettoman kulttuuriperinnön käsitettä¹²⁹. Kun pureduin syvemmälle aineistoon, aineetonta kulttuuriperintöä kuitenkin välitetään koululaisille monessa eri muodossa, mutta ei korostetusti.

Kulttuurikasvatussuunnitelmissa korostuvat käsitteet paikallisuus, paikallinen kulttuuriperintö ja paikallisidentiteetti. Paikallinen kulttuuriperintö ja paikallishistoria näkyivät enimmäkseen suunnitelmien taustoituksessa, joihin on kirjattu kulttuurikasvatussuunnitelmien arvot ja tavoitteet. Suunnitelmissa tuodaan esille, kuinka niiden tavoitteena on tarjota ja vahvistaa tietoa alueen historiasta, paikalliskulttuurista, kulttuuriperinnoistä, käytännöistä tai perinteistä. Kaikkien aineistona toimineiden kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmat pohjautuvat paikalliseen kulttuuritarjontaan ja kulttuuriperintöön.

Myös kuntien arvot kulttuurikasvatussuunnitelmien pohjalla viittaavat kulttuuriperintöön: esimerkiksi Kaustisen kunnan strategian arvoina ovat yhteisöllisyys, turvallisuus, luovuus ja rohkeus, ja kulttuurikasvatussuunnitelmalla tuetaan strategian arvojen toteutumista, jotka näkyvät Kaustisen ”*paikallisessa, vahvana elävässä ja omaleimaisessa kulttuuriperinnössä*”.¹³⁰ Haapaveden kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelman yhtenä arvona ja tavoitteena on yhdistää perinteet ja kotiseutuhistoria elävään kulttuuriin:

*”kulttuurikasvatussuunnitelman kautta halutaan vahvistaa lasten ja nuorten tietoa perinteistä, paikalliskulttuurista ja kotiseutuhistoriasta, synnyttää omien juurien arvostusta sekä oppia yhdistämään perinteitä elävään kulttuuriin”.*¹³¹

---

¹²⁶ Säskylän kunta 2022, 5.

¹²⁷ Kaustisen kunta 2022, 4.

¹²⁸ Mäntyharju 2022, Liite 1.

¹²⁹ Haapaveden kaupunki 2023.

¹³⁰ Kaustisen kunta 2022, 1.

¹³¹ Haapaveden kaupunki 2023, 1.

Kulttuurikasvatussuunnitelmien johdannoissa korostuu myös oppilaiden paikallisen kulttuuri-identiteetin rakentuminen. Kuten aiemmissa käsittelykappaleissa olen tuonut esille, kulttuuriperintökasvatuksen, kulttuurikasvatuksen ja opetussuunnitelman tavoitteina on tukea oppilaiden identiteetin muodostumista keskittymällä yksilön suhteeseen kulttuuriperintöön ja heitä ympäröivään maailmaan. Kulttuuriperintökasvatuksen avulla tuetaan yksilöiden identiteetin kehittymistä tarjoamalla mahdollisuuden tutustua omiin juuriinsa, menneisyyteensä ja hahmottaa itsensä osaksi laajempaa aikajatkumoa. Kulttuurikasvatuksessa siirretään tietoa esimerkiksi kielen ja kulttuurin merkityksistä, ja opetussuunnitelma puolestaan edistää oppilaiden kulttuuri-identiteetin kehitystä ja tukee heidän kasvuaan aktiivisiksi jäseniksi omassa yhteisössään.¹³²

Kulttuuri-identiteetin rakentuminen tapahtuu aina paikallisesti. Pekka Elo ja Mikko Laine ovat todenneet, ettei Suomesta löydy yhtä yhtenäistä kulttuuri-identiteettiä, johon kaikki voisivat samaistua, vaan moninainen joukko erilaisia paikallisia kulttuuri-identiteettejä. Nykyaikana, kun sosiaalisessa mediassa tai internetissä voi tutustua lähes minkä tahansa alueen kulttuuriin, yksilöt voivat kuitenkin löytää samaistumisen kohteen juuri paikallisesta kulttuurista ja historiasta. Paikallisidentiteetti auttaa yksilöä määrittämään paikkansa osana kansallista kulttuuria, mutta sen opettamisen ei tulisi rajata pois muiden kulttuurien vaikutuksia. Identiteetti kehittyy suhteessa laajempiin kulttuurisiin kokonaisuuksiin, ottaen huomioon erilaisuuden ja suvaitsevaisuuden. Paikallisidentiteetti muotoutuu aina paikallisessa kontekstissa, eikä se voi olla ulkopuolelta annettua.¹³³ Taru Kuhalampi kirjoittaa Museoviraston Kulttuurista perinnöksi -verkkójulkaisussa kulttuurisen identiteetin muodostumisesta aineettoman kulttuuriperinnön opetuksessa. Kuhalampi puhuu elävän perinnön kartastosta, jotka ovat päällekkäisiä ja limittäisiä merkityksiä täynnä ja josta olisi tärkeä oppia paikantamaan omia elävän perinnön merkityksiä. Samat elävät perinteet voivat olla erilaisia eri ihmisille ja samalla erilaisten perinteiden väliltä voi löytyä samankaltaisuuksia. Kuhalammen mukaan myös sen oivaltaminen, että jokin itselle vieras perinne voi olla tärkeä jollekin muulle, opettaa avoimuutta ja ymmärrystä.¹³⁴

Kulttuurikasvatussuunnitelmissa korostuu omien juurien ja elinpiirin tutkiminen, paikallisen kulttuuriperinnön ja kulttuuristen tapojen ymmärtäminen. Paikallisen kulttuuri-identiteetin vahvistaminen näkyy kulttuurikasvatussuunnitelmissa niin johdantoteksteissä kuin

---

¹³² Immonen & Sivula 2024, 1–2; Museovirasto 2006, 8; Kalhama & Vartiainen 2006, 4–7; POPS 2014, 15–18.

¹³³ Elo & Laine 2003, 44–45.

¹³⁴ Kuhalampi 2018.

ohjelmasisällöissä. Esimerkiksi Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelmassa oppilaat toteuttavat yhdeksännellä luokalla taiteilijan johdolla projektin, jossa he pääsevät tutkimaan omaa kulttuuri-identiteettiään ja juuriaan sekä tarkastelevat elinpiiriään sekä sen kulttuuripiirteitä.¹³⁵ Säskylän kulttuurikasvatussuunnitelmassa tuetaan lapsen kulttuurista kasvua ja kehitystä osana paikallisyhteisöä, ja suunnitelman tavoitteena on turvata toiminnan jatkuvuus sekä käytänteiden siirtäminen tuleville sukupolville.¹³⁶

Olettamukseni ennen aineistoni analysointia oli, ettei kulttuurikasvatussuunnitelmista löytyisi suoria viittauksia aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiin, vaan tutkijana minun tulisi löytää sisällöt osana kokonaisuutta. Aineettoman kulttuuriperinnön käsite ei ole kovin vahvasti esillä kulttuurikasvatussuunnitelmissa, eikä sitä ole laajasti sanallistettu tai eroteltu muusta kulttuuriperinnöstä. Toisaalta kulttuuriperintöä ei suunnitelmissa ole myöskään aineellistettu. Kun lähtökohtana on, että kaikki kulttuuriperintö on aineetonta, vaikka se konkretisoituisi fyysisissä objekteissa¹³⁷, tutkimukseni osoittaa, että paikallisen kulttuuriperinnön välittäminen voidaan todeta samalla myös aineettoman kulttuuriperinnön välittämiseksi. Aineeton kulttuuriperintö näkyy kulttuurikasvatussuunnitelmissa erityisesti paikallisuuden, paikallisen kulttuuriperinnön ja paikallisen identiteetin tavoitteissa.

4.2 Aineettoman kulttuuriperinnön sisällöt kulttuurikasvatussuunnitelmissa

Tämä kappale vastaa toiseen tutkimuskysymykseeni, jonka tarkoituksena on selvittää, mitä aineettoman kulttuuriperinnön sisältöjä kulttuurikasvatussuunnitelmista löytyy ja kuinka aineetonta kulttuuriperintöä välitetään koululaisille. Nostan analyysissäni kulttuuriperintöä esittelevät ja osallistavat sisällöt, mutta annan myös vastauksia siihen, miten sisällöt välittävät aineetonta kulttuuriperintöä koululaisille. Tässä analyysissä kulttuurikasvatussuunnitelmien aineettoman kulttuuriperinnön sisällöt on jaoteltu Unescon yleissopimuksen määritelmän mukaisesti suulliseksi perinteeksi ja ilmaisuksi, esittäviksi taiteiksi, johon olen yhdistänyt myös musiikin, sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlallisuudet, luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytäntö sekä viimeiseksi perinteiset käsityöläistäidot.¹³⁸ Haluan kuitenkin korostaa, että vaikka olen esitellyt ne jonkin tietyn otsikon alla, se ei poissulje sitä, etteikö

---

¹³⁵ Kaustisen kunta 2022, 4.

¹³⁶ Säskylän kunta 2022, 2.

¹³⁷ Auclair & Fairelough 2015, 18.

¹³⁸ UNESCO 2003, §1 ja 2.

sisältö voisi samanaikaisesti edustaa muutakin aineetonta kulttuuriperintönä. Esimerkiksi jotkin sisällöt voivat edustaa samalla suullista perinnettä, esittäviä taiteita kuin juhla-perinteitäkin. Aineettoman kulttuuriperinnön sisällöt ilmentyvät siis monissa eri muodoissa ja limittyvät sekä toistensa että aineellisen kulttuuriperinnön kanssa.

4.2.1 Suullinen perinne ja ilmaisu

Analyysitaulukon ensimmäisen yläluokan muodostin suullisen perinteen ja ilmaisun ympärille. Sen kautta voidaan välittää tietoa, kulttuurisia ja sosiaalisia arvoja sekä yhteisiä muistoja. Näitä ovat muun muassa sananlaskut, tarinat, lastenlorut, myytit, arvoitukset, laulut ja runot. Eri alueiden kielet ja murteet vaikuttavat suullisen perinteen kerrontaan ja niiden sisältöön.¹³⁹

Suulliseen perinteeseen ja ilmaisuun liittyviä tarinoita löytyi eniten kulttuurikasvatussuunnitelmista. Paikka- ja uskomustarinoita aineettomana kulttuuriperintönä tutkinut Lassi Saressalo kertoo, kuinka paikkatarinoilla voi kertoa pienyhteisöjen historiaa. Hän tarkastelee Ylä-Tenon kalastajasaamelaiskylän aineetonta kulttuuriperintöä historiallisten tarinoiden, paikkatarinoiden ja uskomustarinoiden kautta. Tarinat voivat liittyä esimerkiksi luonnonilmiöön tai sen selityksiin, henkilöihin yhdistävään tarinakerrostumaan tai tapahtumamuisteluun. Kun pienyhteisö kertoo oman tarinansa paikkoihin sidottujen kertomusten kautta, yhteisössä elää historia.¹⁴⁰ Kulttuurikasvatussuunnitelmissa etenkin pienillä paikkakunnilla ja kulttuurikohteissa kerrotut paikkatarinat välittävät alueensa historiaa esimerkiksi juuri tapahtumamuistelun kautta. Säskylän kulttuurikasvatussuunnitelmassa viidesluokkalaiset tarkastelevat patsaiden ja muistomerkkien avulla paikallishistoriaa ja lähialueiden merkityksellisiä tapahtumia¹⁴¹.

Kulttuurikasvatussuunnitelman kontekstissa tarinat eivät kuitenkaan ole sukupolvelta toiselle ulkomuistista kerrottuja ja jaettuja tarinoita, vaan opastuksia ja tarinoita paikallisesta historiasta. Tarinat käsittelevät paikallisia merkittäviä henkilöitä, hahmoja tai legendoja ja ovat opastuksia paikallisesti merkittävistä rakennuksista, tavoista tai elinkeinoista. Paikallistarinat ja hahmot toimivat myös taiteen sisältöjen inspiraationa. Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelmassa seitsemäsluokkalaiset tutustuvat paikallisen hahmon, kanteleensoittaja ja kansanlaulaja Kreetta Haapasaloon (1813–1893)¹⁴² elämään. Koululaiset

¹³⁹ Elävän perinnön wikiluettelo 1.3.2019, Suullinen perinne.

¹⁴⁰ Saressalo 2015, 45–46, 49.

¹⁴¹ Säskylän kunta 2022, 41.

¹⁴² Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2000.

yhdistävät tiedot ja tarinat paikallislegendasta mediataiteeseen, jonka työpajassa pohtivat, miltä kansanmuusikon ja 11 lapsen äidin somekanava näyttäisi, jos hän eläisi yhä. ¹⁴³

Vaikka vierailut kulttuuriperintökohteeseen voitaisiin katsoa ensisijaisesti kulttuuriperintökasvatuksen aineellisen kulttuuriperinnön sisältöihin, on niissä kerrotut tiedot ja tarinat aineettoman kulttuuriperinnön välittämistä etenkin, kun ne ovat vahvasti paikkasidonnaisia. Kulttuuriperintökohteissa vierailut olivat yleinen tapa toteuttaa tarinankerronnan sisältöä. Mäntyharjun kulttuurikasvatussuunnitelmassa neljäsluokkalaiset vierailevat Mäntyharjun museossa Iso-Pappilan alueella. Museoon, sen alueeseen ja esineistöön tutustumisen lisäksi vierailulla oppilaat saavat kuulla tarkemmin entisaikojen elämästä, elinkeinoista ja työtavoista. ¹⁴⁴ Haapaveden kulttuurikasvatussuunnitelmassa seitsemäsluokkalaiset vierailevat museossa, jonka toteutusyhteistyö tehdään Haapavesi-seuran kanssa ¹⁴⁵. Säskylän kulttuurikasvatussuunnitelmassa kolmasluokkalaiset tutustutetaan kulttuurihistoriallisesti merkittävään paikalliskohteeseen, riippuen koulun sijainnista. Oli kohde kuitenkin mikä tahansa, kartanohistoriasta, asutushistoriaan tai sotahistoriasta yleiseen historiaan, kaikista löytyy paikallisiin vaikuttavia tarinoita. Säskylässä viides- ja kuudesluokkalaiset tutustuvat sekä lähialueen menneisyyteen että lähikaupunkien merkittäviin kulttuurikohteisiin, jossa lähiyhteisön menneisyys on keskeinen tapa tutustua kohteisiin. Lisäksi Säskylän kulttuurikasvatussuunnitelmassa tarinat on tuotu myös luokille lainattavaan tarinasalkkuun, jonka kuvauksesta ei kuitenkaan selvinnyt, liittyikö salkun sisältämät tarinat paikalliseen kulttuuriperintöön. ¹⁴⁶

Mikko Santalahti kirjoittaa Museoviraston Kulttuurista perinnöksi -verkkójulkaisussa museoista ja tietoon luottamisen kulttuurista, jossa hän käsittelee museoiden tietoa kulttuuriperintönä. Museoihin on tallennettu monenlaista tietoa ja museoita pidetään luotettavana tiedonlähteenä, jossa niiden tulee tarkastella kriittisesti millaista tietoa museoissa välitetään ja miksi. Museoilla on voimaa edistää tieto ymmärrykseksi, sekä kertoa unohtuneita ja vahvempien alle jääneitä tarinoita. ¹⁴⁷ Aineettoman kulttuuriperinnön roolista museoissa kirjoittanut tutkija Amanda Fromm tarkastelee erityisesti aineetonta kulttuuriperintöä etnografisissa museoissa. Fromm nostaa Mikko Santalahden tavoin esille, kuinka museoiden tehtävänä on säilyttäminen, mutta säilyttäminen ei koske ainoastaan museokokoelmia, vaan

---

¹⁴³ Kaustisen kunta 2022, 4.

¹⁴⁴ Mäntyharju 2022, 8.

¹⁴⁵ Haapaveden kaupunki 2023, 8.

¹⁴⁶ Säskylän kunta 2022, 30, 40–41.

¹⁴⁷ Santalahti 2022.

myös aineellista kulttuuriperintöä tukevaa aineetonta materiaalia. Museot säilyttävät esineiden lisäksi niiden taustalla olevaa kulttuuria. Esineet toimivat kuitenkin yhdysiteinä yhteisön ja elävän kulttuurin välillä, jossa aineeton jatkaa aineellisen kulttuuriperinnön elävöittämistä. Museot toimivat yhteisöjensä paikkoina, joissa yhteisöt voivat elvyttää perinteitä. Fromm tuo esille, kuinka museoiden kuraattorit ja tutkijat toimivat välittäjinä, jossa auktoriteetti ja valta on siirtynyt omasta kulttuuristaan tietäville yhteisöjen jäsenille. Tämän myötä museoista on muodostunut tärkeitä paikkoja yhteisöille, jotka voivat ylläpitää ja edistää kulttuuriaan ja sen aineettomia perinteitä, kuten suullista perinnettä, ja joka sisällytetään museon toimintaan. Fromm päättää artikkelisena toteamalla, että etnografiset museot ovat nykyisin keskusteluun perustuvia museoita, joissa tuodaan esille niiden yhteisöjen tarinat, joilta museon kokoelmat ovat tulleet.¹⁴⁸

Vaikka Fromm puhuu lähinnä etnografisista museoista sekä alkuperäisväestön elävästä kulttuuriperinnöstä, voidaan teoriaa soveltaa erityisesti paikallismuseotasolla. Paikallismuseot voivat toimia alueen keskeisinä paikkoina, joissa paikallinen kulttuuriperintö, historia ja merkittävät henkilöt elävät osana yhteisöä ja sen tarinoita. Museoviraston kyselytutkimuksessa paikallismuseoiden edustajille määritellään paikallismuseoiden olevan suurimmaksi osaksi vapaaehtoisesti tai sivutoimisesti ylläpidettyjä erikoismuseoita, kotiseutumuseoita sekä muita museoita, jotka toimivat omien alueidensa tai aihepiirien kulttuuriperinnön säilyttäjinä. Paikallismuseot nähdään kaikille avoimina paikkakunnan kohtaamispaikkoina, joilla on merkittävä rooli paikallisten perinteiden ja tarinoiden esittelijöinä ja vaalijoina. Museoviraston kyselytutkimukseen vastanneista 63 % paikallismuseoiden ylläpitäjistä on yhdistyksiä ja määrällisesti se tarkoittaa 191 museota. Paikallismuseoita ylläpitävät suurimmaksi osaksi vapaaehtoiset, joiden työpanos on erittäin merkittävä. Paikallismuseon edustajille laaditun kyselytutkimuksen yhtenä aiheena oli paikallismuseotyön vaikutukset. Kyselytutkimuksessa selvisi, että paikallismuseoiden edustajien mielestä museotyön vaikuttavimmaksi asiaksi koettiin museokävijöille, etenkin koulu- ja päiväkotiryhmille, välitetty historian tieto. Tämän rinnalla paikallisen kulttuuriperinnön ja historian säilyttämiseen tehty työ sekä sen vaikutus paikallisidentiteetin vahvistamiselle ja omien juurien ymmärtämiselle koettiin tärkeäksi.¹⁴⁹

Tutkija Christina Kreps on tutkinut aineettoman kulttuuriperinnön ja museoiden suhdetta. Hän on todennut, kuinka erityisesti yhteisöpohjaisissa museoissa, kuten esimerkiksi yhdistyksen

---

¹⁴⁸ Fromm 2016, 92–93.

¹⁴⁹ Lonardi, Vaahtolampi & Hakomäki 2021, 7–8, 13, 28.

ylläpitämissä paikallismuseoissa, aineettoman kulttuuriperinnön sisällöt, kuten esitykset, tapahtumat ja seremoniat, ovat osa säännöllistä toimintaan. Museot määrittävät enemmän suhteessa ja velvollisuuksissa ihmisiin kuin sieltä löytyviin esineisiin ja aineelliseen kulttuuriin. Krepsin mukaan tästä näkökulmasta museot ovat avainasemassa vaikuttajina aineettoman kulttuuriperinnön turvaamisessa, uudistamisessa ja arvostamisessa.¹⁵⁰

Museoviraston koordinoima Livind-hanke (2021–2024) käsitteli aineetonta kulttuuriperintöä ja sen tarkoituksena oli vahvistaa elävän kulttuuriperinnön roolia ja paikallisten yhteisöjen elinvoimaa.¹⁵¹ Hankeen suomalaisina kumppaneina olivat Suomen kotiseutuliitto ja Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura¹⁵². Suomen kulttuuriperintöseuran erityisasiantuntija Ira Vihreälehto kertoo kokemuksistaan Livind-hankkeen avulla toteutetusta Hyrrä pyörimään -työpajakiertueesta, jotka toteutettiin vuonna 2023 kolmella paikkakunnalla. Työpajoissa kokeiltiin kulttuuriperintö- ja kestävyyskasvatuksen työtapoja ja niiden tavoitteena oli muun muassa ylisukupolvinen oppiminen ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen. Vihreälehdon kokemukset tukevat väittämäni, että kulttuuriperintökohteissa olevien esineiden ja tavaroiden kautta voidaan kertoa aineettomaksi kulttuuriperinnöksi luokiteltavia tarinoita. Esineiden tarinat avaavat niin juhlaa kuin arjen askareitakin, kuten esimerkiksi miten pyykkiä pestiin tai mitä ennen syötiin. Hankkeessa nuoret saivat ensin itse etsiä tietoa esineistä, jonka jälkeen kerrottiin esineen tarinat.¹⁵³

Kulttuurikasvatussuunnitelman vierailut paikallismuseoissa on kulttuuriperintökasvatusta parhaimmillaan, jossa aineeton kulttuuriperintö välittyy koululaisille tarinoiden ja museossa olevan tiedon kautta. Paikallismuseoita ylläpitävät erilaiset kulttuuriperintöyhteisöt ja ne toimivat aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön välittäjinä, elävöittäjinä ja uudistajina. Juuri paikallismuseoissa olevat kokoelmat toimivat siltana menneisyyden, yhteisön ja elävän kulttuurin välillä, jossa aineettomin menetelmin, tarinoiden ja opastusten kautta, elävöitetään aineellista kulttuuria. Myös museoista löytyvän ja välitettävän tiedon aineeton muoto ja samalla tiedon aineeton kulttuuriperintö vahvistavat tulkintaani siitä, että vierailut kulttuuriperintökohteissa ja etenkin paikallismuseoissa ovat juuri tarinoidensa kautta osa suullista perinnettä ja ilmaisua. Suullinen ilmaisu toimii välineenä, jonka kautta paikallinen historia, perinteet ja kertomukset siirtyvät seuraaville sukupolville.

---

¹⁵⁰ Kreps 2009, 201.

¹⁵¹ Kraatari 2023, 113.

¹⁵² Aineeton kulttuuriperintö, Livind-hanke.

¹⁵³ Vihreälehto 2023, 122–123, 128.

Kulttuuriperintökohteissa vierailun lisäksi aineeton kulttuuriperintö näkyy suullisena perinteenä ja ilmaisuna erilaisten kieleen ja murteisiin liittyvien sisältöjen kautta. Kaikissa aineistona toimineissa kulttuurikasvatussuunnitelmien ohjelmasisällöistä löytyy sanataide. Vaikka kieli ei lähtökohtaisesti ole Unescon virallisessa määritelmässä aineettoman kulttuuriperinnön sisältöä, murteet sen sijaan ovat elävää kulttuuriperintöä. Olen tulkinut sanataiteen työpajojen sisältöjen, kuten murteisiin liittyvän sisällön olevan yhtäaikaaisesti sekä taiteen ilmaisun muoto että aineettoman kulttuuriperinnön sisältö. Karoliina Suoniemi tarkastelee lasten ja nuorten omaa sanataiteellista ja kertovaa kulttuuria sekä sen keräämistä ja tallentamista. Sanataidekasvattajana työskentelevä Suoniemi määrittelee sanataidekasvatuksen olevan ”kasvamista sanojen, tavujen, riimien ja tarinoiden maailmaan, jossa annetaan eväitä toimia sanoista rakentuvassa maailmassa”. Sanataidekasvatus on monitaiteellista ja se on luonteeltaan kokeilevaa, jossa leikitellään kielellä ja mielikuvituksella. Sanataide on paitsi omaa ilmaisua ja oman kirjoittajaäänänen vahvistamista, lasten kulttuurin kontekstissa se on myös lasten omaa kulttuuria, jossa kerrotaan tarinoita, leikitään, vitsaillaan ja lorutellaan lasten omilla säännöillä. Lasten suullinen kulttuuri on perinteisesti mielletty olevan hyppynaru-, taputus ja loruleikkejä, mutta perinne on muuttanut muotoaan digiajan myötä, jossa lasten sanataideperintö elää vahvana. Tässä ajassa on kuitenkin tärkeää nähdä lapset sanataiteen perinteen uudistajina, luojina, omistajina sekä tuottajina.¹⁵⁴

Kaustisten kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmassa ensimmäisen luokan oppilaat tutustuvat Kaustisen koriaa kieltä -murre-sanastoon ja pelasivat siihen liittyvää peliä, jossa on murre-sanoja, sanontoja ja arvoituksia¹⁵⁵. Haapavedellä puolestaan saman ikäluokan lapset pääsivät tutustumaan murrepussukoiden avulla paikallisiin lapsiin tai lasten asioihin liittyviin murre-sanoihin¹⁵⁶. Kaustisella 8.luokkalaisten sanataidetyöpajassa keskiössä on paikallinen kansankulttuuria kuvannut kirjailija Algot Untola¹⁵⁷. Kulttuurikasvatussuunnitelmissa esitetty sanataidesisällöt tukevat lasten sanataiteen perinnettä, jossa lapset ja nuoret omistavat ja tuottavat itse omaa perinnettään. Samalla kulttuurikasvatussuunnitelmissa esitetyt sanataiteen sisällöt tukevat paikallista identiteettiä erityisesti alueen murteen kautta, jossa lapset pääsevät tutustumaan sellaisiin murre-sanoihin, jotka ovat heidän ikätasolleen sopivia.

---

¹⁵⁴ Suoniemi 2019.

¹⁵⁵ Kaustisen kunta 2022, 3.

¹⁵⁶ Haapaveden kaupunki 2023, 6–7.

¹⁵⁷ Kaustisen kunta 2022, 4.

John Edwards määrittelee murteiden olevan kielen variaatio, joka eroaa muista sanastoltaan, kieliopiltaan ja ääntämiseltään. Murteet ovat kielen eri muotoja ja ovat keskenään ymmärrettäviä.¹⁵⁸ Joan Beal on tutkinut murteiden monimuotoisuutta suhteessa uusiin, erityisesti monikulttuurisissa kaupungeissa syntyneisiin kielellisiin muutoksiin. Beal tarkastelee, kuinka perinteiset ja alueelliset murteet koetaan osaksi paikallista aineetonta kulttuuriperintöä, mutta samalla ne ovat uhattuina monikielisten uusien murrevariaatioiden takia. Beal kirjoittaa, kuinka nykyinen murteiden diskurssi heijastaa pelkoa, jossa monikulttuurinen sekakieli syrjäyttää alueelliset murteet. Sekä museoiden että kielitieteilijöiden tavoitteena on edistää murteiden säilymistä ja arvostusta aineettomana kulttuuriperintönä. Vanhoja paikallisia murteita pidetään aidompina verrattuna uusiin urbaaneiden murteiden muotoihin, esimerkiksi useita kieliä yhdistävään variaatioon. Biel tuo esille, kuinka alueellisten murteiden esittäminen juhlistaa monimuotoisuutta, mutta elää samalla rinnakkain myös nykypäivän monikulttuurisuuden ja kielten monimuotoisuuden kanssa.¹⁵⁹

Sanataidesisällöt välittävät kulttuurikasvatussuunnitelmissa lapsille aineetonta kulttuuriperintöä erityisesti niiden murresisällöin, mutta myös kannustaa lapsia tutkimaan, uudistamaan ja luomaan uusia sanataiteen perinteitä. Kielillä ja alueellisilla murteilla on merkittävä vaikutus identiteettiin. Siksi erityisesti murteiden esittely lapsia kiinnostavalla tavalla, esimerkiksi pelien, sanontojen ja lorujen kautta on erityisen hyvä tapa esitellä aineettoman kulttuuriperinnön sisältöjä. Murteet voivat yhdistää pailapsia ja nuoria paikalliseen identiteettiin ja historiaan.

4.2.2 Esittävät taiteet ja musiikki

Tässä kappaleessa olen yhdistänyt esittävät taiteet ja musiikin, sillä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksessa musiikki on katsottu olevan osa esittäviä taiteita.¹⁶⁰ Suomen elävän perinnön kansallisessa luettelossa musiikki ja esittävät taiteet ovat kuitenkin eroteltu toisistaan kategorioihin musiikki ja tanssi sekä esittävät taiteet.¹⁶¹ Elävän perinnön wikiluettelossa esittäväksi taiteeksi katsotaan esimerkiksi sirkus, teatteri ja nukketeatteri, joissa esitys tapahtuu yleisön edessä, kun taas musiikki sisältäen tanssimisen, laulamisen ja soittamisen katsotaan ilmaisumuodoksi, jota tehdään sekä yksin että yhdessä, julkisesti ja

---

¹⁵⁸ Edwards 2009, 63.

¹⁵⁹ Biel 2018, 165, 177–178.

¹⁶⁰ Unesco 2003, § 2.

¹⁶¹ Elävän perinnön wikiluettelo 2025, *Elävän perinnön kansallinen luettelo*.

yksityisesti, osana juhlia tai seremonioita. Musiikki ja tanssi voi olla sosiaalista kanssakäymistä kuin myös esittävää taidettakin.¹⁶²

Tässä tutkimuksessa olen kuitenkin rajannut esittävistä taiteista vierailut ammattilaisteattereissa analyysin ulkopuolelle, sillä olen tulkinnut teatterivierailut ensisijaisesti taidekasvatuksen sisällöksi. Mikäli suunnitelmissa koululaiset olisivat päässeet tutustumaan teatteriin kulttuuriperintökohteena esimerkiksi yleisötyön kautta, teatteri-ilmaisuun työpajan muodossa tai paikallisen teatteriyhteisön toimintaan, olisi tulkintani saattanut olla toinen. Ammattiteatterissa vierailu, jonka tavoitteena on viedä koululaiset katsomaan teatteriesitystä taiteen muotona, on siis tämän tutkimuksen rajauksen ulkopuolella. Samasta syystä konserttivierailut, jossa oppilaat olisivat vain katsojina, on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Kuitenkin musiikillinen sisältö, jossa koululaiset pääsevät itse tutustumaan musiikkiperinteeseen toimijoina, on analyysissa mukana. Sekä ammattilaisteattereissa että -konserteissa ohjelmistot vaihtuvat kausittain. Suunnitelmista ei käy ilmi, minkä tyyppisiin esityksiin vierailulla osallistutaan, jonka vuoksi tulkintaa sisällöstä on mahdoton tehdä. Se mitä suunnitelmissa ei ole kerrottu, en voi tutkijana olettaa liittyvän aineettoman kulttuuriperintöön, kuten kansallisiin klassikkoteoksiin.

Suomen elävän perinnön kansallisessa luettelossa on monia paikallisuuteen ja kansanmusiikkiin liittyviä perinteitä, kuten esimerkiksi pelimannityylinen harpunsoitto, kanteleen soitto ja rakentaminen, purpuritanssi Kokkolan seudulla sekä kaustislainen viulunsoitto. Esittävistä taiteista kansallisesta luettelosta löytyy esimerkiksi nukketeatteri, sirkuskulttuuri sekä suomalainen voimisteluperinne.¹⁶³ Unescon Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelosta esittävien taiteiden kategoriasta löytyy kaustislainen viulunsoitto.¹⁶⁴ Leena Marsio vertailee Cuporen julkaisussa vuodelta 2014 Unescon yleissopimuksen toteutumista muissa maissa. Vertailussa Marsio tuo esille, kuinka musiikki on mahdollisesti esittävien taiteen muodoista yleismaallisin ja sitä löytyy jokaisesta yhteiskunnasta. Musiikki kytkeytyy osaksi muita esittäviä taiteita ja aineettoman kulttuuriperinnön alueita. Cuporen tilastojen mukaan esittävien taiteiden osuus Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelosta on 26 prosenttia.¹⁶⁵

---

¹⁶² Elävän perinnön wikiluettelo 2021, *Esittävät taiteet*; Elävän perinnön wikiluettelo 2019, *Musiikki ja tanssi*.

¹⁶³ Elävän perinnön wikiluettelo 2025, *Elävän perinnön kansallinen luettelo*.

¹⁶⁴ Unesco 2021, Kaustinen fiddle playing and related practices and expressions.

¹⁶⁵ Marsio 2014, 59–60.

Lauren Istvandy on tutkinut aineettoman kulttuuriperinnön, erityisesti musiikkiperinnön katoamista. Aineettomien kulttuurinmuotojen, kuten musiikin tai tanssin, säilyttäminen aineellisiin arkistoihin on haastavaa, sillä musiikin aineettomana luonteen takia ei voida koskaan tallentaa aidosti materiaalisessa muodossa. Istvandytyn mukaan musiikkiperinnön alku on yhteisöissä, joissa sitä harjoitetaan aktiivisesti. Hän hahmottaa aineettoman kulttuuriperinnön katoamisen syyt kolmella tavalla; aineettoman kulttuuriperinnön aineellisten muotojen katoamiseen, elävien arkistojen eli perintöä harjoittavien yhteisöjen katoamiseen sekä aineettoman kulttuuriperinnön käytäntöjen tallentamatta tai siirtämättä jättämiseen. Istvandy on nimennyt perinteen harjoittajat ja yhteisöt eläväksi arkistoksi, joilta löytyy tietoa, kokemusta sekä esiintymisestä että yhteensovittamisesta pitkältä aikaväliltä omalta alueeltaan. Yhteisöt voivat myös ylläpitää musiikillista pedagogiikkaa, jossa heillä on vastuu oman alueensa aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Riskinä on, että yhteisöt katoavat ja samalla kokemukset, tiedot ja pedagogiikka katoaa. Istvandy korostaa yhteisöjen roolia aineettoman kulttuuriperinnön, omassa tutkimuksessaan musiikkiperinnön, jatkuvuuden ylläpitämisessä. Yhteisön vastuulla on tekniikoiden, tietojen, taitojen, tarinoiden ja muistojen tallentaminen ja siirtäminen eteenpäin niille, jotka sitä voivat jatkaa ja viedä eteenpäin. Erityisesti musiikkiperintö ruumiillistuu sitä harjoittavien yhteisöjen jäsenissä, jonka vuoksi on erityisen tärkeää, että harjoittajat ymmärtävät ja ovat tietoisia omasta roolistaan aineettoman kulttuuriperinnön säilyttäjinä. Mikäli perinnön harjoittajat eivät ole tietoisia omasta roolistaan, eikä sen vuoksi perinnettä tallenneta tai siirretä, kulttuuriperintö katoaa.¹⁶⁶

Kaustisen kunnan kulttuurikasvatussuunnitelman esittävien taiteiden sisältö pohjautuu luonnollisesti Kaustisella tunnettuun pelimanniperinteeseen ja Unescon listalta löytyvään Kaustislaiseen viulunsoittoon. Toisen luokan oppilaat tutustuvat Soiva ja tanssiva hääperinne - kokonaisuuteen, jossa vanhaa hääperinnettä esitellään soiton, tanssin ja laulun kautta. Sama ikäluokka vieraillee Pelimannitalossa ja osallistuu Näppäriorkesterin mukana Kaustisen kansanmusiikkijuhliin. Viidesluokkalaiset tutustuvat niin ikään Pelimannitaloon koko päivän sisällöllä, jossa heille järjestetään työpaja kaustislaisesta viulunsoitosta ja tutustutetaan kaustislaisiin pelimannipersooniin, kuten Konsta Jylhään. Viidesluokkalaisten ohjelmassa on myös soitinkokeiluja eri maista. Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelmassa on lisäksi nostettu vakiintuneita käytäntöjä, joissa esittävien taiteiden sisällöksi voidaan katsoa mm. Kaustisen kamarimusiikkiviikon konsertit, taiteenpäivän esitykset, Tallari-yhtye, Näppäritoiminta sekä

---

¹⁶⁶ Istvandy 2021, 331–336.

Kaustisen nuorisoseuran kansantanssiryhmien esitykset. Nämä esitykset ovat tarjolla useammalle ikäryhmälle kerrallaan ja niiden ohjelmistot vaihtelevat vuosittain.¹⁶⁷ Mäntyharjun kulttuurikasvatussuunnitelmassa kuudesluokkalaiset tutustutetaan myös maailman musiikkiperinteisiin. Työpajassa tutustutaan myös soittimiin ja soittamiseen. Lisäksi syventämisen tason toiminnassa on mahdollisuus tutustua Mäntyharjun huuliharpisteihin, jotka esittelevät huuliharpun soittoa aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymänä.¹⁶⁸ Tästä ei kuitenkaan ole varmuutta, kuinka moni ikäluokka perinteeseen tutustuu, sillä se ei kuulu kulttuurikasvatussuunnitelman pakollisiin sisältöihin.

Kaikkia edellä mainittuja musiikillisia sisältöjä yhdistää niiden aktiiviset harjoittajat, joissa musiikkiperintö erityisesti ruumiillistuu. Oli kyse sitten kaustislaisista viulunsoittajista tai huuliharpisteista, musiikkiperintöä harjoittavat ovat erityinen esimerkki, jossa yhteisö toimii elävänä arkistona. Soittotaitoja esittelemällä ja työpajasisällöillä yhteisöt voivat säilyttää ja siirtää musiikkiperintöään uudelle sukupolvelle. Kaustisella viulunsoittotaito on jo määritelty viralliseksi eläväksi perinnöksi Unescon tasolla, mutta erityisesti pienemmät musiikilliset yhteisöt saattavat olla vaarassa kadota, mikäli sen jäsenien tietotaitoa ei siirretä eteenpäin. Kulttuurikasvatussuunnitelmat voivat olla perinteen harjoittajille avainasemassa perinteiden siirtymisessä uusille sukupolville. Vaikeasti säilytettävien, yhteisöissä ruumiillistuvien, esittävien taiteiden ja musiikillisten perinteiden esittely systemaattisesti kulttuurikasvatussuunnitelmien kaltaisissa ohjelmissa on mahdollisuus löytää perinteelle uusia jatkajia sekä ylläpitää omaa perinnettä elävänä ja hyvinvoivana.

Vaikka Istvandityn artikkelissa puhuttiin lähinnä musiikillisesta perinteestä, samalla tavalla myös muiden esittävien taiteiden luonne ilmentyy parhaiten sitä harjoittavissa yhteisöissä. Kulttuurikasvatussuunnitelmista löytyi esittävien taiteisiin luokiteltavia sirkustyöpajoja. Haapaveden kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmassa kolmasluokkalaiset osallistuvat sirkustyöpajaan¹⁶⁹, samoin myös Mäntyharjun kulttuurikasvatussuunnitelmassa ensimmäisen vuoden oppilaat osallistuvat tanssi- tai sirkustyöpajaan¹⁷⁰. Myös sirkuskulttuuria on hyvin vaikea tallentaa fyysisiin arkistoihin, sillä usein se vaatii erityistä kehollista taitoa. Sirkuskulttuuri löytyy Suomen elävän perinnön kansallisesta luettelosta, ja sen allekirjoittajina ovat useat sirkusalan ammattilaiset. Sirkuskulttuurin perinteen harjoittamista katsotaan olevan

---

¹⁶⁷ Kaustisen kunta 2022, 3–5.

¹⁶⁸ Mäntyharjun kunta 2022, 9, 11.

¹⁶⁹ Haapaveden kaupunki 2023, 7.

¹⁷⁰ Mäntyharjun kunta 2022, 7.

kiertävä sirkustoiminta, nykysirkustoiminta sekä sen harrastustoiminta.¹⁷¹ Esittelemällä kansallisesta luettelosta löytyviä esittävän taiteen sisältöjä osana kulttuurikasvatussuunnitelmaa, osallistutaan myös tunnustettuun aineettoman kulttuuriperinnön välittämiseen. Myös sirkusharrastuksen esittely perinteen harjoittajan työpajan muodossa osana kulttuurikasvatusta, edistää samalla kyseisen perinnön tunnettuutta.

4.2.3 Sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlallisuudet

Elävän perinnön wikiluettelossa sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlallisuudet ovat muiden kanssa jaettavia tapoja ja perinteitä, jotka jäsentävät elämää ja vahvistavat identiteettiä. Juhlat, rituaalit ja tavat voivat olla yhteisiä koko kansalle tai paikallisia, pienen yhteisön sisällä siirtyviä perinteitä.¹⁷² Kansallisesta luettelosta löytyvät talkooperinne, hautausmaalla käynti jouluaattona, Runebergin juhlinta ja työväen vappu¹⁷³. Perinteistä saunominen löytyy sekä kansallisesta että Unescon Ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luettelosta¹⁷⁴.

Yhtenä selkeimpänä kokonaisuutena kulttuurikasvatussuunnitelmista nousi esille vuodenkiertoon kuuluvat juhlat ja niihin osallistuminen, ja sisältö löytyy kaikista aineistona toimineista kulttuurikasvatussuunnitelmista¹⁷⁵. Kouluvuoden aikana vuodenkiertoon kuuluviin juhliin voidaan katsoa esimerkiksi erilaiset vakiintuneet ja viralliset liputuspäivät kuten kirkollisista juhlapyhistä joulu, kansallisista juhlapäivistä Kalevalan eli suomalaisen kulttuurin päivä ja itsenäisyyspäivä, sekä muista perinteistä suomalaisen työn päivä vappu.¹⁷⁶ Lisäksi oletan, että esimerkiksi äitien- ja isänpäivä näkyvät erityisesti koulujen kuvataiteen opetuksessa, mutta ei niinkään kulttuurikasvatussuunnitelman sisällöissä. Opetussuunnitelmassa juhlapyhät, tapakulttuuri ja perinteet ovat sidottu erityisesti äidinkielen oppiaineeseen, mutta myös uskonnon ja musiikin opetukseen, joista musiikki näkyy erityisesti koulujen perinteisissä juhlissa¹⁷⁷. Kulttuurikasvatussuunnitelmiin kirjattu ”vuoden kiertoon kuuluviin juhliin osallistuminen” ei niinkään näy kulttuurikasvatussuunnitelmien omana

¹⁷¹ Elävän perinnön wikiluettelo 2024, Sirkuskulttuuri.

¹⁷² Elävän perinnön wikiluettelo 2019, Juhlat ja tavat.

¹⁷³ Elävän perinnön wikiluettelo 2025, Elävän perinnön kansallinen luettelo.

¹⁷⁴ Elävän perinnön wikiluettelo 2025, Elävän perinnön kansallinen luettelo; Unesco 2020, Sauna culture in Finland.

¹⁷⁵ Haapaveden kaupunki 2023, 6, 9; Kaustisen kunta 2022, 3; Mäntyharjun kunta 2022, 6; Säkyän kunta 2022, 39.

¹⁷⁶ Sisäministeriö 2025, Liputuspäivät ja ajat.

¹⁷⁷ POPS 2014, 107–108, 135, 141

sisältönä, vaan sillä on viitattu jo opetussuunnitelmassa toteutuvaan ja opetuksessa huomioitavaan juhlaperinnekuulttuuriin.

Toinen yleinen kulttuurikasvatussuunnitelmiin kirjattu perinne on lukiossa järjestettävien Vanhojen tanssien seuraaminen¹⁷⁸. Jere Jäppinen kirjoittaa Helsingin kaupunginmuseon asiakaslehden artikkelissa *Mitä vanhaa on vanhojenpäivässä?* vanhojentanssien perinteestä. Jäppisen mukaan perinne on syntynyt Suomessa, suomenkielisissä kouluissa. Helsingin kaupunginmuseon mukaan vanhojen tansseja on vietetty ainakin 1930-alkupuolelta, mutta nykyisin perinne on ottanut vaikutteita Yhdysvaltojen lukioiden prom-päätöstansseista. Vanhojenpäivät yhdistävät kouluja, koteja ja lähiseutua, joilla ilahdutetaan koulujen oppilaiden lisäksi palvelutalojen, päiväkotien ja vanhempien arkea. Jäppisen mukaan vanhojentanssiperinne ei ole muuttunut kovin paljon 50 vuoden aikana. Perinteen elinvoimaisuutta ylläpitää sen kasvatuksellinen tarkoituksenmukaisuus sekä juhlan toistuminen samannäköisenä, sillä opiskelijat haluavat kokea saman elämyksen, kun ovat nuorempina tanssit nähneet, eikä juhlan peruskaavaa ole siksi haluttu muuttaa.¹⁷⁹ Erityisesti juuri nuorten halu ylläpitää vanhojentanssiperinnettä samanlaisena sen perusteella, mitä ovat lapsena ja nuorina nähneet päiväkodeissa ja perusopetuksessa, on huomionarvoinen asia. Uudet ja modernit asut, eikä niinkään oikeasti vanhat juhlapuvut, ovat muokanneet ja uudistaneet elävää perinnettä nykypäivään. Tämä myös osoittaa sen, että vanhojentanssiperinteen esitleminen osana kulttuurikasvatussuunnitelmaa ja perusopetusta välittävät lapsille ja nuorille vanhojenperinteen aineetonta kulttuuriperintöä.

Kulttuurikasvatussuunnitelmissa nousee myös muita sosiaalisiiin käytäntöihin, rituaaleihin ja juhlallisuuksiin liittyviä sisältöjä. Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelmassa on huomioitu pitkään järjestetyn ja kunnalle erityisen tärkeä festivaali. Kahdeksaluokkalaiset tutustuvatkin osana kulttuurikasvatussuunnitelmaa tapahtuman valmisteluihin ja oppivat ymmärtämään, kuinka Kaustisen kansanmusiikkijuhlien tapahtumaa rakennetaan.¹⁸⁰ Kaustisen kansanmusiikkifestivaali kietoutuu elävän kulttuuriperinnön ympärille. Lähes kuuden vuosikymmenen ajan järjestetyn tapahtuman keskiössä ovat kansanmusiikki ja kansantanssi,

---

¹⁷⁸ Haapaveden kaupunki 2023, 6, 9; Kaustisen kunta 2022, 3; Mäntyharjun kunta 2022, 6; Säskylän kunta 2022, 39.

¹⁷⁹ Jäppinen 2007, 13–14, 17.

¹⁸⁰ Kaustisen kunta 2022, 4.

jota tuodaan esille kymmenillä esiintymispaikoilla tuhansien harrastaja- ja ammattiesiintyjien voimin¹⁸¹.

Perry, Ager ja Sitas ovat tutkineet festivaaleja yhdistävinä tapahtumapaikkoina, joissa kietoutuu sekä aineellinen että aineeton kulttuuri. Tutkijat osoittavat festivaalien olevan alueensa yhteisöille tärkeitä kohtaamisen paikkoja, jotka tarjoavat erilaisia keinoja tutkia, ymmärtää ja esittää omaa kulttuuri-identiteettiään. Festivaaleja voidaan tarkastella paikkaperinteiden, yksilöllisten kulttuuristen kokemusten ja historiallisten merkitysten näkökulmasta, mutta myös paikallisen talouden ja matkailun näkökulmasta. Festivaalit välittävät myös aineetonta kulttuuriperintöä, etenkin kun järjestämisessä otetaan huomioon kulttuurin moninaisuus ja yhteisöllinen osallistuminen¹⁸². Kaustisen kansanmusiikkifestivaali kytkeytyy vahvasti Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelman sisältöihin, edellisessä luvussa esiteltyyn Näppäri-toimintaan, jossa lapset esiintyvät festivaalilla, ja tässä luvussa nostettuun festivaalin tekemiseen liittyviin lukuihin, on erinomainen tapa kytkeä lapset ja nuoret osaksi paikallisesti merkittävän festivaalin yhteisöä. Paikallisesti merkittävät ja perinteiset tapahtumat ja festivaalit tarjoavat monipuolisen näkökulman esitellä ja välittää aineetonta kulttuuriperintöä kulttuurikasvatussuunnitelmien sisällöissä.

Viimeisenä osana sosiaalisten käytäntöjen sisällöksi voidaan katsoa ylisukupolvisuus. Säskylän kulttuurikasvatussuunnitelmassa aineetonta kulttuuriperintöä käsiteltiin ylisukupolvisuuden teeman kautta, jossa aineettoman kulttuuriperinnön siirtymistä sukupolvelta toiselle tuettiin kulttuurikasvatussuunnitelman avulla. Ylisukupolvisuuden teemoja löytyy joka vuosiluokalta ja teemaa toteutetaan esimerkiksi paikallisten yhdistysten kanssa järjestettävien teemapäivien ja vuotuisjuhlien yhteydessä. Tarkoituksena on, että yhteistyön avulla paikalliset muistot ja muistitieto, perinteet ja taidot sekä osaaminen siirtyvät sukupolvien välillä. Tapahtumaesimerkkejä ovat tapakulttuurien teemaviikko, museokoulun vanhan ajan oppitunnit ja leivontapäivät, ja muita sisältöjä on pihaleikit sekä palvelukotien ja koulujen yhteistyöt.¹⁸³ Osa Säskylän kulttuurikasvatussuunnitelman ylisukupolvisuuden teeman alla toteutuneista sisällöistä voisi katsoa kuuluvan ensisijaisesti suulliseen perintöön. Olen kuitenkin halunnut tuoda ylisukupolvisuuden teeman yhtenä kokonaisuutena esille, sillä sukupolvelta toiselle

---

¹⁸¹ Pro Kaustinen ry 2024, 3.

¹⁸² Perry, Ager & Sitas 2019, 613–615.

¹⁸³ Säskylän kunta 2022, 39.

siirtyvä kulttuuriperintö on yksi aineettoman kulttuuriperinnön määritelmistä. Sen sanallistaminen ja teeman huomioiminen kulttuurikasvatussuunnitelmissa on erityisen tärkeää.

Ylisukupolvisuuden käsite kulttuurisessa merkityksessä määritellään esimerkiksi kulttuuristen arvojen, tietojen, uskomusten ja käytäntöjen välittämiseksi sukupolvelta toiselle¹⁸⁴. Cortellesi, Harpley ja Kernan ovat tutkineet, kuinka ylisukupolvinen oppiminen vaikuttaa kulttuuriperinnön siirtämiseen ja yhteisön rakentamiseen. Erityisesti he tarkastelevat, miten tilojen, kokemusten ja muistojen uudelleentulkinta tukee eri ikäisten hyvinvointia sekä sosiaalista yhteenkuuluvuutta erilaisissa yhteiskunnissa. Tuloksena he esittelevät ylisukupolvisuuden työkaluna, jolla aineetonta kulttuuriperintöä voidaan siirtää sekä yhteisöjen sisällä että yhteisöjen välillä. Kun eri ikäiset, lapset, nuoret ja ikäihmiset, kokoontuvat jakamaan muistojaan, kokemuksiaan ja perinteitään, kulttuuriperintö pysyy elävänä, ajankohtaisena ja se saa jatkuvasti uusia tulkintoja ja takaa sen, että kulttuuriperintö pysyy merkityksellisenä nopeasti kehittyvässä maailmassa.¹⁸⁵

Suomen Kotiseutuliiton koordinaattori Riina Koivisto esittelee Kotiseutuliiton vuoden 2023 vuosikirjassa Euroopan kulttuuriperintöpalkinnon voittaneen sukupolvia yhdistävän Mestarit & kisällit -toiminnan, jossa tarjotaan mahdollisuus oppia toinen toisiltaan, ylisukupolvisesti. Toiminnassa niin eri ikäiset osallistuvat kulttuuriperintöön tai paikallisuuteen liittyvän tekemisen suunnitteluun. Toiminta haastaa perinteisen opettaja-oppilas-mallin ja mahdollistaa kaikille osallistujille, niin nuorille kuin vanhemmille, roolin sekä opettajana että oppilaana, tukien elinikäistä oppimista ja tasavertaista yhteistyötä eri-ikäisten välillä. Koivisto kertoo, kuinka Mestari & kisälli -toiminta on todettu soveltuvan parhaiten esimerkiksi koululuokkiin tai harrasteporukoihin.¹⁸⁶

Ylisukupolvisuuden esittely kulttuurikasvatussuunnitelmassa edistää moninaisen aineettoman kulttuuriperinnön välittymisen sukupolvelta toiselle. Säkylän kulttuurikasvatussuunnitelman esimerkki, jossa ylisukupolvisuus toteutuu tapahtumissa ja juhlaperinteissä on erinomainen. Erityisesti ikäpolvia yhdistävissä tapahtumissa, jossa tekeminen tapahtuu yhdessä, edistävät aineettoman kulttuuriperinnön arvoja eteenpäin.

---

¹⁸⁴ Tam 2015, 1260.

¹⁸⁵ Cortellesi, Harpley & Kernan 2018, 430.

¹⁸⁶ Koivisto 2023, 141–144. Euroopan kulttuuriperintöpalkinto voitettiin koulutuksen, kasvatuksen ja taitojen sarjassa.

4.2.4 Luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytäntö

Analyysitaulukon neljäs yläluokka muodostui luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvän tiedon ja käytännön ympärille, jotka ovat yhteydessä ihmisten suhteeseen luontoon sekä käsityksiin paikastamme maailmassa. Ne voivat olla tietoa, esimerkiksi ympäristöstä, kasvistosta tai eläimistöä, taitoja tai toimintaa.¹⁸⁷ Elävän perinnön kansallisesta luettelosta löytyvät esimerkiksi sienestys, jokaisenoikeudet¹⁸⁸, kalevalainen jäsenkorjaus sekä suomalainen metsäsuhde.¹⁸⁹

Liisa Jääskeläinen kirjoittaa Suomen Tammi plus hankkeen julkaisemassa teoksessa *Aikapolku – tehtävänä kulttuuriperintö* kulttuuriperinnöstä ja sen suhteesta luontoon. Kulttuuriperintöopetuksen keskeinen ajatus on ymmärtää kulttuurin ja luonnon, kuten maantieteellisten olosuhteiden ja luonnonvarojen, välinen yhteys. Suomessa kulttuuri on sidoksissa luontoon, kuten metsään, puhtaaseen veteen ja vuodenkiertoon. Eri alueilla, kuten saaristossa ja rannikolla, kehittyi omia kulttuureja, jossa luonnon monimuotoisuus toimii myös kulttuurisen monimuotoisuuden perustana.¹⁹⁰

Suomalaisessa yhteiskunnassa metsä on ollut erityisen arvostettu ja tärkeä osa luontosuhdetta. Metsällä on keskeinen rooli suomalaisessa mytologiassa ja perinteissä, joissa metsän henget ja olennot, kuten haltijat ja menninkäiset, ovat olennainen osa kansanperinnettä. Metsää pidetään jopa temppeleinä ja suomalaiseen luontosuhteeseen liittyy monenlaisia arvoja ja uskomuksia.¹⁹¹ Reetta Karhunkorva ja Leena Paaskoski ovat tutkineet suomalaista metsäsuhdetta elävänä perintönä. Karhunkorva ja Paaskoski kertovat, kuinka metsä ja luonto ovat auttaneet ymmärtämään suomalaisuutta ja luomaan suomalaisen identiteetin. Luontosuhteen on katsottu muokkaavan ja vaikuttavan suomalaisten luonteeseen, jossa kansallismaisema, korkealta nähty järvi- ja metsämaisema, ovat olleet rakentamassa suomalaisuutta. Metsä ja metsiin liittyvät kansanperinteet ovat toimineet taiteelle ja muotoilulle aiheina.¹⁹²

Kulttuurikasvatussuunnitelmien sisällöissä on huomioitu luonnonperintö osa kulttuuriperintökasvatusta esimerkiksi järjestämällä erilaisia retkiä muinaisjäännösalueille.

¹⁸⁷ Elävän perinnön wikiluettelo 2019, Luonto ja maailmankaikkeus.

¹⁸⁸ Ympäristöministeriö, Jokaisenoikeudet. Elävän perinnön wikiluettelossa on käytetty vielä vanhaa termiä jokamiehenoikeudet, jotka nykyisin tunnetaan jokaisenoikeuksina.

¹⁸⁹ Elävän perinnön wikiluettelo 2025, Elävän perinnön kansallinen luettelo.

¹⁹⁰ Jääskeläinen 2005, 246.

¹⁹¹ Elo, Järnefelt & Paalanen 2002, 184–185.

¹⁹² Karhunkorva & Paasokoski 2015, 23.

Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelmassa kolmasluokkalaiset tekevät retken Pöösallion luolille, jossa he hyödyntävät ennakkoon järjestetyn valokuvaustyöpajan oppeja.¹⁹³ Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkuna -palvelussa kerrotaan Pöösallion luolien olevan kiinteä muinaisjäänös, jossa tarinoiden mukaan asuu haltioita ja maahisia.¹⁹⁴ Mäntyharjun kulttuurikasvatussuunnitelmassa viidesluokkalaiset tekevät vierailun historialliseen kohteeseen, esimerkiksi Astuvansalmen kalliomaalauksille.¹⁹⁵ Astuvansalmen kalliomaalaukset ovat Museoviraston kulttuuriympäristö palveluikkuna -palvelun mukaan Suomen suurin ja laajin yhtenäinen kalliomaalauspinna, josta on tunnistettu yli 80 kuviota. Kalliomaalauksien kuvien aiheet ovat ihmis-, hirvi-, vene- sekä kämmen- ja tassunjälkikuvia, jotka ajoittuvat noin 4000–2200 ennen ajanlaskun alkua. Kohde on valtakunnallisesti merkittävä muinaisjäänös.¹⁹⁶

Kirsi Laurén kirjoittaa artikkelissaan *Kertomukset ja luonnonympäristöjen kulttuuriperintö*, kuinka erilaisilla ympäristökertomuksilla, niin kuulluilla, koetuilla kuin keksityilläkin välitetään, ylläpidetään ja muokataan kuvaa luonnosta ja sen hyödyntämisestä. Ympäristökertomukset ovat paikkoihin sidottuja tarinoita ja kertomuksia, joissa luonnossa toimimiselle ja olemiselle on annettu eri aikoina monenlaisia merkityksiä. Ihmisten jakaessa luontoon liittyviä kokemuksia ja elämyksiä, välitetään samalla erilaisia luontoon liittyviä perinteitä, käsityksiä ja asenteita, jotka ovat muovautuneet paitsi henkilökohtaisella tasaolla, myös jaettujen yhteisten merkitysten pohjalta. Laurén kertoo, kuinka ympäristökertomukset, niin vanhat kuin nykyiset, heijastavat käsityksiämme suhteestamme luontoon ja paikkaamme maailmassa, jonka vuoksi ne ovat tärkeä osa kulttuuriperintöämme.¹⁹⁷

Säkylän kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma on tuonut luontokokemuksen esille aineettoman kulttuuriperinnön sisältönä. Suunnitelmassa luontovierailut tapahtuvat kaikilla perusopetuksen ikäluokilla lähiluonnossa tai kotiseutua hieman pidemmälle eräelämyksen muodossa. Suunnitelmassa puhutaan maisemakokemuksesta tai luontokokemuksesta, ja kokemuksen kohteina ovat metsäluonto, luontopolkuverkostot sekä muut luontokohteet. Osana kulttuurikasvatussuunnitelmaa, luokkien on myös mahdollista lainata kamerakassi, jossa tehtäväteemana on luonnonympäristön kuvaaminen. Kulttuurikasvatussuunnitelmassa kuvataan luontovierailujen tavoitteita:

---

¹⁹³ Kaustisen kunta 2022, 3.

¹⁹⁴ Museovirasto, Pöösallio.

¹⁹⁵ Mäntyharjun kunta 2022, 8.

¹⁹⁶ Museovirasto, Astuvansalmi.

¹⁹⁷ Laurén 2015, 59–61.

”Luonnon parissa vietetty aika palvelee aineettoman kulttuuriperinnön siirtymistä ja säilyttämistä seuraaville sukupolville. Oman kotiympäristön luonnonympäristöjen, reittien ja ajanviettopaikkojen tuntemus on keskeisessä roolissa paikallisidentiteetin muodostumisessa.”¹⁹⁸

Kulttuurikasvatussuunnitelmien luontovierailuilla, erityisesti merkityksellisiin luontokohteisiin ja paikkoihin, välitetään luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyviä tietoja ja käytäntöjä. Erilaiset ympäristökertomukset ja -tarinat, myös fiktiiviset, välittävät perinteitä, käsityksiä ja asenteita luonnosta ja luonnon hyödyntämisestä. Nämä kokemukset voivat lisätä koululaisten ymmärrystä siitä, miten paikallinen ympäristö ja sen kertomukset ovat osa sekä paikallista että kansallista kulttuurista identiteettiä. Kulttuurikasvatussuunnitelmien sisällöt tukevat kulttuurin, luonnon ja ympäristön yhteyttä, vahvistavat paikkatietoisuutta ja välittävät luontoon liittyvää aineetonta kulttuuriperintöä.

4.2.5 Perinteiset käsityöläisaidot

Marketta Luutonen kirjoittaa artikkelissaan *Käsityön kulttuuriperintö, taito ja tuote*, kuinka tekemisen taidon takaaminen tuleville sukupolville on tärkein kädentaitojen aineettoman kulttuuriperinnön säilyttämisen kohde. Vuosisatoja osattua käsityötaitojen perinnettä ei voida palauttaa esimerkiksi esineistön tai digitoidun aineiston kautta, jota tekemisen kautta siirtyy hiljaisena tietona. Kädentaidot ovat nykyisin enemmän globaalia kuin paikallista taitoa, sillä esimerkiksi internetin välityksellä voi jakaa, opettaa tai saada vaikutteita tekniikoista.¹⁹⁹ Luutonen kertoo käsityön kulttuuriperinnöstä, joka kietoutuu osaamisen perinteen ympärille. Käsityötaidon avulla tuotetaan materiaalisia tuotteita. Kädentaidoissa taidot ja tekniikat siirtyvät uusiin ilmaisuihin, pohjautuen kuitenkin aiempaan osaamiseen. Luutosen mukaan osa kädentaitojen tuotoksista ovat erityisasemassa ja saavuttaneet aseman, jossa ne toimivat symboleina alueen kulttuuriperinnölle. Samalla ne voivat olla myös käsityötaidon erityisiä taidonnäytteitä. Lopuksi Luutonen summaa käsityön kulttuuriperinnön olevan sekä hienoa osaamista että tiedon välittämistä eteenpäin.²⁰⁰

Suomen kansallisesta luettelosta löytyy useita käsityöperinteitä, muun muassa neulominen, raumalainen pitsinnypläys, riukuaidan rakentaminen ja lasinpuhallus²⁰¹ ja Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelosta löytyy pohjoismainen limisaumaveneperinne²⁰² sekä

¹⁹⁸ Säskylän kunta 2022, 32.

¹⁹⁹ Luutonen 2015, 108.

²⁰⁰ Luutonen 2015, 112.

²⁰¹ Elävän perinnön wikiluettelo 2025, Elävän perinnön kansallinen luettelo.

²⁰² Unesco 2021, Nordic clinker boat traditions.

käsintehdyn lasin tieto, tekniikka ja taito ²⁰³. Käsityötaito on mahdollisesti yksi selkeimpiä aineettoman kulttuuriperinnön kokonaisuuksia, jossa vuosisatojen ajan taidot ovat siirtyneet sukupolvelta ja taitajalta toiselle. Leena Marsion mukaan perusopetus tarjoaa hyvän pohjan käsityöosaamiselle, mutta taito siirtyy myös perheiden ja yhteisöjen sisällä. Erilaiset yhdistykset ja neuvontajärjestöt ylläpitävät käsityön elävän kulttuuriperintöä harrastusten, kurssien ja koulutusten avulla, mutta tietoa siirretään myös lehtien ja verkkoalustoiden kautta. Jotta suomalaisia kädentaitojen perinteitä nousisi Unescon luetteloihin, elintärkeää on käsityöammattilaisten tekemän työn lisäksi kouluissa, kotona ja harrastusryhmissä tehtävät käsityöt. ²⁰⁴

Heljä Järnefelt kirjoittaa artikkelissaan *Käsityötaitoa perinnöksi – kulttuuriperintö opetussuunnitelmien ja käsityötutkintojen perusteissa*, kuinka opetussuunnitelmassa käsityöopetus suhtautuu kulttuuriperintöön. Järnefeltin mukaan opetussuunnitelmista paljastuu, että käsitöiden tekeminen vahvistaa myönteistä itsetuntoa, ja että käsitöiden arvo on tekemisen kokonaisuuksissa ja uusien käsitöiden innovoinnissa. Järnefelt arvioi käsitöiden olevan kouluissa elävää perintöä, sillä käsityötaito on jatkuvaa. ²⁰⁵ Perusopetuksessa käsityöt nähdään taide- ja taitoaineina, jonka viikkotunnit jakautuvat 1.–2.luokilla neljä vuosiviikkotuntia, 3.–6.luokilla viisi vuosiviikkotuntia sekä 7–9.luokilla kaksi vuosiviikkotuntia. Valinnaisina aineina taito- ja taideaineita on lisäksi 1–6 vuosiluokille kuusi vuosiviikkotuntia ja 7.–9.luokkalaisille viisi vuosiviikkotuntia. ²⁰⁶ Käsitöiden opetus kouluissa saattaa heijastua myös kulttuurikasvatussuunnitelmien sisältöihin, joissa ei juuri perinnekäsitöihin liittyviä sisältöjä löytynyt. Mikäli käsityöt nähdään elävänä kulttuuriperintönä, jota kouluissa jo opetetaan, ylläpidetään ja siten välitetään, ei ole katsottu tarpeelliseksi lisätä sitä kulttuurikasvatussuunnitelmien sisältöihin.

Muutamia kädentaitojen elävään kulttuuriperintöön viittaavia sisältöjä kuitenkin on. Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelmassa oppilaat tutustutetaan aineettomaksi kulttuuriperinnöksi luokitellun käsityötaidon, lasinpuhalluksen, merkkihenkilöihin. Käsityönä valmistetun lasin perinteen juuret yltävät 1600-luvun lopulta asti, jonka valmistusmenetelmä on lasinpuhaltaminen. Kaustisen kuudesluokkalaiset tutustuvat retkellä entiseen käsityöläisperheen museotalo Kraatariin Wirkkalan taiteilijasukuun, josta Suomessa tunnetuin

---

²⁰³ Unesco 2023, Knowledge, craft and skills of handmade glass production.

²⁰⁴ Marsio 2017, 19–20.

²⁰⁵ Järnefelt 2017, 71.

²⁰⁶ POPS2014, 146, 270, 430; Opetushallitus, Käsityön tuntijako perusopetuksessa.

on muotoilija Tapio Wirkkala. Kaustisen suunnitelmassa lapset eivät kuitenkaan päässeet näkemään lasinpuhallusta, vaan käsityötekniikka tuotiin esille opastuksen muodossa.²⁰⁷ Haapaveden kulttuurikasvatussuunnitelmassa perinnekäsityöt oli mainittu vierailulla Paakkilan puutarhalle, jossa heille järjestetään perinnekäsityöpaja.²⁰⁸ Kuitenkaan tarkempaa sisältöä käsityötekniikasta ei kerrottu.

Kokko ja Dillon tutkivat käsitöitä ja käsitöiden opetuksesta kulttuuriperinnön ilmaisumuotona yliopisto-opiskelijoiden ryhmässä. Käsitöillä nähtiin olevan tärkeä rooli kulttuuriperintökasvatuksessa. Käsiyöt sitouttivat opiskelijat perinteeseen käytännön tekemisen kautta, mutta myös auttoivat ymmärtämään, kuinka käsityöperinne muokkaa yksilön, perheen ja yhteisön identiteettiä.²⁰⁹

Tästä voinkin tehdä johtopäätöksiä, että käsityöt ovat aliedustettuina kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Tähän saattaa vaikuttaa jo koulussa tehtävä käsityöopetus, joka kuuluu perusopetukseen sekä pakollisina opintoina että valinnaisaineina. Lisäksi käsityöt saatetaan nähdä sellaisena harrastuksena, johon aktiivisesti osallistutaan myös vapaa-ajalla, myös ilman opetusta. Luutosen mukaan käsityötaito on siirtynyt paikallisesta taidosta enemmän globaaliin suuntaan, jossa internetin välityksellä käsityövaikutteita ja informaatiota on helppo jakaa ja muodostaa uusia maailmanlaajuisia käsityöyhteisöjä²¹⁰.

4.3 Aineeton kulttuuriperintö esille – hyvät käytänteet kulttuurikasvatussuunnitelmissa

Yksi tämän tutkielman tavoite on tuottaa tietoa hyvistä käytänteistä aineettoman kulttuuriperinnön esilletuomiseksi kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Tässä alaluvussa vastaankin kolmanteen tutkimuskysymykseeni, millaisia hyviä käytänteitä aineistona toimineista kulttuurikasvatussuunnitelmista löytyi aineettoman kulttuuriperinnön esilletuomiseksi. Esittelen suunnitelmista nousseita hyviä käytänteitä konkreettisina sisältöehdotuksina sekä teemoja tai toteutusmuotoja, jossa elävä kulttuuriperintö välittyy perusopetuksen oppilaille. Edellisissä alaluvuissa tehdyssä aineiston analyysissä on arvioitu aineettoman kulttuuriperinnön osuutta kulttuurikasvatussuunnitelmien

²⁰⁷ Kaustisen kunta 2022, 4.

²⁰⁸ Haapaveden kaupunki 2023, 8.

²⁰⁹ Kokko & Dillon 2011, 501.

²¹⁰ Luutonen 2017, 8.

kulttuuriperintöopetuksessa, mutta aineeton kulttuuriperintö näkyy myös muilla osa-alueilla, kuten sanataiteessa. Tässä tutkimuksessa aineettoman kulttuuriperinnön on katsottu vaikuttavan kaikkeen kulttuuriperintöön, ja kulttuuriperintöopetuksessa on arvioitu sen aineetonta ilmentymää.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat pohjautuvat paikallisuuteen, jossa huomioidaan paikallinen kulttuuriperintö ja paikallinen identiteetti. Kulttuurikasvatussuunnitelmissa paikallisen kulttuuriperinnön välittäminen on samalla aineettoman kulttuuriperinnön välittämistä. Lähes kaikki esittämäni hyvät käytänteet liittyvätkin jollain tasolla aineettoman kulttuuriperinnön korostamiseen paikallisen kulttuuriperinnön sisällöissä. Nostan kuitenkin paikallisen kulttuuriperinnön esittelyn kulttuurikasvatussuunnitelmissa vielä erikseen omaksi hyväksi käytänteeksi ja onkin niistä ensimmäinen, jonka haluan tuoda esille.

Tutkimuskohteena olleissa kulttuurikasvatussuunnitelmissa aineettoman kulttuuriperinnön käsite ei ole kovin vahvasti esillä. Aineetonta kulttuuriperintöä ei sanallisesta, vaan se nousee esille tarinoiden, vierailujen ja työpajojen sisältöjen muodossa. Vaikka suunnitelmissa aineettoman kulttuuriperinnön sanallistaminen on puutteellista, haluan korostaa sanallistamisen tärkeyttä ja käsitteen esilletuomista yhtenä merkittävänä elävän perinnön säilyttäjänä. Kulttuurikasvatussuunnitelmiin on mahdollista kirjata aineettoman kulttuuriperinnön käsite, sekä tuoda esille kokonaisuudet, joissa aineetonta kulttuuriperintöä esitellään. Esittelemällä aineettoman kulttuuriperinnön käsitteen koululaisia kiinnostavalla ja ymmärrettävällä tavalla kulttuurikasvatussuunnitelma ohjelmasisällössään, jossa elävää perinnettä esitellään, käsite tulee tutuksi oikeassa kontekstissa.

Yhtenä merkittävimmistä hyvistä käytänteistä aineettoman kulttuuriperinnön välittämiseksi on myös ottaa sitä harjoittavat yhteisöt mukaan kulttuurikasvatussuunnitelmien toteutuksiin. Jo Unescon sopimuksessa määritellään aineettoman kulttuuriperinnön säilyvän elävänä sitä aktiivisesti harjoittavassa yhteisössä²¹¹. Aineistona toimineissa kulttuurikasvatussuunnitelmissa tehdään useiden eri yhteisöjen kanssa yhteistyötä, jossa yhteisöt vastaavat esimerkiksi vierailukohteissa opastuksista tai esittelevät esimerkiksi soittotaitojaan. Ottamalla paikallisyhteisöt vahvemmin mukaan kulttuurikasvatussuunnitelmien sisältöjen toteutuksiin, olivatpa ne sitten esittävän taiteen harjoittajia tai paikallismuseoiden taustayhdistyksiä, vahvistetaan sekä yhteisöjen asemaa elävän perinnön harjoittajina että

---

²¹¹ Unesco 2003, § 1 ja 2.

aineettoman kulttuuriperinnön osuutta kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Samalla esitellään monipuolisesti erilaisia elävän perinnön ilmentymiä yhteisöjen omilla ehdoilla.

Kulttuurikasvatussuunnitelmista nousseisiin suullista perinnettä ja ilmaisua esitteleviä hyviä käytänteitä voidaan katsoa olevan erilaiset vierailut kulttuuriperintökohteissa, etenkin paikallismuseoissa, joissa tarinoilla ja museoon tallennetuilla tiedoilla välitetään aineetonta kulttuuriperintöä. Vaikka vierailut kulttuuriperintökohteissa voidaankin nähdä ensisijaisesti aineellisen kulttuuriperinnön välittämisenä, tässä tutkielmassa vierailujen on todettu välittävän paikallismuseoiden historiatietoa ja tarinoita aineettomin menetelmin. Vierailut etenkin paikallismuseoissa, joissa merkittävät henkilöt, historia ja paikallinen kulttuuriperintö ovat osa yhteisöä ja sen tarinoita ²¹², onkin erityisen hyvä tapa välittää aineetonta kulttuuriperintöä koululaisille.

Toinen suulliseen perinteen ja ilmaisun välittämisen hyvä käytänte liittyy sanataiteeseen, jossa voidaan monipuolisesti esitellä suulliseen perinteeseen liittyvää sisältöä. Tutkimuksen kohteena olleissa kulttuurikasvatussuunnitelmissa ne liittyvät paikallisella murteella tehtyihin peleihin tai sanontoihin, joihin on valikoitu lapsia ikätasoisesti kiinnostavia sanoja. Sanataiteella on mahdollista tukea lapsen kielellistä ilmaisua, jossa lapsi luo omaa sanallista kulttuuria leikkien, tarinoiden, vitsien tai lorujen maailmassa, omilla säännöillään. ²¹³ Kulttuurikasvatussuunnitelmissa sanataiteen avulla voi esitellä alueen suullista ja kielellistä perinnettä lapsia kiinnostavalla tavalla, joissa korostetaan lasten omaa kielellistä perintöä mutta kannustaa myös lapsia luomaan ja ylläpitämään omaa sanallista kulttuuriaan.

Esittävien taiteiden kohdalla aineetonta kulttuuriperintöä korostavat erityisesti lapsien osallistuminen esittävän taiteen sisältöihin, jossa perinteen harjoittajat ohjasivat lapsia kokeilemaan erilaisia sisältöjä tai esittelivät omia taitojaan perinteenä. Näistä esimerkkinä erilaiset kansanmuusikot, musiikkityöpajat, sirkustyöpajat, joissa lapset pääsivät kokeilemaan perinteen harjoittamista. Tällä tavoin on mahdollista, että joku lapsista alkaa myös harjoittaa perinnettä itsekin. Perinteen harjoittajat sisällön ohjaajina pitävät perinnettä elävänä, mutta edistävät myös perinteen säilymistä ja siirtymistä seuraavalle sukupolvelle.

Yhteistyön monet muodot toimivat aineettoman kulttuuriperinnön välittämisen hyvinä käytänteinä kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Juhlien ja perinteiden sisältöjen erinomaisia

---

²¹² Lonardi, Vaahtolammi & Hakomäki 2021, 7–8, 28.

²¹³ Vihreälehto 2023, 122–123; 128.

esimerkkejä on esimerkiksi Kaustisen kansanmusiikkifestivaali, joka on kytketty vahvasti Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelmaan. Tapahtumien ja festivaalien kautta voidaan tarkastella paikkaperinteitä, mutta myös omia kokemuksia ja historiallisia merkityksiä, joissa aineeton kulttuuriperintö välittyy erityisesti yhteisöllisen osallistumisen kautta ²¹⁴. Mikäli kaupungilla tai kunnalla on merkittävä ja perinteikäs tapahtuma, kulttuurikasvatussuunnitelman avulla lapset ja nuoret on mahdollista sitoa osaksi tapahtuman yhteisöä.

Yhteistyöhön ja tapahtumiin liittyvät myös ylisukupolvisuuden käsite ja sen esittely kulttuurikasvatussuunnitelmissa, joiden avulla aineettoman kulttuuriperinnön välittämistä sukupolvien välillä voidaan tukea. Hyvänä käytänteenä ylisukupolvisuus voidaankin huomioida erilaisten yhdessä eri ikäpolvien järjestämässä tapahtumissa, jossa muistitietoa, perinteitä, taitoja ja osaamista jaetaan. Viimeiseksi juhlien ja perinteiden aineettoman kulttuuriperinnön hyväksi käytänteeksi on osoitettu koulumaailman omiin perinteisiin osallistuminen, joista erityisenä esimerkkinä on vanhojen tanssit. Nuoret ovat osoittaneet haluavansa säilyttää vanhojen tanssien perinteen suhteellisen samanlaisena sen perusteella, miten itse ovat tanssit nuorempina nähneet, ja siksi on erityisen tärkeää mahdollistaa ja säilyttää perinteeseen osallistuminen katsojana jo ennen lukio-opintoja.

Luontokokemussisällöt osana kulttuurikasvatussuunnitelmia voidaan myös katsoa hyväksi käytänteeksi aineettoman kulttuuriperinnön välittämisessä. Luonnonperintö ja luontokokemukset ovat tärkeä osa kulttuurikasvatussuunnitelmia ja samalla kulttuurisen identiteetin rakentajia, jossa luonnolla ja luontosuhteella on suuri vaikutus sekä paikalliseen että kansalliseen identiteettiin. Kulttuurikasvatussuunnitelmissa esitellyt luontovierailut mahdollistavat luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvien tietojen ja käytännöiden välittämistä, jossa ympäristökertomukset ja -tarinat siirtävät asenteita, käsityksiä ja perinteitä seuraavalle sukupolvelle, tässä tapauksessa koululaisille.

---

²¹⁴ Perry, Ager & Sitas 2019, 613–615.

5 Lopuksi

Aineettoman kulttuuriperinnön käsite on monitahoinen kokonaisuus. Se ilmenee kulttuuriperinnön käsitteissä ja kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen mukaan sen voi nähdä kaiken kulttuuriperinnön perustana ²¹⁵, kuten itse tässä tutkielmassa olen sen määritellyt. Olen tässä tutkielmassa tukeutunut Unescon yleissopimuksessa olevaan määritelmään aineettomasta kulttuuriperinnöstä, jossa aineeton kulttuuriperintö on sukupolvelta toiselle siirtyvää, yhteisöjen harjoittamaa suullista perinnettä ja ilmaisua, esittäviä taiteita, sosiaalisia käytäntöjä, rituaaleja ja juhlallisuuksia, luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvää tietoa ja käytäntöjä sekä perinteisiä käsityöläistaitoja ²¹⁶.

Auktorisoidulla perintödiskurssilla tarkoitetaan erityisesti länsimaiden hallitsevaa keskustelua kulttuuriperinnöstä. Laurajane Smithin mukaan Unescon yleissopimus voidaan nähdä kulttuuriperintöä auktorisoivana instituutiona, sillä sopimuksessa määritellään, mitä kulttuuriperintö on, mikä siinä on merkittävää ja kuinka sitä tulisi hallinnoida ja käyttää. Sopimuksen auktorisoiva vaikutus perustuu Unescon poliittiseen asemaan, mutta myös siihen, kuinka auktorisoitu perintödiskurssi ohjaa kulttuuriperintöä koskevaa ajattelua ja käytäntöjä. ²¹⁷ Tämän tutkielman määritelmässä olen pitänyt tarkasti kiinni auktorisoidusta perintödiskurssista nojaamalla Unescon määritelmään aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Samalla olen kuitenkin käsitellyt kaikkea kulttuuriperintöä pohjimmiltaan aineettomana Smithin ja kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen mukaisesti.

Tarkastelin tutkielmassani aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiä perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Tavoitteenani oli saada tietoa siitä, tuodaanko kulttuurikasvatussuunnitelmissa esille aineeton kulttuuriperintö ja minkälaisin ohjelmasisällöin aineetonta kulttuuriperintöä välitettiin koululaisille. Samalla tavoitteenani oli tuottaa tietoa kulttuurikasvatussuunnitelmista nousseista hyvistä käytänteistä, miten aineetonta kulttuuriperintöä voisi tuoda paremmin esille kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Tutkimuksen aineistona oli neljä mediaanikokoisen kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmaa, joita analysoin teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä teoriapohjani oli aineettoman kulttuuriperinnön tutkimuksissa sekä aineettoman kulttuuriperinnön määritelmässä Unescon yleissopimuksessa aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta.

---

²¹⁵ Smith 2009, 53–54.

²¹⁶ Unesco 2003, § 1 ja 2.

²¹⁷ Smith 2006, 29, 87.

Miten kulttuurikasvatussuunnitelmat esittelivät ja käsittelivät aineetonta kulttuuriperintöä? Aineeton kulttuuriperintö käsitteenä ei juuri näkynyt tutkimuskohteena olleiden kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Kolmessa suunnitelmassa neljästä mainittiin käsitteenä aineeton tai elävä kulttuuriperintö. Tutkimustulokseni vahvistivat olettamustani siitä, ettei aineeton kulttuuriperintö noussut korostettuna sisältönä suunnitelmista, vaan löytyi niin sanotusti rivien välistä, osana kulttuurikasvatussuunnitelman sisältöjä. Vaikka aineeton kulttuuriperintö ei sanallisesti ollut läsnä suunnitelmissa, löytyi sitä sivuavia sisältöjä kuitenkin runsaasti. Kulttuurikasvatussuunnitelmat pohjautuvat paikalliseen kulttuuriin, paikalliseen kulttuuriperintöön ja paikalliseen kulttuuri-identiteettiin. Aineeton kulttuuriperintö esiintyykin kulttuurikasvatussuunnitelmissa paikallisella tasolla erityisesti kulttuuriperintökasvatuksen sisällöissä, joissa kulttuuriperintökasvatus ilmenee hyvinkin aineettomana.

Kulttuurikasvatussuunnitelmissa aineetonta kulttuuriperintöä välitettiin koululaisille kulttuuriperintökohteissa paikkaan, paikalliseen kulttuuriin ja merkittäviin henkilöihin liittyvien tarinoiden ja opastusten sekä museoiden tietojen kautta. Suullinen ilmaisu toimii välineenä, jonka kautta paikallinen historia, perinteet ja kertomukset siirtyvät seuraaville sukupolville. Aineetonta kulttuuriperintöä välitettiin myös sanataiteen työpajojen sisällöissä, joissa esiteltiin paikallisen murteen lisäksi lasten oma kielellinen kulttuuriperintö, johon työpajat kannustivat. Esittävässä taiteissa aineeton kulttuuriperintö välittyi koululaisille perinteen harjoittajien ohjaamissa sisällöissä ja työpajoissa sekä heidän esityksissään. Esitysten ja työpajojen sisällöt liittyivät musiikkiin ja sirkukseen sekä paikallisten kansanmuusikoiden harjoittamiin soittotaitoihin. Vuodenkiertoon kuuluvat juhlat, vanhojen tanssit, tapahtumiin osallistuminen ja ylisukupolvisuuden korostaminen välittivät sosiaalisiiin käytäntöihin, rituaaleihin ja juhlallisuuksiin liittyvää aineetonta kulttuuriperintöä. Kulttuurikasvatussuunnitelmissa luontovierailut, ympäristökertomukset ja -tarinat välittivät sekä luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvää asenteita ja käsityksiä, mutta myös aineetonta kulttuuriperintöä koululaisille. Ainoastaan perinteiset käsityöläistaidot olivat kulttuurikasvatussuunnitelmissa aliedustettuina, joka voi johtua jo koulussa tehtävästä käsityön opetuksesta ja aktiivisesta harrastamisesta.

Aineiston analyysi ei ollut helppo, sillä jako aineettoman kulttuuriperinnön, kulttuuriperinnön ja taidesisältöjen välillä ei ole mustavalkoista. Monet taiteen muodot ovat myös kulttuuriperintöä, etenkin aineetonta kulttuuriperintöä. Tässä tutkimuksessa pyrin kuitenkin tulkitsemaan aineistoani sen perusteella, esiteltiinkö tai mahdollistettiinko sisällöllä aineettomaan kulttuuriperintöön osallistuminen vai oliko sen tavoitteena tuottaa taide-elämys.

Viimeisenä tutkimuskysymyksenä esitin, millaisia hyviä käytänteitä kulttuurikasvatussuunnitelmista löytyy aineettoman kulttuuriperinnön esilletuomiseksi. Nostin tutkimuksessani kulttuurikasvatussuunnitelmista esille nousseita ohjelmasisältöjä, jotka katsoin hyviksi käytänteiksi aineettoman kulttuuriperinnön esilletuomiseksi. Suunnitelmista nousi esille kolme teemaa, jotka toimivat hyvänä käytänteenä aineettoman kulttuuriperinnön esilletuomiseksi perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Teemat ovat paikallisen kulttuuriperinnön huomioiminen, aineettoman kulttuuriperinnön sanallistaminen sekä elävän perinnön yhteisöjen mukaan ottaminen sisältöjen toteutukseen. Näiden teemojen käsittely kulttuurikasvatussuunnitelmissa nostavat aineettoman kulttuuriperinnön esille ja vahvistavat sekä elävän perinnön että sitä harjoittavien yhteisöjen asemaa. Hyvien käytänteiden muodostaminenkaan ei ollut kovin yksiselitteistä, sillä suunnitelmista ei noussut suoranaisesti selkeää listaa tai käytänteitä, joita voisi toisintaa muualla sellaisenaan ohjelmasisältönä. Niinpä hyvien käytänteiden kokonaisuus muodostuikin aineettoman kulttuuriperinnön määritelmän eri muotojen esittelyyn ja sisältöihin kulttuurikasvatussuunnitelmissa, mutta myös yllä mainittujen kolmen tärkeän teeman ympärille.

Aineettoman kulttuuriperinnön sisällyttäminen opetukseen vahvistaa sen ymmärrystä, arvostusta sekä lisää tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön siirtymisestä ²¹⁸. Suomen perusopetuksen opetussuunnitelmassa kulttuuriperintökasvatus nähdään tärkeänä osana oppilaiden oman taustan, ympäröivän yhteisön sekä yhteisön yhteisten arvojen tunnistamisessa ja ymmärtämisessä. Opetussuunnitelmissa kulttuuriperintökasvatus korostuu erilaisten ilmiöiden kautta, jotka voidaan katsoa aineettomaksi kulttuuriperinnöksi. Suomalaisessa opetussuunnitelmassa paikkakunnan oma kulttuuriperintö korostuu ja sillä on erityinen merkitys. ²¹⁹ Koska kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat usein opetussuunnitelmia täydentäviä asiakirjoja ²²⁰, kulttuurikasvatussuunnitelmat voivat ohjelmasisällöillään edistää kulttuuriperintökasvatuksen ja erityisesti tutkimukseni keskiössä olevan aineettoman kulttuuriperinnön ymmärrystä, arvostusta ja tietoisuutta. Samalla kulttuurikasvatussuunnitelmat toimivat elävän perinnön välittäjinä, jonka avulla aineettoman kulttuuriperinnön käsite ja paikalliset perinteharjoittajat tulevat tutuiksi oppilaille. Jotta aineettoman kulttuuriperinnön käsite ja konsepti tulisi tutuksi jo perusopetuksessa, yhtenä

---

²¹⁸ Yang & Chsing Chsing 2024, 153.

²¹⁹ Immonen & Sivula 2024, 9–10.

²²⁰ POPS2014, 12.

hyvänä tapana olisikin käydä oppilaiden kanssa keskustelua itselle tärkeistä aineettoman kulttuuriperinnön ilmiöistä.

Tämän tutkielman tulokset vastaavat moniin aineetonta kulttuuriperintöä koskeviin sopimuksiin ja suunnitelmiin. Aineettoman kulttuuriperinnön huomioiminen kulttuurikasvatussuunnitelmissa tukee esimerkiksi Faron puiteyleissopimukseen kirjattuja tavoitteita ja merkityksiä. Kulttuurikasvatussuunnitelmien avulla mahdollistetaan tasapuolinen ja yhdenvertainen mahdollisuus kotitaustoista riippumatta osallistua kulttuuriperintöön, jossa kulttuurikasvatussuunnitelmat toimivat alustoina kulttuuriperinnön esilletuomiseen kouluvuoden aikana osana koulu päiviä. Kulttuurikasvatussuunnitelmat edistävät kulttuuriperinnön kestävästä käyttöä ja säilyttämistä. Kulttuurikasvatussuunnitelmat tekevät kulttuuriperinnöstä oppilaille saavutettavaa, joka rohkaisee oppilaita osallistumaan ”*kulttuuriperinnön tunnistamiseen, tutkimukseen, tulkintaan, suojeluun, säilyttämiseen ja esittelemiseen*” ja lisää ”*tietoisuutta kulttuuriperinnön arvosta, sen ylläpitämisen ja säilyttämisen tarpeesta ja hyödyistä*”. Viimeisenä kulttuurikasvatussuunnitelmat tarjoavat mahdollisuuden sisällyttää kulttuuriperintö systemaattisesti osaksi opetusta.²²¹

Unescon yleissopimuksessa on nostettu yhdeksi suojelun keinoksi aineettoman kulttuuriperinnön tietoisuuden lisääminen²²², jossa kulttuurikasvatussuunnitelmat voivat olla avainasemassa. Tietoisuuden levittäminen on yksi tärkeä keino ylläpitää ja välittää elävää perintöä. Kulttuurikasvatussuunnitelmat, joiden avulla tehdään alueellista ja paikallista kulttuuri-, kulttuuriperintö- ja taidekasvatusta, toimivat yhtenä tapana edistää Unescon määritelmän mukaisia toimia vahvistaa aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisuutta virallisen oppimisen keinoin. Samalla kulttuurikasvatussuunnitelmat toimivat koululaisten ja opetuksen välineenä tutustua ja tarkastella aineettoman kulttuuriperinnön ilmentymiä.

Museoviraston Aineettoman kulttuuriperinnön toimeenpanosuunnitelmassa 2024–2028 tuodaan esille kasvatusta ja koulutusta elävän perinnön turvaajana, jossa museoviraston tavoitteena on aineettoman kulttuuriperinnön merkityksen vahvistuminen eri koulutustasoilla. Yhtenä toimenpiteenä esitetään kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmien laatimista ja päivitystä aineettoman kulttuuriperinnön näkökulmasta.²²³ Tällä tutkielmalla vastaan museoviraston

---

²²¹ Faron puiteyleissopimus 2005, Artiklat 4, 7, 9 ja 13.

²²² UNESCO 2003, § 2.

²²³ Museovirasto 2024, 46–47.

toimeenpanosuunnitelman tulevaisuuden tavoitteisiin lisätä aineettoman kulttuuriperinnön sisältöjä kulttuurikasvatussuunnitelmiin tarjoamalla hyviä käytänteitä sen esilletuomiseksi.

Yksi syy suhteellisen vähäiselle aineettoman kulttuuriperinnön sanallistamiselle kulttuurikasvatussuunnitelmissa voikin johtua siitä, että käsite Suomessa on vielä edelleen vieras. Suomi on ratifioinut Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta vuonna 2013. Museoviraston koordinoimat hankkeet ovat lisänneet aineettoman kulttuuriperinnön tietoisuutta, kulttuurikasvatussuunnitelmissa käsitteenä aineeton kulttuuriperintö ei suuresti näy. Aineeton kulttuuriperintö ilmentyi ohjelmasisällöissä, rivien välissä, muttei korostettuna. Uusin opetussuunnitelmien perusteet ovat laadittu vuonna 2014, ja päivittämisestä on kulunut aikaa lähes vuosikymmen. Päivityksen aikaan Unescon sopimuksen ratifioinnista Suomessa oli kulunut vasta vuosi. Seuraavan kerran, kun opetussuunnitelman perusteiden päivitystä tehdään, nähtäväksi jää, lisääkö se aineettoman kulttuuriperinnön osuutta. Mielenkiinnolla jään seuraamaan, millä tavoin aika ja tietoisuuden leviäminen vaikuttaa myös aineettoman kulttuuriperinnön esiintymiseen kulttuurikasvatussuunnitelmissa.

Tutkimukseni käsitteli kulttuurikasvatussuunnitelmia, joiden määrä on lisääntynyt erityisesti vuodesta 2015, jolloin Lastenkulttuurikeskuksen ja Suomen kulttuuriperintöseuran yhteishanke edistivät kulttuurikasvatussuunnitelmien tekoa. Kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat tiiviitä kokonaisuuksia, joissa joka vuosiluokalle on suunniteltu muutamia kulttuurisisältöjä. Kulttuurikasvatussuunnitelmat tarjoavatkin perusopetuksen aikana katsauksen kulttuurin, taiteen ja kulttuuriperintökasvatuksen moninaisuuteen. Jokaisen tutkimani kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma perustuu paikalliseen kulttuurisisältöön, jossa paikalliset perintöä harjoittavat yhteisöt ja taiteilijat ovat avainasemassa sisältöjen toteutumisessa. Näin ollen aineettoman kulttuuriperinnön esilletuominen on toisaalta yhteisöistä myös kiinni, mutta myös yhteisön mukaan ottamisesta toimintamallin sisällöntoteuttajaksi. Kulttuurikasvatussuunnitelman laatijan tulisikin osata huomioida paikalliset yhteisöt vahvemmin, sillä yhteisöt ovat kulttuuriperintöprosessin ytimessä ja aineeton kulttuuriperintö säilyy hyvinvoivana vain yhteisölähtöisesti ²²⁴.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat verrattain uusi tutkimuskohde, sillä ne ovat yleistyneet vasta viimeisen 10 vuoden aikana. Suunnitelmat eivät ole olleet muutamia pro gradu -tutkielmia lukuun ottamatta akateemisen tutkimuksen kohteena. Aiemmat tutkimukset

---

²²⁴ Logan 2007, 49–50.

kulttuurikasvatussuunnitelmista käsittelevät kulttuurikasvatussuunnitelmien ja taidekasvatuksen merkityksiä ja taidetoimijoiden ja koulujen välistä yhteistyötä, eikä niiden kanssa voinut käydä kunnollista vuoropuhelua. Tässä tutkimuksessa keskityttiin aineettomaan kulttuuriperintöön ja kuinka se ilmenee kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Tutkimukseni kuitenkin vastaa aineettoman kulttuuriperinnön osalta Eeva Laitisen kulttuurikasvatussuunnitelmaa käsittelevän tutkielman kehittämistuloksiin. Yhtenä kehitysehdotuksena Laitinen esittää, että kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmien parissa työskentelevien osaamista tulisi kehittää niin, että aika- ja osaamisresurssit olisivat riittävät työtehtävää kohden.²²⁵ Kaikista kuntien kulttuuriyöntekijöistä ei saada kulttuuriperinnön ammattilaisia, mutta tutkimuksessani esitetyt hyvät käytänteet mahdollistavat ja tukevat aineettoman kulttuuriperinnön esille tuomista kulttuurikasvatussuunnitelmiin valmiiden mallien ja ideoiden avulla. Mikäli kunnan työntekijän osaaminen ei riitä aineettoman kulttuuriperinnön sisällyttämiseen kulttuurikasvatussuunnitelmiin, tutkimukseni ehdotukset tarjoavat konkreettisia teemoja ja ohjelmasisältöjä suunnittelun tueksi. Valjastamalla yhteisöt aineettoman kulttuuriperinnön sisältöjen tuottajiksi ja esittelijöiksi tuetaan elävän perinnön elinvoimaisuutta.

5.1 Jatkotutkimusaiheita

Tuoreena tutkimuskohteena kulttuurikasvatussuunnitelmat avaa monia mahdollisuuksia jatkotutkimuksille. Useassa kunnassa kulttuurikasvatussuunnitelmat kattavat myös varhaiskasvatuksen. Tässä tutkimuksessa rajasin tietoisesti varhaiskasvatuksen pois, sillä sen pedagogiikka eroaa perusopetuksen opetussuunnitelmasta ja olisi laajentanut liikaa tutkielmaa. Kaikissa aineistona toimineissa kulttuurikasvatussuunnitelmissa kuitenkin juuri varhaiskasvatuksessa aineeton kulttuuriperintö oli erityisen rikasta, ja esiintyi muun muassa rytmikylpyinä, kanteletyöpajoina, kädentaitoina, leikki- ja tarinaperinteenä. Aineettoman kulttuuriperinnön esiintyminen varhaiskasvatuksessa voisi olla erinomainen tutkimuskohde ja jatkotutkimuksen paikka.

Varhaiskasvatuksen lisäksi jatkotutkimusta aineettomasta kulttuuriperinnöstä voisi tehdä toisen asteen opetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Elokuussa 2021 oppivelvollisuus laajeni 18-ikävuoteen asti²²⁶. Tämän tutkimuksen aikana Suomen lastenkulttuuriliitolla päättyi Kulttuurikasvatussuunnitelmien edistämishanke osa II (2023–2024), jonka painopiste oli

---

²²⁵ Laitinen 2022, 72–73.

²²⁶ Opetushallitus, Oppivelvollisuus.

toiseen asteen opiskelijoissa. Vielä monessakaan kunnassa kulttuurikasvatussuunnitelmat eivät kata toisen asteen opetusta, mutta työtä tehdään monessa kunnassa parhaillaan. Osassa aineistona toimineista kulttuurikasvatussuunnitelmista lukiokoulutus oli huomioitu, mutta ammatillinen opetus ei. Sen lisäksi, että aineetonta kulttuuriperintöä tutkittaisiin toisen asteen opetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmissa, tutkimuskohteena voisi olla toiseen asteen opiskelijoiden valmiudet vastaanottaa tietoa aineettomasta kulttuuriperinnöstä.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat osoittaneet paikallisen kulttuuriperinnön olevan kulttuurikasvatussuunnitelmien keskiössä. Tutkimuksesta on uupunut monikulttuurisuus, sillä esiteltyt sisällöt ovat paikallista ja hyvinkin suomalaista kulttuuriperintöä. Koulut ovat kuitenkin hyvinkin monikulttuurisia. Viimeisenä jatkotutkimusedotuksena olisi selvittää, millä tavoin tutkimustuloksina saatu hyvinkin paikallinen aineeton kulttuuriperintö kulttuurikasvatussuunnitelmien sisällöissä näyttäytyy monikulttuurisille koululaisille.

Lähdeluettelo

Lähdeluettelon kaikki internetosoitteet on tarkistettu 22.4.2025.

Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto on ladattu kaikkien saatavilla olevalta kulttuurikasvatussuunnitelma.fi -sivustolta 27.12.2024 ja tallennettu opinnäytteen tekijän tietokoneelle 6 kuukautta opinnäytteen valmistumisen jälkeen. Kunkin kunnan kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat saatavilla myös kuntien omilta verkkosivuilta.

Säkylän kunta 2022. Kulttuuriaihio. Säkylän kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma. Saatavana:

<https://www.sakyla.fi/wp-content/uploads/2022/11/Sakylan-kunnan-kulttuurikasvatussuunnitelma.pdf>

Haapaveden kaupunki 2023. Kulttuuripolku - Haapaveden kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma. Saatavana:

<https://www.haapavesi.fi/sites/haapavesi.fi/files/Kulttuuripolku%20-%20Haapaveden%20kaupungin%20kulttuurikasvatussuunnitelma.pdf>

Mäntyharjun kunta 2022. Mäntyharjun kulttuuripolku. Kulttuurikasvatussuunnitelma varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Saatavana: https://www.mantyarju.fi/wp-content/uploads/2022/12/mantyarju_kulttuurikasvatussuunnitelma.pdf

Kaustisen kunta 2022. Kaustisen kulttuurikasvatussuunnitelma 2022. Saatavana:

[https://kaustinen.fi/wp-content/uploads/2022/09/Kulttuurikasvatussuunnitelma-Kaustinen-2022 .pdf](https://kaustinen.fi/wp-content/uploads/2022/09/Kulttuurikasvatussuunnitelma-Kaustinen-2022.pdf)

Kansainväliset sopimukset ja lakitekstit

Faron puiteyleissopimus 2005. Valtioneuvoston asetus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehdystä Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksesta 50/2018.

Saatavana: <https://finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2018/50>

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019. Saatavana:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>

UNESCO 2003. Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta 47/2013. Saatavana:

<https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2013/47>

Tutkimuskirjallisuus

Aineeton kulttuuriperintö. Viitattu 29.3.2025. Saatavana:

<https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi>

Aineeton kulttuuriperintö. *Livind-hanke*. Viitattu 13.3.2025. Saatavana:

<https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/livind>

Aineeton kulttuuriperintö. *Luettelointi*. Viitattu 15.3.32025. Saatavana:

<https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/unescon-sopimus/luettelointi>

Aineeton kulttuuriperintö. *Pohjoismainen limisaumaveneperinne Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon*. Viitattu 20.4.2025. Saatavana:

<https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/artikkeli/pohjoismainen-limisaumaveneperinne-unescon-aineettoman-kulttuuriperinnon-luetteloon-1>

Aineeton kulttuuriperintö. *Wikiluettelo*. Viitattu 18.10.2024. Saatavana:

<https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/sopimus-suomessa/wikiluettelo>

Alivizatou, Marilena 2012. *Intangible Heritage and the Museum: New Perspectives on Cultural Preservation*. Oxford: Taylor & Francis Group.

Auclair, Elizabeth & Fairclough, Graham 2015. Living between past and future: An introduction to heritage and cultural sustainability. Teoksessa *Theory and Practice in Heritage and Sustainability*. Toim. Elizabeth Auclair & Graham Fairclough, 1–22. Oxford: Routledge.

Beal, Joan 2018. Dialect as heritage. Teoksessa *The Routledge Handbook of Language and Superdiversity*. Toim. Angela Creese & Adrian Blackledge, 165–180. Lontoo: Routledge. Saatavana: <https://doi.org/10.4324/9781315696010-13>

- Cortellesi, Giulia, Jessica Harpley & Margaret Kernan 2018. Intergenerational Learning: A Tool for Building and Transforming Cultural Heritage. Teoksessa *The Oxford Handbook of Public Heritage Theory and Practice*. Toim. Angela M. Labrador & Neil Asher Silberman. Oxford: University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190676315.013.8>
- Edwards, J. 2009. *Language and Identity : An Introduction*. 1. painos: Cambridge: University Press.
- Elo, Pekka, Järnefelt, Heljä & Paalanen, Tommi 2002. *Elävää kulttuuriperintöä : tutki ja opi*. Helsinki: Museovirasto.
- Elo, Pekka & Laine, M. 2003. *Kulttuuri- ja luonnonperintö : eheää oppimista*. Helsinki: Opetushallitus.
- Elävän perinnön wikiluettelo. 2019. *Juhlat ja tavat*. Viitattu 17.2.2025. Saatavana: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Luokka:Juhlat_ja_tavat
- Elävä perinnön wikiluettelo 2019. *Luonto ja maailmankaikkeus*. Viitattu 18.2.2025. Saatavana: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Luokka:Luonto_ja_maailmankaikkeus
- Elävä perinnön wikiluettelo 2019. *Musiikki ja tanssi*. Viitattu 17.2.2025. Saatavana: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Luokka:Musiikki_ja_tanssi
- Elävän perinnön wikiluettelo 2019. *Suullinen perinne*. Viitattu 3.1.2025. Saatavana: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Luokka:Suullinen_perinne
- Elävä perinnön wikiluettelo 2021. *Esittävät taiteet*. Viitattu 17.2.2025. Saatavana: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Luokka:Esitt%C3%A4v%C3%A4t_taideet
- Elävän perinnön wikiluettelo 2024. *Sirkusperinne*. Viitattu 17.2.2025. Saatavana: <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Sirkuskulttuuri>
- Elävän perinnön wikiluettelo 2025. *Elävän perinnön kansallinen luettelo*. Viitattu 17.2.2025. Saatavana: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/El%C3%A4v%C3%A4n_perinn%C3%B6n_kansallinen_luettelo/valitut

- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eurooppalaisen kulttuuriperintöpolitiikan sanasto 2011. Euroopan neuvosto, Museovirasto ja Sanastokeskus TSK. Viitattu 6.1.2025. Saatavana: <https://stmuseovirastoprod.blob.core.windows.net/museovirasto/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/kulttuuriperintopol-sanasto.pdf>
- Fromm, Anette B. 2016. Ethnographic museums and Intangible Cultural Heritage return to our roots. *Journal of Marine and Island Cultures*, 5(2), 89–94. Saatavana: <https://doi.org/10.1016/j.imic.2016.10.001>
- Haapaveden kaupunki. 2025a. *Haapavesi-info*. Haapaveden kaupungin verkkosivut. Viitattu 6.1.2025. Saatavana: <https://haapavesi.fi/haapavesi-info>
- Haapaveden kaupunki. 2025b. *Kulttuuri*. Haapaveden kaupungin verkkosivut. Viitattu 6.1.2025. Saatavana: <https://haapavesi.fi/kulttuuri>
- Hagman, Susanna 2014. Katsaus perusopetuksen taide- ja kulttuurikasvatukseen: tutkielma Suomen kulttuurikasvatussuunnitelmien taidekasvatukselle antamista merkityksistä. Pro Gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.4.2025. Saatavana: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201408262647>
- Hakala, Juha T. 2024. *Laadullisen tutkimuksen ABC: Menetelmäopas opinnäytteen tekijälle*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hasselblatt, Helena 2023. Koulujen ja taidetoimijoiden yhteistyö kulttuurikasvatussuunnitelmassa: kehittämiskohteena Porvoon suomenkieliset peruskoulut. Pro Gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.4.2025. Saatavana: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202306133759>
- Ikonen, Sami. 6.6.2024. Valtioneuvosto virallisti: Mäntyharju ja Pertunmaa yhdistyvät. *Yle Uutinen*. Verkkouutinen. Viitattu 6.1.2025. Saatavana: <https://yle.fi/a/74-20092624>
- Immonen, Visa & Sivula, Anna 2024. The politics of heritage education: an analysis of national curriculum guidelines in Estonia, Finland, and Sweden. *Discourse: Studies in*

the Cultural Politics of Education, 1–14. Saatavana:

<https://doi.org/10.1080/01596306.2024.2412603>

Istvandy, Lauren 2021. How does music heritage get lost? Examining cultural heritage loss in community and authorised music archives. *International journal of heritage studies* 27 (4), 331–343. Saatavana: <https://doi.org/10.1080/13527258.2020.1795904>

Jäppinen, Jere 2007. Mitä vanhaa on vanhojenpäivässä? Julkaisussa *Yhtä juhlaa Sederholmin talossa*. Sofia - Helsingin kaupunginmuseon asiakaslehti 2B/2007, 13–17. Viitattu 14.3.2025. Saatavana: https://www.hel.fi/static/hkm/sofialehdet/sofia2007_2b.pdf

Järnefelt, Heljä 2017. Käsityötaitoa perinnöksi – kulttuuriperintö opetussuunnitelmien ja käsityötutkintojen perusteissa. Julkaisussa *Itsetekemisen perinne – käsityöt elävänä kulttuuriperintönä*. toim. Aura Kivilaakso, Marketta Luutonen & Leena Marsio, 59–72. Saatavana: <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/julkaisut/itse-tekemisen-perinne>

Jääskeläinen, Liisa 2005. Kulttuuriperintöopetus – mahdollisuuksia ja keskeneräisyyden sietoa. Teoksessa *Aikapolku : tehtävänä kulttuuriperintö*. 2. uud.p. Toim. Hanna Lämsä & Pekka Elo. Helsinki: Opetushallitus.

Kalhama, Pilvi. 2006. Taide vuorovaikutukseen osallistumisen välineenä. Teoksessa *Kulttuurista kasvua : näkökulmia kulttuurikasvatukseen*. Toim. Pilvi Kalhama & Pekka Vartiainen, 118–133. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Kalhama, Pilvi, Kitola, Arja & Walamies, Molla 2006. Kulttuurikasvatuksen konteksteja ja määrittelyä. Teoksessa *Kulttuurista kasvua : näkökulmia kulttuurikasvatukseen*. Toim. Pilvi Kalhama & Pekka Vartiainen, 12–39. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Kalhama, Pilvi & Vartiainen, Pekka 2006. Kulttuurista kasvua : näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Kanerva, Anna & Mitchell, Ritva 2015. Elävä aineeton kulttuuriperintö: Hankkeen loppuraportti. Cuporen verkkojulkaisuja 28. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cupore.

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/elavaaineetonkulttuuriperinto_loppuraportti.pdf

Karhunkorva, Reetta & Paasokoski, Leena 2015. Suomalainen metsäsuhdeaineettomana kulttuuriperintönä. Teoksesta *Kotiseutu-vuosikirja 2015*. Toim. Riitta Vanhatalo (päätoimittaja), Seppo Knuuttila, Rauno Lahtinen, Liisa Lohtander, Pia Puntanen & Janne Vilkuna, 20–25. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:31. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. Saatavana: <https://kotiseutuliitto.fi/julkaisut/kotiseutu-vuosikirja/kotiseutu-vuosikirja-2015/>

Kaustisen kunta. 2025a. *Kuntaesittely*. Kaustisen kunnan verkkosivut. Viitattu 6.1.2025. Saatavana: <https://kaustinen.fi/kuntainfo/kuntaesittely/>

Kaustisen kunta. 2025b. *Kulttuuri*. Kaustisen kunnan verkkosivut. Viitattu 6.1.2025. Saatavana: <https://kaustinen.fi/vapaa-aika-ja-kulttuuri/kulttuuri/>

Kulttuurikasvatussuunnitelma. 25.3.2024. *Kuntakyselyn tulokset 2024: Kulttuurikasvatussuunnitelmien valtakunnallinen tilanne*. Verkkoartikkeli. Viitattu 26.11.2024. Saatavana: <https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/kuntakyselyn-tulokset-2024/>

Kulttuurikasvatussuunnitelma. 1.4.2025. *Kuntakyselyn tulokset 2025: Kulttuurikasvatussuunnitelmien valtakunnallinen tilanne*. Verkkoartikkeli. Viitattu 21.4.2025. Saatavana: <https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/kuntakyselyn-tulokset-2025-kulttuurikasvatussuunnitelmien-valtakunnallinen-tilanne/>

Kulttuurikasvatussuunnitelma. *Mikä, miksi ja miten*. Saatavana: <https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/>

Kulttuurikasvatussuunnitelma.fi. *Tutustu muiden suunnitelmiin*. Suomen Lastenkulttuuriliitto, Tampere. Saatavana: <https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/paivita-suunnitelma/valmiit-suunnitelmat/>

Kulttuurikasvatussuunnitelma. *Valoa Taikalampusta, vauhtia Kulttuurivoltista – Kulttuurikasvatussuunnitelmien lyhyt historia*. Verkkoartikkeli. Viitattu 28.12.2024. Saatavana: <https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/valo-taikalampusta-vauhtia-kulttuurivoltista-kulttuurikasvatussuunnitelmien-lyhyt-historia/>

Kulttuuriperintökasvatuksen seura. *Meistä*. Viitattu 4.1.2025. Saatavana:

<https://kulttuuriperintokasvatus.fi/toimintamme/meista/>

Kuntaliitto. *Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot*. Viitattu 27.12.2024.

Saatavana: <https://www.kuntaliitto.fi/kuntaliitto/tietotuotteet-ja-palvelut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot>

Koivisto, Riina 2023. Ylisukupolvinen kestävä kulttuuriperintötyön malli. Teoksessa *Kotiseutu 2023*. Toim. Teppo Ylitalo (Päätoimittaja), Anna-Maija Halme, Vuokko Joki ja Kristiina Syrjäso, 141–146, Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:45. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. Saatavana: <https://kotiseutuliitto.fi/julkaisut/kotiseutu-vuosikirja/>

Kokko, Sirpa. & Dillon, Patrick 2011. Crafts and craft education as expressions of cultural heritage: individual experiences and collective values among an international group of women university students. *International journal of technology and design education*. 21 (4), 487–503. Saatavana: <https://doi.org/10.1007/s10798-010-9128-2>.

Kokko, Raili & Leinonen, Jenna 2024. Vaalan kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma. Yhteisöpedagogin koulutusohjelman opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.4.2025. Saatavana: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2024050810294>

Kraatari, Elisa 2023. Paikallisesti testatut käytännöt tuovat kestävyyttä kulttuuriperintötyön arkeen: Museoviraston johtaman Livind-hankkeen kokemuksia. Teoksessa *Kotiseutu 2023*. Toim. Teppo Ylitalo (Päätoimittaja), Anna-Maija Halme, Vuokko Joki ja Kristiina Syrjäso, 113–121, Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:45. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. Saatavana: <https://kotiseutuliitto.fi/julkaisut/kotiseutu-vuosikirja/>

Kreps, Christina 2009. Indigenous curation, museums, and intangible cultural heritage. Teoksessa *Intangible Heritage*. Toim. Laurajane Smith & Natsuko Akagawa, 193, Routledge.

Kuhlampi, Taru 2018. Aineeton kulttuuriperintö opetuksessa – perinnevuoropuhelua ja oivalluksia. *Kulttuurista perinnöksi verkkojulkaisu*. Museovirasto. Viitattu 11.3.2025.

Saatavana: <https://www.kulttuuristaperinnoksi.fi/2018/aineeton-kulttuuriperinto-opetuksessa>

Kurin, Richard 2004. Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 UNESCO Convention: a critical appraisal. *Museum International*, 56(1–2), 66–77. Saatavana: <https://doi.org/10.1111/j.1350-0775.2004.00459.x>

Laitinen, Eeva 2022. Ylimääräinen asiakirja vai käytännön työkalu? : kulttuurikasvatussuunnitelmille annettuja merkityksiä kuntien kulttuuritoiminnassa. Pro Gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 21.1.2025. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202205302957>

Lastenkulttuuri. *Kulttuurikasvatussuunnitelma*. Tampere: Suomen Lastenkulttuuriliitto. Saatavana: <https://lastenkulttuuri.fi/lastenkulttuuri/kulttuurikasvatussuunnitelma/>

Laurén, Kirsi 2015. Kertomukset ja luonnonympäristöjen kulttuuriperintö. Teoksessa *Kotiseutu-vuosikirja 2015*. Toim. Riitta Vanhatalo (päätoimittaja), Seppo Knuuttila, Rauno Lahtinen, Liisa Lohtander, Pia Puntanen & Janne Vilkuna, 58–61. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:31. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. Saatavana: <https://kotiseutuliitto.fi/julkaisut/kotiseutu-vuosikirja/kotiseutu-vuosikirja-2015/>

Lonardi, Pia, Vaahtolampi, Jonina & Hakomäki Risto 2021. *Paikallismuseotoiminta Suomessa vuonna 2021*. Museoviraston selvityksiä 6. Helsinki: Museovirasto. Saatavana: <https://stmuseovirastoprod.blob.core.windows.net/museovirasto/paikallismuseotoiminta-raportti-final.pdf>

Logan, William 2007. Closing Pandora's Box: Human Rights Conundrums in Cultural Heritage Protection. Teoksessa *Cultural Heritage and Human Rights*. Toim. Silverman, Helaine & Ruggles D. Fairchild, 33-52. New York: Springer. Saatavana: https://doi.org/10.1007/978-0-387-71313-7_2

Luutonen, Marketta 2015. Käsityön kulttuuriperintö, taito ja tuote. Teoksessa *Kotiseutu-vuosikirja 2015*. Toim. Riitta Vanhatalo (päätoimittaja), Seppo Knuuttila, Rauno Lahtinen, Liisa Lohtander, Pia Puntanen & Janne Vilkuna, 106–113. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:31. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. Saatavana: <https://kotiseutuliitto.fi/julkaisut/kotiseutu-vuosikirja/kotiseutu-vuosikirja-2015/>

- Luutonen, Marketta 2017. Johdanto. Julkaisussa *Itsetekemisen perinne – käsityöt elävänä kulttuuriperintönä*. toim. Aura Kivilaakso, Marketta Luutonen & Leena Marsio, 7–10. Saatavana: <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/julkaisut/itse-tekemisen-perinne>
- Marsio, Leena 2014. *Aineeton kulttuuriperintö. Esimerkkejä Unescon 2003 yleissopimuksen toteuttamisesta verrokkimaissa*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen verkkojulkaisuja 24. Helsinki: Cupore. Saatavana: https://www.cupore.fi/images/tiedostot/aineetonkulttuuriperinto_korjattu2015.pdf
- Marsio, Leena 2017. Elävää perintöä vaalimassa – Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta suomessa. Julkaisussa *Itsetekemisen perinne – käsityöt elävänä kulttuuriperintönä*. toim. Aura Kivilaakso, Marketta Luutonen & Leena Marsio, 11–21. Saatavana: <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/julkaisut/itse-tekemisen-perinne>
- Marsio, Leena 2019. Aineeton elävä kulttuuriperintö – monialaisen oppimisen aarreaitta. Teoksessa *Maailmanperintö ja kulttuurikasvatus = World heritage and cultural education*. Toim. Mika Metsärinne, Tapio Heino, Riitta Korhonen & Maija Esko, 38–43. Rauma: Rauman Normaalikoulu Teacher Training School. Saatavana: https://sites.utu.fi/rnk/wp-content/uploads/sites/861/2021/03/world_heritage_and_cultural_education.pdf
- Mattinen, Maire. Suomen Tammi juurrutti kulttuuriperintökasvatusta 1998–2008. *Museoviraston Sadan vuoden satoa -verkkosivusto*. Verkoartikkeli. Viitattu 4.1.2025. Saatavana: <https://www.sadanvuodensatoa.fi/fi/artikkelit/suomen-tammi-juurrutti-kulttuuriperintokasvatusta>
- Museovirasto 2006. *Oppia menneisyydestä, katse tulevaisuudessa : Museoviraston kulttuuriperintökasvatuksen strategia 2006–2010*. ISBN: 951-616-152-9. Helsinki: Museovirasto.
- Museovirasto 2024. Aineettoman kulttuuriperinnön toimeenpanosuunnitelma 2024–2028. Museovirasto, Helsinki. Saatavana: https://stmuseovirastoprod.blob.core.windows.net/museovirasto/Meista/Julkaisut/Aineettoman_kulttuurin_toimeenpanosuunnitelma_2024_28_fi.pdf

Museovirasto. *Pööskaallio*. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Kaustinen. Viitattu 18.2.2025.

Saatavana: <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.236010031>

Museovirasto. *Astuvansalmi*. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Mikkeli. Viitattu 18.2.2025.

Saatavana: <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=112.696010003>

Mäntyharjusta on moneksi 2024. Mäntyharjun kunnan verkkoesite. Viitattu 6.1.2025.

Saatavana: <https://www.esitteemme.fi/mantyarjun-kunta/WebView/>

Mäntyharjun kunta 2025. *Kulttuuripalvelut*. Mäntyharjun kunnan verkkosivut. Viitattu

6.1.2025. Saatavana: <https://www.mantyarju.fi/sivut/vapaa-aika-kulttuuri/kulttuuripalvelut/>

Opetushallitus. *Käsityön tuntijako perusopetuksessa*. Opetushallituksen verkkosivut. Viitattu

16.2.2025. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kasityon-tuntijako-perusopetuksessa>

Opetushallitus. *Oppivelvollisuus*. Opetushallituksen verkkosivut. Viitattu 14.3.2025.

Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/oppivelvollisuus>

Opetushallitus. *Perusopetuksen opetussuunnitelman ydinasiat*. Opetushallituksen verkkosivut.

Viitattu 25.1.2025. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-ydinasiat>

Ott, Michela, Dagnino, Francesca Maria & Pozzi, Francesca 2015. Intangible Cultural Heritage: Towards collaborative planning of educational interventions. *Computers in Human Behavior* 51, 1314–1319. Saatavana: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.11.039>

Pajarinen, Juulia & Virtanen, Elina 2018. "Kauneutta, jota ei aina muista huomata" :

Osallistujien kokemuksia avoimesta käsityöpajasta - kulttuuriperintökasvatuksen ja yhteisöllisyyden edistäjänä. Pro Gradu -tutkielma, Turun yliopisto. Saatavana:

<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018121150431>

Perry, Beth, Ager, L, & Sitas, R. 2019. Cultural heritage entanglements: festivals as integrative sites for sustainable urban development. *International Journal of Heritage Studies*

26(6), 603–618. Saatavana: <https://doi.org/10.1080/13527258.2019.1578987>

- Pitkänen, Pirkko 2014. Kulttuuri-identiteetti & kasvatus. *Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena*. Toim. Marja Laine. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 8. Helsinki: Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura.
- Pro Kaustinen ry 2024. *Vuosikertomus 2024*. Viitattu 23.2.2024. Saatavana: https://kaustinen.net/wp-content/uploads/2025/01/VUOSIKERTOMUS-2024_2.pdf
- Ruggles, D. Fairchild & Silverman, Helaine 2009. *Intangible heritage embodied*. New York: Springer.
- Salmela, Ulla, Matikka, Hannu, Latvala-Harvilahti, Pauliina & Kauppi, Petja. *Kohti Kestävää Kulttuuriperintötyötä: Taustaselvitys Faron Yleissopimuksen Voimaansaattamiseksi Suomessa*. Helsinki: Museovirasto.
- Santalahti, Mikko 2022. Museokenttä osana tietoon luottamisen kulttuuria. *Kulttuurista perinnöksi verkkojulkaisu*. Museovirasto. Saatavana: <https://www.kulttuuristaperinnoksi.fi/2022/museokentta-osana-tietoon-luottamisen-kulttuuria>
- Saressalo, Lassi 2015. Paikka- ja uskomustarinat aineettomana kulttuuriperintönä. Esimerkkejä Talvadaksen kylästä ja seuduilta. Teoksesta *Kotiseutu-vuosikirja 2015*. Toim. Riitta Vanhatalo (päätoimittaja), Seppo Knuutila, Rauno Lahtinen, Liisa Lohtander, Pia Puntanen & Janne Vilkuna, 44–51. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:31. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. Saatavana: <https://kotiseutuliitto.fi/julkaisut/kotiseutu-vuosikirja/kotiseutu-vuosikirja-2015/>
- Seirala, Viivi 2012. *Eläköön taidekasvatus!* Kuntaliiton verkkojulkaisu. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Saatavana: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2012/1460-elakoon-taidekasvatus>
- Siivonen, Katriina 2012. Kulttuuriperintö itseisarvona ilman välinearvoa. *Elore*, vol. 19, no. 1. Saatavana: <https://doi.org/10.30666/elore.79007>
- Siivonen, Katriina 2014. Mitä tavataan suojella museoimalla? Teoksessa *Museala Vardagsrum. Lokalmuseet som mötesplats och samhällelig aktör*. Toim. John Björkman, Victoria Nylund, Li Näse, Gunilla Sand & Katriina Siivonen, 52–55. Mustasaari: Stundars; Kemiö: Sagalund.

- Siivonen, Katriina 2015. Elävän kulttuurin suojelu. Teoksessa *Elävä aineeton kulttuuriperintö: Hankkeen loppuraportti. Elävä aineeton kulttuuriperintö: Hankkeen loppuraportti*. Toim. Anna Kanerva & Ritva Mitchell, 153–166. Cuporen verkkojulkaisuja 28. Saatavana: https://www.cupore.fi/images/tiedostot/elavaaineetonkulttuuriperinto_loppuraportti.pdf
- Silverman, Helaine & Ruggles D. Fairchild 2007. *Cultural Heritage and Human Rights*. New York: Springer.
- Sisäministeriö. 2025. *Liputuspäivät ja ajat*. Sisäministeriön verkkosivut. Viitattu 14.3.2025. Saatavana: <https://intermin.fi/suomen-lippu/liputuspaivat>
- Skounti, Ahmed 2009. The authentic illusion: Humanity's intangible cultural heritage, the Moroccan experience. Teoksessa *Intangible Heritage*. Toim. Laurajane Smith & Natsuko Akagawa, 74-92, Routledge.
- Smith, Laurajane 2006. *Uses of Heritage*. New York: Routledge.
- Smith, Laurajane & Akagawa, Natsuko 2009. *Intangible heritage*. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Soininen, Jonna 2022. ”Kuin aikamatka menneisyyteen” Opettajaopiskelijat Tarinoiden talot –kulttuuriperintökasvatusmallin testaajina. Pro Gradu -tutkielma, Turun yliopisto. Saatavana: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022120269000>
- Suomalaisen kirjallisuuden seura 2000. *Kansallisbiografia, Kreetta Haapasalo*. Viitattu 16.2.2025. Saatavana: <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/4454>
- Suoniemi, Karoliina 2019. Nuori perinne: Miten lasten ja nuorten uutta sanataiteellista kulttuuria on mahdollista kerätä ja tutkia? Teoksessa *Taidejemma : taidetta, tallennusta ja tutkimusta*. Toim. Päivi Venäläinen, Seija Kairavuori, Tiina Pusa, Susanne Ylönen & Jemina Lindholm. Helsinki: Lasten ja nuorten taidekeskuksen säätiö.
- Säkylän kunta 2025a. *Tervetuloa Säköylään!*. Säkylän kunnan verkkosivut. Viitattu 6.1.2025. Saatavana: <https://www.sakyla.fi/tietoa-kunnasta/kuntainfo-tervetuloa-sakylaan/>

Säkylän kunta 2025b. *Kulttuuri*. Säkylän kunnan verkkosivut. Viitattu 6.1.2025. Saatavana:

<https://www.sakyla.fi/vapaa-aika/kulttuuri/>

Säkylän kunnan strategia 2022–2030. 6.6.2022. Säkylä. Viitattu 6.1.2025. Saatavana:

<https://www.sakyla.fi/wp-content/uploads/2022/08/Strategia-2022-2030-Sakyla-kvalt-6.6.2022.pdf>

Tam, Kim-Pong 2015. Understanding Intergenerational Cultural Transmission Through the Role of Perceived Norms. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(10), 1260-1266.

Saatavana: <https://doi.org/10.1177/0022022115600074>

Tilastokeskus. 2023. *Kuntien avainluvut*. Tilastokeskuksen verkkosivujen hakutoiminto.

Viitattu 6.1.2025. Saatavana:

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Kuntien_avainluvut/Kuntien_avainluvut_2023/kuntien_avainluvut_2023_viimeisin.px/table/tableViewLayout1/

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisälönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura 2013. *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tuomola, Fanniina 2021. Kulttuurijuntu : Ehdotus Alavuden kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmaksi. Kulttuurituotannon koulutusohjelman opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu. Saatavana: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021082517135>

Unesco. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön hyvien käytäntöjen hakutoiminto. Viitattu 17.2.2025. Saatavana:

[https://ich.unesco.org/en/lists?text=theatre&term\[\]=vocabulary_thesaurus-3497&multinational=3#tabs](https://ich.unesco.org/en/lists?text=theatre&term[]=vocabulary_thesaurus-3497&multinational=3#tabs)

Unesco 2020. *Sauna culture in Finland*. Viitattu 17.2.2025. Saatavana:

<https://ich.unesco.org/en/RL/sauna-culture-in-finland-01596>

- Unesco 2021. *Kaustinen fiddle playing and related practices and expressions*. Viitattu 17.2.2025. Saatavana: <https://ich.unesco.org/en/RL/kaustinen-fiddle-playing-and-related-practices-and-expressions-01683>
- Unesco 2021. *Nordic clinker boat traditions*. Viitattu 14.3.2025. Saatavana: <https://ich.unesco.org/en/RL/nordic-clinker-boat-traditions-01686>
- Unesco 2023. *Knowledge, craft and skills of handmade glass production*. Viitattu 14.3.2025. Saatavana: <https://ich.unesco.org/en/RL/knowledge-craft-and-skills-of-handmade-glass-production-01961>
- Vihreälehto, Ira 2023. ”Vuoden paras iltapäivä” Livind-hankkeen työpajakiertueella Rovaniemellä, Mikkelissä ja Jyväskylässä. Teoksessa *Kotiseutu 2023*. Toim. Teppo Ylitalo (Päätoimittaja), Anna-Maija Halme, Vuokko Joki ja Kristiina Syrjäsoo, 122–128, Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:45. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto. Saatavana: <https://kotiseutuliitto.fi/julkaisut/kotiseutu-vuosikirja/>
- Vilkuna, Janne 2015. Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön rajapintoja ja määritelmiä. *Elävä aineeton kulttuuriperintö: Hankkeen loppuraportti*. Toim. Anna Kanerva & Ritva Mitchell. Cuporen verkkojulkaisuja 28, 113–126. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cupore. Saatavana: https://www.cupore.fi/images/tiedostot/elavaaineetonkulttuuriperinto_loppuraportti.pdf
- West, Susie 2010. *Understanding heritage in practice*. Manchester: Manchester University Press in association with the Open University.
- Yang, Ying & Chsing Chsing, Lim 2024. Exploration of the Integration of Intangible Cultural Heritage in National Education. *Journal of Humanities, Arts and Social Science*, 8(1), 150-154. <http://dx.doi.org/10.26855/jhass.2024.01.025>